

**T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**ENGELLİ BİREYLERE YÖNELİK EVLİLİK TUTUMU İLE
EVLİLİĞE YÜKLENEN ANLAM VE BELİRSİZLİĞE
TAHAMMÜLSÜZLÜĞÜN İNCELENMESİ**

**BEYZA ÇELİK
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK ANABİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Naciye GÜVEN**

KIRIKKALE-2024

Beyza ÇELİK tarafından hazırlanan “ENGELLİ BİREYLERE YÖNELİK EVLİLİK TUTUMU İLE EVLİLİĞE YÜKLENEN ANLAM VE BELİRSİZLİĞE TAHAMMÜLSÜZLÜĞÜN İNCELENMESİ” adlı tez çalışması, aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Naciye GÜVEN

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, Kırıkkale Üniversitesi İmza

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum.

Başkan: Doç. Dr. Kemal BAYTEMİR

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, Gazi Üniversitesi İmza

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Üye: Doç. Dr. Süleyman BALCI

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, Kırıkkale Üniversitesi İmza

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Tez Savunma Tarihi:/...../.....

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Abdussamed YEŞİLDAĞ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Kişisel menkıbemi gerçekleştirme yolunda gayretli bir sanat icra etmekle meşgulüm. Manevi bir enginlik içerisinde yaptığım işin çilesini çekmekteyim. Kimi hikayeleri yaşamak ve taşımak güçlükle mümkün olur. Buna has bir  are arıyorsak ilişkide olduğumuz değerler ve özneleri iyi yönetmeli ve onlara özenle yönelmeliyiz. Uğrunda yol almayı vazgeçilmez kılan Şeyi, doğru tahlil ettiğimizde yol almanın ve yolda olmanın keyfi, sıhhati, huzuru yolun sonundan kıymetli hale gelir. Bu uğurda bir insanı önemseyip yaptıklarını önemsememek imkansızdır.

Sözü daha fazla yormadan,

 z mde duyulana kulak vermek ve henüz duyulmamıő olanı seslendirebilmekle mümkün olan oldukça insani bu uėraőımın ardında sağlığını keőfetme yolculuğu yapan bir ruh vardır.

Gözüyle görebilmenin ötesinde, gönülden görebilme niyetiyle...

En kıymetlime selam, hürmet, sevgi ve hasretle...

 elik, 2024

Ankara

ETİK BEYANI

Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Beyza ÇELİK

....../....../2024

ÖZET

ENGELLİ BİREYLERE YÖNELİK EVLİLİK TUTUMU İLE EVLİLİĞE YÜKLENEN ANLAM VE BELİRSİZLİĞE TAHAMMÜLSÜZLÜĞÜN İNCELENMESİ

Kırıkkale Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Naciye GÜVEN

Temmuz 2024, 133 sayfa

Bu çalışmanın temel amacı, engelli bireylere yönelik evlilik tutumu ile evliliğe yüklenen anlam ve belirsizliğe tahammülsüzlük arasındaki ilişkileri incelemektir. Çalışma kapsamında engelli bireylere yönelik evlilik tutumunun cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, yerleşim yeri, gelir düzeyi, medeni durum, evlilik süresi, ebeveyn olma, engelli tanıdığı olma ve engelli tanıdığın yakınlık durumu sosyodemografik değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık olup olmadığı durumu da incelenmiştir. Ayrıca evliliğe yüklenen anlam ve belirsizliğe tahammülsüzlüğün engelli bireylere yönelik evlilik tutumunu yordayıp yordamadığı araştırılmıştır. Bu çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden biri olan ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Çalışma grubu 371 kadın, 231 erkek toplam 602 yetişkinden oluşmaktadır. Araştırmada veriler Kişisel Bilgi Formu, Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Ölçeği (EBYETÖ), Evliliğe Yüklenen Anlam Ölçeği (EYAÖ) ve Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği (BTÖ-12) ile toplanmıştır. Verilerin analizinde SPSS 25 paket programı kullanılmıştır. Analizlerde, k-ortalama kümeleme analizi (k- means cluster) analizi, ilişkisiz örneklem t-testi varyans analizi (ANOVA), pearson korelasyon analizi, aşamalı çoklu regresyon analizi kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre yaş, çalışma durumu, gelir durumu, medeni durum, evlilik süresi, ebeveyn olma, engelli tanıdığının olması ve engelli tanıdığının yakınlık durumuna göre yetişkinlerin Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Ölçeği alt boyutlarında anlamlı farklılıklar saptanmıştır. Katılımcıların %75, 42'sinin engelli bireylere yönelik evlilik tutumları olumludur. Engelli bireylere yönelik evlilik tutumu ile evliliğe yüklenen pozitif anlam pozitif yönlü, düşük düzeyde ilişkiliden; evliliğe yüklenen negatif anlam negatif yönlü düşük düzeyde ilişkilidir. Ayrıca engelli bireylere yönelik evlilik tutumu ile belirsizliğe tahammülsüzlük negatif yönlü, düşük düzeyde ilişkilidir. Belirsizliğe tahammülsüzlük ile evliliğe yüklenen anlam pozitif yönlü, düşük düzeyde ilişkilidir. Bunun yanında evliliğe yüklenen pozitif anlam, evliliğe yüklenen negatif anlam ve belirsizliğe tahammülsüzlük, engelli bireylere yönelik evlilik tutumlarının anlamlı birer yordayıcı olarak belirlenmiştir. Araştırma sonuçları ile ilgili alanyazın çerçevesinde tartışılmış ve önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumu, Evliliğe Yüklenen Anlam, Belirsizliğe Tahammülsüzlük.

ABSTRACT

INVESTIGATION OF MARRIAGE ATTITUDES TOWARDS DISABLED INDIVIDUALS, THE MEANING ATTACHED TO MARRIAGE AND INTOLERANCE TO UNCERTAINTY

Kırıkkale University

Social Sciences Institute

Guidance And Psychological Counseling Department, Master's Thesis

Supervisor: Asst. Prof. Dr. Naciye GUVEN

July 2024, 133 pages

The main purpose of this study is to examine the relationships between marital attitudes towards disabled individuals, the meaning attributed to marriage, and intolerance of uncertainty. Within the scope of the study, it was also examined whether there was a significant difference in the marital attitude towards disabled individuals according to the sociodemographic variables of gender, age, education level, place of residence, income level, marital status, duration of marriage, being a parent, having a disabled acquaintance and closeness to a disabled acquaintance. In addition, it was investigated whether the meaning attributed to marriage and intolerance of uncertainty predict marital attitudes towards disabled individuals. In this study, the relational screening model, one of the quantitative research methods, was used. The study group consists of a total of 602 adults, 371 female and 231 male. Data in the study were collected using the Personal Information Form, the Marital Attitudes Towards Disabled Individuals Scale, the Meaning Attributed to Marriage Scale and the Intolerance of Uncertainty Scale. SPSS 25 package program was used in the analysis of the data. In the analyses, k-means cluster analysis (k-means cluster) analysis, unrelated sample t-test analysis of variance (ANOVA), Pearson correlation analysis, and stepwise multiple regression analysis were used. According to the research results, significant differences were found in the sub-dimensions of the Marital Attitudes Towards Disabled Individuals Scale of adults according to age, employment status, income status, marital status, duration of marriage, being a parent, having a disabled acquaintance, and closeness status of the disabled acquaintance. 75.42% of the participants have positive attitudes towards marriage towards disabled individuals. While the attitude towards marriage towards disabled individuals is positively and lowly correlated with the positive meaning attributed to marriage, the negative meaning attributed to marriage is negatively and lowly correlated. In addition, marital attitudes towards disabled individuals and intolerance of uncertainty are negatively and at a low level correlated. Intolerance of uncertainty and the meaning attached to marriage are positively and at a low level. In addition, the positive meaning attributed to marriage, the negative meaning attributed to marriage, and intolerance of

uncertainty were determined as significant predictors of marital attitudes towards disabled individuals. The research results were discussed within the framework of the relevant literature and suggestions were made.

Key Words: Marriage Attitudes Towards Disabled Individuals, Meaning Attributed to Marriage, Intolerance of Uncertainty.

TEŞEKKÜR

Yolda olmak, yolu yürüdüğün insanlarla kıymetli hale gelir. Bu süreçte tüm yaşanmışlıklarıyla beni destekleyen insanlara teşekkürü bir borç bilirim.

Yüksek lisans sürecimin ve akademik hayatımın ilk adımlarını atarken tüm toyluklarıma sevgi, saygı ve sabırla yaklaşan, akademideki ilk deneyimlerim için beni teşvik eden, her an ilgi, özen ve dikkatini samimiyetle hissettiğim, akademik beceri ve tecrübesiyle öğrencisine ışık olan çok değerli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Naciye GÜVEN'e teşekkürlerimi sunarım.

Tezimin şu anki halini almasında sundukları kıymetli katkıları ve yapıcı dokunuşları için değerli jüri üyeleri Doç. Dr. Süleyman BALCI ve Doç. Dr. Kemal BAYTEMİR'e teşekkürlerimi sunarım.

Dünyaya gözümü açtığım andan itibaren gözümün içine bakan, eğitim hayatım boyunca arkamda dimdik duran, evlatlarının iyiliği için varlıklarını ortaya koyan, çalışmak için kendimi ailemden esirgediğim tüm anlarda sabır ve şefkatle yaklaşan, azim, gayret ve çalışkanlık değerlerimin mimarları çok değerli annem Ayşe ÇELİK'e ve çok değerli babam Mehmet ÇELİK'e teşekkürlerimi sunarım.

İnsanın hayatındaki en özel duygularından olan kardeşliği, sayesinde yaşadığım, ilk öğretmenim, varlığı sayesinde nerede olursa olsun güçlü ve korkusuz hissettiğim, akademik yolculuğumun öncüsü ve eşlikçisi ablam Betül AKIN'a teşekkürler. Hayatta insanın mutlaka bir abisi olmalı diyebildiğim, desteğini her zaman hissettiğim abim Yasin AKIN'a teşekkürler. Dünya üzerinde bir ordudan daha güçlü hissettiren, aile olmanın kıymetini yaşatan değerli ÇELİK AİLESİ'nin her bir ferdine ayrı ayrı teşekkürlerimi sunarım.

Hayatımın yirmili yaşlarında olduğum bu günlerde, seneler önce aynı yollardan geçmiş, öğretileriyle zenginleştiğim, çalışma hayatıyla akademik uğraşlarımı kolaylıkla yürütebilmem adına bana elverişli koşullar sağlayan, hayatıma yaptığı

kelebek dokunuşuyla yeri baki olan danışmanım, mentörüm ve kıymetli zümrem Zakire TOPRAK’a teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans mülakatının ilk gününden tez yazım sürecinin son gününe kadar hayata ve akademiye dair tüm kaygı, heyecan, üzüntü ve mutluluğuma eşlik eden, acemiliklerimize birlikte güldüğümüz, kıymetli meslektaşım ve akademik yol arkadaşım Pelin KARABULUT’a teşekkürlerimi sunarım.

Düştüğümde kaldıran, potansiyelime olan inançlarıyla yarına umutla bakmamı sağlayan, elinden gelen tüm yardımlarıyla daima desteklerini hissettiğim çok değerli arkadaşlarım Rabia ADEMOĞLU’na, Esmâ YURTALAN’a teşekkürler. Lisans sıralarından bugünlere ruhlarımız evvelden tanışmış olmalı dediğim arkadaşım ve meslektaşım Nazan TAŞDELEN’e ve aynı gökyüzü altında olmanın verdiği güven ve yüreğinde taşıdığı tüm güzelliklerle arkadaşım ve meslektaşım Meltem KORKMAZ’a teşekkürler. Yüksek lisans süreciyle hayatlarımızın kesiştiği, koşulsuz kabul ve desteğini her an hissettiğim, ilk adımlarımın eşlikçisi, kıymetli meslektaşım ve dert ortağım dostum Zeynepnur İMAM’a ve bakış açısındaki enginlik ile ufkumu genişleten ve alçak gönüllülüğüyle sunduğu tüm destekler adına arkadaşım Süleyman KARAGÖZ’e teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak tezimin olgunlaşmasında emeği geçen herkese teşekkürler. Doktorada bu satırlara devam edebilmek ümidiyle...

İÇİNDEKİLER DİZİNİ

Sayfa

ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
TEŞEKKÜR	viii
İÇİNDEKİLER DİZİNİ	x
ÇİZELGELER DİZİNİ.....	xiv
SİMGELER DİZİNİ.....	xv
KISALTMALAR DİZİNİ	xv
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Önemi	5
1.3. Araştırmanın Amacı	7
1.4. Varsayımlar	7
1.5. Sınırlılıklar	8
1.6. Tanımlar	8
1.6.1. Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları:	8
1.6.2. Evliliğe Yüklenen Anlam:	8
1.6.3. Belirsizliğe Tahammülsüzlük:	8
2. KURAMSAL ÇERÇEVE ve İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	9
2.1. Engellilik	9
2.1.1. Engelli Birey Kavramı.....	11
2.1.2. Engelli Bireylerin Sınıflandırılması	11
2.2. Tutumlar ve Engellilere Yönelik Tutumlar	14
2.2.1. Tutumlar	14
2.2.2. Engellilere Yönelik Tutumlar	17
2.2.3. Çok Kültürlü Bağlamda Engelli Bireylere Yönelik Tutumlar.....	17
2.3. Evlilik	20
2.3.1. Evlilik Tutumu	22
2.3.2. Evliliğe Yüklenen Anlam	26
2.4. Belirsizliğe Tahammülsüzlük	30
2.5. Yapılan Çalışmalar	35
2.5.1. Evlilik Tutumu İlgili Yurt İçi Çalışmalar	35
2.5.2. Evlilik Tutumu İlgili Yurt Dışı Çalışmalar	38

2.5.3.	Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumu İlgili Yurt İçi Çalışmalar	39
2.5.4.	Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumu İlgili Yurt Dışı Çalışmalar	42
2.5.5.	Evliliğe Yüklenen Anlam İlgili Yurt İçi Çalışmalar	44
2.5.6.	Evliliğe Yüklenen Anlam İlgili Yurt Dışı Çalışmalar.....	48
2.5.7.	Belirsizliğe Tahammülsüzlük İlgili Yurt İçi Çalışmalar	49
2.5.8.	Belirsizliğe Tahammülsüzlük İlgili Yurt Dışı Çalışmalar.....	51
3.	YÖNTEM	54
3.1.	Araştırmanın Modeli	54
3.2.	Araştırma Grubuna Ait Demografik Özellikler	54
3.3.	Veri Toplama Araçları	56
3.3.1.	Kişisel Bilgi Formu	56
3.3.2.	Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Ölçeği (EBYETÖ).....	56
3.3.3.	Evliliğe Yüklenen Anlam Ölçeği (EYAÖ)	57
3.3.4.	Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği (BTÖ-12).....	57
3.4.	Veri Toplama Süreci	58
3.5.	Verilerin Analizi	59
4.	BULGULAR.....	61
4.1.	Araştırmaya Katılan Yetişkinlerin Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları, Evliliğe Yüklenen Anlam ve Belirsizliğe Tahammülsüzlük Düzeyleri İçin Bulgular.....	61
4.2.	Araştırmaya Katılan Yetişkinlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Ölçeği Puanlarına Dair Bulgular	63
4.2.1.	Cinsiyet	63
4.2.2.	Yaş	64
4.2.3.	Eğitim Düzeyi	65
4.2.4.	Yerleşim Yeri.....	66
4.2.5.	Çalışma Durumu	66
4.2.6.	Gelir Durumu	67
4.2.7.	Medeni Durum	69
4.2.8.	Evlilik Süresi.....	70
4.2.9.	Ebeveyn Olma.....	71
4.2.10.	Engelli Tanıdığı Olma.....	72
4.2.11.	Engelli Tanıdığı Yakınlık Durumu	74
4.3.	Araştırmaya Katılan Yetişkinlerin Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Ölçeği, Evliliğe Yüklenen Anlam Ölçeği ve Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği Puanları Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular	75
4.4.	Araştırmaya Katılan Yetişkinlerin Evliliğe Yüklenen Anlam ve Belirsizliğe Tahammülsüzlük Düzeylerinin, Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Üzerindeki Etkisine İlişkin Regresyon Analizi Bulguları	78
5.	TARTIŞMA ve YORUM.....	82
5.1.	Araştırmaya Katılan Yetişkinlerin Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları, Evliliğe Yüklenen Anlam ve Belirsizliğe Tahammülsüzlük Düzeyleri İçin Bulguların Tartışılması ve Yorumu	82

5.2. Araştırmaya Katılan Yetişkinlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumlarının Tartışılması ve Yorumu	84
5.2.1. Cinsiyet Durumuna Göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumlarının Tartışılması ve Yorumu.....	84
5.2.2. Yaş Durumuna Göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumlarının Tartışılması ve Yorumu.....	86
5.2.3. Eğitim Düzeyi Durumuna Göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumlarının Tartışılması ve Yorumu.....	87
5.2.4. Yerleşim Yeri Durumuna Göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumlarının Tartışılması ve Yorumu.....	87
5.2.5. Çalışma Durumuna Göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumlarının Tartışılması ve Yorumu.....	88
5.2.6. Gelir Durumuna Göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumlarının Tartışılması ve Yorumu.....	89
5.2.7. Medeni Duruma Göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumlarının Tartışılması ve Yorumu.....	90
5.2.8. Evlilik Süresi Durumuna Göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumlarının Tartışılması ve Yorumu.....	91
5.2.9. Ebeveyn Olma Durumuna Göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumlarının Tartışılması ve Yorumu.....	91
5.2.10. Engelli Tanıdığı Olma Durumuna Göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumlarının Tartışılması ve Yorumu.....	92
5.2.11. Engelli Tanıdığı Yakınlık Durumuna Göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumlarının Tartışılması ve Yorumu.....	93
5.3. Araştırmaya Katılan Yetişkinlerin Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları, Evliliğe Yüklenen Anlam Düzeyleri ve Belirsizliğe Tahammülsüzlük Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesine Yönelik Bulguların Tartışılması ve Yorumu	94
5.4. Araştırmaya Katılan Yetişkinlerin Evliliğe Yüklenen Anlam ve Belirsizliğe Tahammülsüzlük Düzeylerinin Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumlarını Yordamasına İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu	98
6. SONUÇLAR ve ÖNERİLER.....	100
6.1. Araştırmanın Sonuçları.....	100
6.2. Araştırmanın Önerileri	102
6.2.1. Araştırmacılara Yönelik Öneriler	102
6.2.2. Uygulayıcılara Yönelik Öneriler	103
6.2.3. Karar Alıcılara ve Politika Geliştiricilere Yönelik Öneriler.....	103
KAYNAKLAR.....	104
EKLER.....	121
EK-1 KİŞİSEL BİLGİ FORMU.....	121
EK-2 ENGELLİ BİREYLERE YÖNELİK EVLİLİK TUTUMLARI ÖLÇEĞİ	123
EK-3 EVLİLİĞE YÜKLENEN ANLAM ÖLÇEĞİ (EYAÖ)	124
EK-4 BELİRSİZLİĞE TAHAMMÜLSÜZLÜK ÖLÇEĞİ (BTÖ-12).....	125
EK-5 ÖLÇEK İZİNLERİ	126
EK-6 NORMALLİK ANALİZİ SONUÇLARI	127

EK-7 ETİK KURUL İZNİ	132
ÖZGEÇMİŞ	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

ÇİZELGELER DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 3.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri	54
Tablo 3. 2. Katılımcıların Engel Durumuna İlişkin Özellikleri.....	56
Tablo 3.3. Normallik Analizi Sonuçları	59
Tablo 4.4. Katılımcıların Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Düzeyleri.....	61
Tablo 4.5. Katılımcıların Evliliğe Yüklenen Anlam Düzeyleri.....	61
Tablo 4.6. Katılımcıların Belirsizliğe Tahammülsüzlük Düzeyleri	62
Tablo 4.7. Katılımcıların Cinsiyet Durumuna Göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Düzeyleri	63
Tablo 4.8. Katılımcıların Yaş Durumuna Göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Düzeyleri	64
Tablo 4.9. Katılımcıların Eğitim Düzeyi Durumuna Göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Düzeyleri	65
Tablo 4.10. Katılımcıların Yerleşim Yeri Durumuna Göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Düzeyleri	66
Tablo 4.11. Katılımcıların Çalışma Durumuna Göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Düzeyleri	67
Tablo 4.12. Katılımcıların Gelir Durumuna Göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Düzeyleri	68
Tablo 4.13. Katılımcıların Medeni Durumuna Göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Düzeyleri	69
Tablo 4.14. Katılımcıların Evlilik Süresi Durumuna Göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Düzeyleri	70
Tablo 4.15. Katılımcıların Ebeveyn Olma Durumuna Göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Düzeyleri	72
Tablo 4.16. Katılımcıların Engelli Tanıdığı Olma Durumuna Göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Düzeyleri	73
Tablo 4.17. Katılımcıların Engelli Tanıdığı Yakınlık Durumuna Göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Düzeyleri.....	74
Tablo 4.18. Korelasyon Analizi Sonuçları	76
Tablo 4.19. Regresyon Analizi Sonuçları.....	78

SİMGELER DİZİNİ

%:	Yüzde
B (β): Katsayısı	Beta Değeri, Standartlaştırılmış Regresyon
Düz. R ² :	Düzeltilmiş Açıklanan Varyans
F:	İstatistiksel Analiz Değeri
Mak.:	En Büyük Değer
Min.:	En Küçük Değer
n:	Kişi Sayısı
p:	Anlamlılık Değeri
R ² :	Açıklanan Varyans
sd:	Serbestlik Derecesi
ss:	Standart Sapma
t:	Bağımsız Değişken
$\bar{X}$ =:	Ortalama

KISALTMALAR DİZİNİ

ANOVA:	Analysis Of Variance; Varyans Analizi
BTÖ-12:	Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği
DSÖ:	Dünya Sağlık Örgütü
EBYETÖ:	Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Ölçeği
EYAÖ:	Evliliğe Yüklenen Anlam Ölçeği
ICF: Sınıflandırılması	İşlevsellik, Yetersizlik ve Sağlığın Uluslararası
ODÜ:	Ordu Üniversitesi
OKB:	Obsesif Kompulsif Bozukluk
ÖZİ:	Özürlüler İdaresi Başkanlığı

SPSS:	Statistical Package For The Social Sciences; Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı
TDK:	Türk Dil Kurumu
TL:	Türk Lirası
TÜİK:	Türkiye İstatistik Kurumu
WHO:	World Health Organization
yy.:	Yüzyıl

1. GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Yaşam, değişimi ve farklılığı beraberinde getiren bir akıştır. Her değişim, bir yeniliği insana zorunlu kılar. Bu zorunluluk, insanı önce anlamlandırma sonra da şablonlarına uygun unsurlar üzerinde çalışmaya yönlendirir (Sayar, 2020). Alışılmışın dışında bir görünüme ya da davranışa sahip olmak insanlık için tarih boyunca dikkat çekici olmuştur. İnsanlar, kendilerinden bedensel olarak farklı görünen, alışılmadık biçimde davranan bireylere anormal, atipik, sapkın, engelli gibi nitelemeler yaparak farklılığı tanımlamaya çalışmışlardır. Bireysel farklılıklarıyla betimlenmek bireyin farklılıkları anlamlandırmasını kolaylaştırırken bir yandan da topluma kabulünü zorlaştırmaktadır (Özyürek, 2005).

Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük'teki (TDK, 2024) en güncel tanımıyla engelli, engeli olan anlamında, doğuştan veya sonradan bireyin bedenseli zihinsel, ruhsal duyuşsal veya sosyal becerilerinin bir nedene bağlı olarak farklı oranlarda zedelenmesi sonucu toplumsal hayata katılma konusunda zorluk yaşayan birey olarak tanımlanmaktadır. Uluslararası İşlevsellik, Engellilik ve Sağlık Sınıflandırmasına (ICF) göre engellilik, faaliyet ve kalıtım boyutlarında bir kısıtlılık durumu olarak değerlendirilmektedir (WHO, 2011). T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve Türkiye İstatistik Kurumunun (TÜİK) 2010 yılında gerçekleştirdiği Özürlülerin Sorun ve Beklentileri Araştırmasında engel türleri görme, işitme, dil ve konuşma, ortopedik, zihinsel, ruhsal ve duyuşsal, süregen hastalık, çoklu engel olmak üzere sekiz grupta ele alınmaktadır (TÜİK, 2011). DSÖ/Dünya Bankası Dünya raporu verilerine göre, dünya nüfusunun yaklaşık %15'lik bir kesimini engelli bireyler oluşturmaktadır (WHO, 2011). Farklı bir kaynaktan ise 1,5 milyar insanın, yani dünya nüfusunun %20'sinin engelli olarak yaşadığı belirtilmektedir (Rembis, 2019). Ülkemizde ise 2011 yılında yapılan "Nüfus ve Konut Araştırması" verilerine göre 3 yaşından büyük engelli bireyler, toplam nüfus içinde 4.876.000 kişidir. Bu sayı, %6,9'luk toplam nüfus oranına işaret etmektedir (TÜİK, 2011). Bu oranlara bakıldığında engelli bireylerin dünya üzerindeki en büyük

azınlık grubunu oluşturduğu söylenebilir (Büke, 2021). Engelli bireylerin yaşadığı güçlükler ve toplumsal yaşama tam ve anlamlı katılımları için yapılan çalışmalar bu noktada önem kazanmaktadır.

Yunan ve Roma kültürlerinde yaygın inanış olarak mükemmelin sürekliliğini önceleyen güzellik, güç ve zekâ dışındaki farklılıklara yaşama hakkının tanınmadığı görülmektedir (Ünlü, 2023). İnsanlar, engelinden önce birey olarak görüldüğünde; herkes gibi engelli bireyler de hayatta sağlıklı olma, özgürce hareket edebilme, evlilik ve aile yaşamına dahil olabilme, diğer insanların yararı için çalışabilme, yeterli ve kaliteli eğitim imkânlarından yararlanabilme gibi beklentilere sahiptir. Buna karşın küresel bir gerçek olarak, engelli bireyler toplumsal yaşamda tam ve anlamlı şekilde var olabilmeye yönelik güçlü dirençlerle karşılaşabilmektedir (Öztabak, 2017).

Engelli bireylerin, özel gereksinim alanlarına uygun şekilde toplumsal yaşamla bütünleşmelerine mâni olan temel sebeplerin başında toplumsal çevrenin etkisi gelmektedir (Gencer, 2020). T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı'nın 2002 yılında yaptığı "Toplum Özürlülüğü Nasıl Anlıyor" çalışmasında katılımcıların %45,4'ü engelli bireylerin topluma katılımı önündeki en büyük sorunun, toplumsal önyargılar olduğunu ifade etmektedir (T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, 2002). Engel durumlarına sahip olmak işlev kısıtlılığına işaret ederken bu durumu engellilik haline dönüştüren toplum tarafından devre dışı bırakılmaktır (Burcu, 2023).

Bireysel farklılıklar, yaşamın doğal bir unsurudur. Ancak farklılıklara yüklenen anlam, farklılıklar kadar sonucunda yaşanan durumları da çeşitlendirmektedir. İnsan psikolojisinde farklı ve henüz tanınamayan tehdit olarak algılanır ve güvenli bir yerde tehdit unsuruna yönelik konum alma eğilimi doğurur. Belirsizliğe tahammülsüzlük, müphem durumların tehdit edici yorumlanmasıdır ve bireyde ciddi huzursuzluk ve gerginlik hissini beraberinde getir (Stanley Budner, 1962). Yaşanan belirsizliğin netliğe kavuşturulması; tanımlamak, ayırmak veya ötekileştirmek şeklinde olabilir.

Engelli bireyler sanatta, sporda, akademide, siyasette, sosyal kültürel alanlarda ve aile yaşamında etkin roller üstlenmektedir. Yaşamın her alanında farklılıklarına rağmen değil farklılıklarıyla beraber bulunmaktadır. T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı'nın 2002 yılında yaptığı "Toplum Özürlülüğü Nasıl Anlıyor" çalışmasında katılımcılar, engelli bireyle yakın arkadaşlık yapmayı (%46,7), iş arkadaşı olmayı (%43,5), komşu olmayı (%56,37) kabul etmektedir. Katılımcıların %77,8'i

engellilerin evlilik yapabileceğine inanmaktadır. Bunun yanında katılımcıların %30,8'i yakın bir akrabasının engelli bireyle evlilik yapması konusunda kararsızlığını belirtirken; akrabasının engelli bireyle yapacağı bir evlilikte %42,8'i sakınca görmemektedir. Buna karşın aynı katılımcı grubunun %50,3'ü ise hiçbir engel grubundan bireyle evlilik yapmak istemediğini belirtmiştir. (ÖZİ, 2002). Buna göre toplumun, evlilikte eşinin engelli olmasını reddettiği ve engelli bireylerin evlilikleri konusunda olumsuz tutumlarının olabileceği görülmektedir. Engelli bireylerin günlük yaşadığı ve yetersiz görüldüğü diğer alanlar cinsellik, öz bakım, doğum yapma, aile geçimini sağlamak için çalışma, eş olma, ebeveynlik, sosyal katılımıdır.

Engelli bireylere yönelik tutum çalışmaları incelendiğinde konunun çeşitli demografik özelliklere göre değerlendirildiği görülmektedir. Konuyu cinsiyet açısından değerlendiren araştırmalara bakıldığında engelli bireylere yönelik tutumların cinsiyete göre farklılaştığını gösteren çalışmalar olduğu gibi (Chen vd., 2002; Zewude ve Habtegiorgis, 2021), cinsiyet fark etmeksizin engelli bireylere yönelik tutumların benzerlik gösterdiğini değerlendiren çalışmalar da bulunmaktadır (Apaydın ve Barış, 2021; Pesen ve Demirhan, 2021). Yaşa bağlı olarak engelli bireylere yönelik tutumların farklılaşma durumunu değerlendiren çalışmalar arasında gençlerin yaşlılara göre daha olumlu tutumlara sahip olduğunu vurgulayan çalışmaların yanı sıra (Kaner, Öğülmüş, Büyüköztürk ve Dökmen, 2009; Ersoy Quadir vd., 2023) yaşlıların tutumlarında daha iyimser olduğunu vurgulayan çalışmalar da bulunmaktadır (Altıparmak ve Sarı, 2012). Bununla beraber eğitim düzeyinin olumlu tutumlar üzerindeki etkisine vurgu yapan çalışmalar arasında eğitimi daha yüksek olan bireylerin engellilerin durumlarını daha kabul edilebilir buldukları ve engel durumunun günlük olarak algılamadıkları vurgulanmaktadır (Avcıoğlu, Sazak-Pınar ve Öztürk, 2005). Engelli bireylere bakış, yerleşim yeri açısından incelendiğinde, kentte veya kırsal mekânda yaşayan bireylerin engellilere yönelik tutumları farklılık göstermektedir (Su ve Burcu Sağlam, 2020; Zewude ve Habtegiorgis, 2021). Ekonomik refah düzeyi, bireylerin dezavantajlı durumlar karşısındaki tutumlarının belirleyicisi olabilmektedir (Parasuram, 2006; Robinson, Martin ve Thompson, 2007). Evliliğin ciddi bir sosyal yardımlaşma ağı olarak görülmesi (Kaner, 2004), engellilere yönelik tutumlar üzerinde de farklılaşmaya neden olduğunu göstermektedir (Kaner vd., 2009). Ailesinde engelli birey bulunanların, bulunmayanlara göre daha olumsuz tutumlara sahip olduğu görülürken; engelli bireyle yakın ilişki içerisinde olmanın,

bireylerin engellilere yönelik tutumlarına olumlu katkı sağladığı belirtilmektedir (Kaner vd., 2009). Literatürde ilgili çalışmalardan yola çıkarak mevcut çalışmada katılımcıların engelli bireylere yönelik evlilik tutumlarının cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, yerleşim yeri, gelir düzeyi, medeni durum, evlilik süresi, ebeveyn olma, engelli tanıdığı olma ve engelli tanıdığıın yakınlık derecesi değişkenlerine göre farklılaşma durumunun incelenmesi önemli görülmektedir.

Evlilik, iki insan arasındaki en özel yakınlıktır. Toplumun oluşmasında ilk kaynak olan ailenin temelleri evlilik birlikteliğiyle atılır. Evliliğin bireylerin zihin tasarımlarındaki görünümü, evlilikten beklentilerin uyumu evliliğin olumlu ve olumsuz anlamlandırılmasına katkı sunmaktadır. Evlilik, hayat akışı içinde çeşitli zorlukları ve sorunları da beraberinde getirebilir. Sorunların kolayca aşılabilmesi, eşlerin ortak gayret göstermesi evliliğin anlamlı ve sürdürülebilir olmasında etkilidir (Tarhan, 2022).

Sıkıntı, güçlük, zorluk yaşamda kaçınılmazdır. Çoğu zaman bireyin alışmış olduğu güven duygusunu tehdit eden belirsizlik, stresin yoğun yaşanmasına neden olabilir. Bireysel olarak belirsizlikle kalabilme becerisi, bireyin evlilik ve aile yaşantısında beklenmeyen süreçleri nasıl yönetebildiğini etkiler. Kısa dönemde yaşanan güçlüklerle baş edebilen aileler, kronik hastalık, engellilik, yoksulluk ya da devam eden çoklu travma süreçlerinde oluşan baskı altında zorluk yaşayabilir (Walsh, 2017).

Evlilikle ilgili değerler nesiller arası aktarımla yaşatılır (Willoughby, Carroll, Vitas, Hill, 2012). Aile toplumsallaştırmaya yönelik görevini, değer yargılarının vasıtasıyla toplumsal değişime katkıda bulunarak ya da tutucu nitelikte değişimi yavaşlatarak yerine getirir (Burç, 2018). Türk toplumunda belirsizlikten kaçınma oranı yüksektir (Karataş ve Uzun, 2018). Aile kurumunda yaşanan belirsizlik, bireylerin stres seviyelerinde artışa neden olurken yaşanan güvensizlik ve huzursuzluk, güvenlik arayışını ve kontrol davranışını arttırmaktadır (Keven Aklıman ve Avcı, 2019). Ailede engelli çocuğa sahip olmak, aile sistemi içerisinde birlikte başa çıkma yöntemlerini kullanılmasını gerektiren bir süreçtir (Aydoğan, 2019). Nitekim aile veya akraba çevresinde engelli birey bulunanların %71,8'i engelli bireyle aynı evde yaşamazken, engelli bireyle yaşamamanın ailenin günlük yaşamını etkileyen bir unsur olduğunu belirtmektedir (T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, 2002). Bununla beraber çiftlerden birinin veya her ikisinin de engelli olması evlilik kurumunun kendine has zorluklarını bağlam ve koşullar özelinde farklılaştırabilir.

Literatürde engelli çocuğun aileye katılmasıyla beraber çeşitli zorlukların yaşanabileceğinden bahsedilmektedir. Ebeveynlerin bu süreçte psikolojik dalgalanmaları sık yaşadığı vurgulanırken geleceğe ilişkin belirsizlikle beraber kaygı düzeylerinde artış olduğu görülmektedir (Akgün ve Göçarslan- Çiftçi, 2020). Ailelerin baş etme becerileri arasında eş desteği güçlü olanların psikolojik yardım almaya daha az ihtiyaç duyduğu ve eşlerin hem birbirini hem de aileyi maddi, manevi ve sosyal olarak desteklemesinin önemli olduğu yapılan çalışmalarda saptanmıştır (Akgün ve Göçarslan- Çiftçi, 2020; Atalan ve Kabasakal, 2022). Bununla beraber engelli çocuğun aileye dahil olması evlilik doyumunu (Kanbir ve Akşit, 2020), işlevsel olmayan başa çıkma tarzlarını kullanmaları da evlilik uyumlarını olumsuz etkilemektedir (Öztürk, 2017). Bir yandan da aile işlevselliğini uyumsuz olarak nitelendiren bireylerin belirsizliği tehdit edici olarak algılama eğiliminde olduğu bilinmektedir (Öztürk, 2013).

Bilinmeyene yönelik tehdit ve huzursuzluk olarak değerlendirilen belirsizliğe tahammülsüzlük bu çalışma kapsamında bireysel farklılıkların doğal getirisine yönelik duygu, düşünce ve davranış filtresi olarak ele alınmıştır. Belirsizliğe tahammülsüzlük ile evlilikte uyumun kalitesini belirleyen bir etken olarak eşlerin evliliği anlamlandırma şekillerinin engelli bireylerin evlilik ve aile birlikteliğine ilişkin toplumun olumlu veya olumsuz yönde duygu, düşünce ve davranışları şeklinde değerlendirilen engelli bireylere yönelik evlilik tutumlarının anlamlı bir yordayıcısı olabileceği düşünülmektedir.

1.2. Araştırmanın Önemi

Gelişimsel süreçte, evrelerin değişim aşamasında, ailelerin ilişkilerini yeniden dengelemesi, tanımlaması veya uyarlaması beklenir. Zaman içinde görülen evlilik, boşanma, yeniden evlenme, ölüm, yeni iş kurma, çocuk sahibi olma gibi yaşam olayları ailedeki stres noktalarını tetiklemektedir (Hadley, Jacob, Millianos, Caplan ve Spitz, 1974).

Yuva, insanın içinde taşıdığı arzulardan biridir. Birçok insan, hayatta mutluluk ve tatmin duygusunu sevgi ve adanmış bağlar sayesinde yaşadığını aktarır. Pek çok bilinmeyen süreçleri beraberinde getiren evlilik ve aile yaşantısı, insanın yuva kurma arzusuna engel olamamıştır. Evlilikte çeşitli rolleri birleştirme ve belirsizliklere

tahammül edebilme becerisi anlamlı bir evlilik birlikteliği içerisinde yaşanabilecek zorluklara karşı ailenin ve bireylerin refahı, başarılı uyumu için önemlidir (Walsh, 2017).

Engelin oranı, niteliği ve zamanlaması ailede yaşanan stres düzeyinde anlamlı farklılıklar yaratır. Engel durumunun öngörülebilirliği, oranı, süreçteki belirsizliğin derecesi, ailenin gelecek planlarında belirsizliğin oluşmasında ve endişenin artmasında etkilidir. Sonuç olarak uzun vadede engel durumunun doğal getirisi olan belirsizliğe tahammül geliştirebilen ailelerin tükenmişliği ve aile işlevinin daha düşük olduğu belirtilmektedir (Rolland, 2017).

Engelli bireylerin yaşam kalitelerinde anlamlı bir iyileşmenin sağlanabilmesi ideal eğitim, iş olanakları, sosyal ve kültürel yaşama aktif katılımları, ekonomik döngüye birey olarak katkı sunabilmeleri ile mümkündür. Olumlu tutumların insan hayatını kolaylaştırıcı etkisi, toplumdaki sağlıklı etkileşimi beraberinde getirir. Bu anlamda toplumda engelli bireylere yönelik tutumlara hangi değişkenlerin etkide bulunduğu bilinmesi önemlidir. Engelli bireylere yönelik tutumlar üzerine literatürde pek çok çalışma olmasına karşın (Chen, Brodwin, Cardoso ve Chan, 2002; Karataş ve Gökçearslan, 2010; Gonzales, Davidoff, Nadal ve Yanos, 2015; Gürler, 2016; Gedik ve Toker, 2018; Amin, Shaari ve Khairuddin, 2019; Mert Kastner, 2019; Zewude ve Habtegiorgis, 2021; Ercan, 2022) engelli bireylere yönelik evlilik tutumları üzerine yapılan yalnızca İşler'in (2019) ölçek geliştirme çalışması mevcuttur. Dolayısıyla çalışmanın özgün kısmını oluşturan, engelli bireylere yönelik evlilik tutumunda, belirsizliğe tahammülsüzlük ve evliliğe yüklenen anlam ilişkisinin araştırılmasının ihtiyaç olduğu görülmektedir.

Toplumun engelli bireylere yönelik olumlu veya olumsuz evlilik tutumlarında bireyler üzerinde hangi değişkenlerin etkili olduğu, olumsuz tutumlarda ayırt edici özelliklerin bilinmesi, bu konuda başta kanun yapıcılar, politika geliştiriciler, alan uzmanları için, evlilik ve aile planlamalarına hizmet edecek önemli bilgiler sunması beklenmektedir. Çalışmanın, genel olarak kamuoyunun sağlıklı bilgiye ulaşması, nitelikli ve kalıcı tutum değişimlerinin yaşanması adına engelli bireylerin toplumsal yaşama tam ve anlamlı katılımı için çaba gösteren araştırmacılara, uygulayıcılara ve politika geliştiricilere değerli bilgiler sağlayacağına inanılmaktadır.

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı kapsamında, araştırmaya katılan yetişkinlerin engelli bireylere yönelik evlilik tutumları ile evliliğe yüklenen anlam ve belirsizliğe tahammülsüzlükleri incelenmiştir. Ayrıca katılımcıların engelli bireylere yönelik evlilik tutumu, evliliğe yüklenen anlam ve belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerine bakılmıştır. Engelli bireylere yönelik evlilik tutumunun demografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığı araştırılmıştır. Son olarak bu araştırma kapsamında evliliğe yüklenen anlamın ve belirsizliğe tahammülsüzlüğün engelli bireylere yönelik evlilik tutumunu yordama durumu değerlendirilmiştir.

Araştırma kapsamında yanıtı aranacak sorular şu şekildedir;

- a) Araştırmaya katılan yetişkinlerin engelli bireylere yönelik evlilik tutumları, evliliğe yüklenen anlam ve belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri nasıldır?
- b) Araştırmaya katılan yetişkinlerin engelli bireylere yönelik evlilik tutumu düzeyleri sosyodemografik özelliklerine (cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, yerleşim yeri, çalışma durumu, gelir düzeyi, medeni durum, evlilik süresi, ebeveyn olma, engelli tanıdığı olma ve engelli tanıdığın yakınlık durumu) göre farklılaşmakta mıdır?
- c) Araştırmaya katılan yetişkinlerin engelli bireylere yönelik evlilik tutumları ile evliliğe yüklenen anlam düzeyleri ve belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- d) Araştırmaya katılan yetişkinlerin evliliğe yüklenen anlam ve belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri, engelli bireylere yönelik evlilik tutumlarını yordamakta mıdır?

1.4. Varsayımlar

Araştırmaya ilişkin varsayımlar aşağıda belirtilmiştir.

- a) Araştırmaya destek sunan katılımcıların, kendilerine uygulanan ölçme araçlarındaki tüm soruları dikkatli bir şekilde okuyarak kendilerini en iyi yansıtan cevapları içtenlikle verdikleri varsayılmıştır.
- b) Araştırma kapsamında kullanılan ölçme araçlarının, araştırmanın konu, önem

ve amacına uygun olduğu varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

- a) Bu araştırma Türkiye’de yaşayan ve araştırmaya katılan 18-65 yaş arası yetişkinlerle sınırlıdır.
- b) Bu araştırmaya ait veriler, araştırmada kullanılan Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları (EBYETÖ), Evliliğe Yüklenen Anlam (EYAÖ) ve Belirsizliğe Tahammülsüzlük (BTÖ-12) ölçme araçlarının geçerlilik ve güvenirlilikleri ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

1.6.1. Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları: Engelli bireylerin evlilik ve aile birlikteliğine ilişkin toplumun olumlu veya olumsuz yönde duygu, düşünce ve davranışlarıdır (İşler, 2019).

1.6.2. Evliliğe Yüklenen Anlam: Evliliğin çeşitli beklenti, rol ve sorumluluklarının yansımasına bağlı olarak bireyin zihin tasarımında olumlu veya olumsuz nitelendirilmesi (Tarhan, 2022).

1.6.3. Belirsizliğe Tahammülsüzlük: Bireyin beklenmedik, tanımlanamayan durumlar karşısında huzursuzluk, gerginlik yaşaması, müphem olana duyulan kabul edilemezlik hissi (Stanley Budner, 1962).

2. KURAMSAL ÇERÇEVE ve İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Engellilik

İnsanlık, tarih boyunca içinde çeşitli farklılıkları barındıran bir döngü olarak devamlılığını sürdürmektedir. Bu farklılıklardan biri de bireyler arası farklılıkların bariz gözlemlendiği engellilik durumudur. Engellilik, çok farklı tanımları bulunan bir kavramdır.

Resmî Gazete’de (2005) yayımlanan 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun kapsamında engelli; bedensel, zihinsel, ruhsal ve duyuşsal becerilerinde farklı oranlarda herhangi bir nedene bağılı olarak yaşanan zayıflıklar nedeniyle toplumsal katılımı eşit derecede sağlanmasına engel tutum ve koşullara maruz kalan birey olarak tanımlanmıştır. İlgili kanun 2013 yılında yeniden düzenlenerek kanun metninde yer alan “özürlü” kavramı “engelli” olarak değiştirilmiştir. Birleşmiş Milletler Engelli Haklarına İlişkin Sözleşme (Madde 1) (2007) kapsamında engelli, fiziksel, zihinsel algısal yetilerindeki bozulmalardan kaynaklı toplumdaki fırsatlardan diğere bireylere göre eşit düzeyde yararlanamayan ve sorumluluklarını yerine getirmede güçlük yaşayan bireyler şeklinde tanımlanır. Buna ek olarak tıbbi açıklamanın dışına çıkarak sağlık sorunlarına sahip bireylerin, kişisel ve çevresel faktörler ile etkileşimi esnasında karşılaştıkları engellenme ve olumsuzluk durumlarının engelliliği oluşturduğunu vurgulayan kaynaklar da vardır (WHO, 2011).

Engellilik kavramının bilimsel literatüre girişı, tıbbi çerçevede tartışılmasıyla gerçekleşmiştir. Tıbbi çerçevede incelenen engellilik tanımı, temelinde engelli bireyin/bedenin iyileştirme veya rehabilitasyon süreciyle sağlıklı bireye dönüştürülmesi veya benzetilmesi üzerinde durmaktadır (Burcu, 2023). Yapılan kaynak incelemeleri sonucunda otoritelerce üzerinde uzlaşma sağlanan engellilik tanımının olmadığı anlaşılmaktadır. Ortak bir kanaat olarak engellilik düşünsel, bedensel, sosyal ya da duyuşsal yetilerin belirgin şekilde olağanın dışına çıkması şeklinde tanımlanabilir (Taylor ve Harrington, 2003).

Kaynaklarda yetersizlik, engellilik, özürlülük, sakatlık, bozukluk kavramlarının

yaygın olarak kullanıldığı ancak kavramların ifade ettiği anlamlarda karmaşa yaşandığı da anlaşılmaktadır (Öztürk, 2011). Yetersizlik ve özür kavramlarının netleştirilmesi engellilik kavramını anlamamızı kolaylaştıracaktır.

Yetersizlik, Özyürek'e göre (2013), zedelenme sonucunda bedenin biyokimyasal ve fiziksel yapısında yaşanan bozulmanın organ kaybı veya yapı bozulması neticesinde fonksiyonlarındaki sınırlılık, beklenen işlevleri yerine getirememe olarak değerlendirilmektedir. Yetersizlik, beyin, göz, kulak, beden yapısında kimyasal bozulmalardır. Gözün korneasında yaşanan bozulma zedelenmedir, bunun sonucunda görememe yetersizliktir ve nesnel bir durumdur (Öztürk, 2011). Özür, bireyin yetersizliğinden doğan nedenlere bağlı olarak içinde yaşanan kültürün beklentileri, yapılması istenen işlerin niteliği, diğer kişilerin ve yetersizliğe sahip olan kişilerin yüklemiş olduğu anlama göre oluşmaktadır ve öznel bir durumdur (Özyürek, 2013). Bir başka ifadeyle özür, bireyin hatalı, kusurlu veya yetersiz olmasından kaynaklanmaz. Özür, yetersizlik yaşayan bireyin içinde bulunduğu toplumun, bireye yüklediği anlam ve beklentiler sonucu oluşmaktadır.

Engellilik, kişinin bedensel, ruhsal, zihinsel, duyuşsal ve sosyal yeteneklerinde, doğuştan veya sonradan oluşabilen herhangi bir neden kaynaklı toplumsal uyum ve günlük ihtiyaçlarını karşılamaya yardımcı becerilerinde sınırlılıklar yaşaması ve bu güçlük durumunu aşmak için çeşitli destek hizmetlerine ihtiyaç duyma durumudur (Öztürk, 2011). Arıkan'a göre (2001), engellilik doğuştan veya sonradan yaşadığı fonksiyon, yapı bozulması neticesinde bireyin yaşına ve cinsiyetine bağlı olarak içinde bulunduğu kültürel yapı ve sosyal çevrenin etkisiyle toplumsal beklentiye dayalı rolleri karşılayamamasıdır. Engel durumuna sahip olmak, işlev kısıtlılığını işaret ederken bu durumu engellilik haline dönüştüren toplum tarafından devre dışı bırakılmaktır (Burcu, 2023). Benzer şekilde Rembis (2019) engelliliğin, sosyal bir olgu olarak değerlendirildiğinde biyolojik bir durumdan ziyade çevresel ve sosyal tutumların etkisiyle oluştuğuna vurgu yapar. Başka bir ifadeyle engellilik tıbbi model çerçevesinde tedaviyle düzeltilmesi gereken bir durum olarak değerlendirilirken sosyal model, engelliliğin toplumsal ve bireysel yaklaşımlar sonucu doğan bir durum olarak değerlendirmektedir.

Engelliliğin daha iyi anlaşılması için muhtaçlık, işlevsellik, sosyal hayata uyum, erişim ve ulaşım alanlarının dikkatle incelenmesi, tıbbi açıklamaların ötesinde engelliliğin toplumsal ve sosyal bağlamına odaklanması konunun daha anlaşılır olmasını

destekleyecektir (Öztürk, 2011). Bu bağlamda toplumu oluşturan biricik faktör olan birey özelinde, engelli birey kavramının irdelenmesi konunun daha anlaşılır olması adına yerinde bulunmuştur.

2.1.1. Engelli Birey Kavramı

Engellilik tarihi, bireysel farklılıkların istismarıyla okunmaktadır. 18. yy. engelli bireylerin kusurlu ve kötü niyetli olarak değerlendirildiği; dini bakış açısının ise engelli bireylere dışlayıcı şekilde yaklaştığı bir zaman dilimidir. Dini siyasetin, politikaya yön verdiği ABD tarihinde, engelli bireylere yönelik kapsayıcı bir çalışmanın yapılması engellenmiştir. Devam eden dönemde ise engelli bireyler adına farkındalık çalışmalarının güçlenmesiyle anlamlı değişim ve düzenlemelerin yapıldığı görülmüştür. Dünya savaşları, toplumsal farkındalık mücadelesi gibi etkiler kamusal alanda, okullarda engellilere yönelik tutumların köklü değişimlerini beraberinde getirmiştir. Başta engelli bireylerin eğitim ortamlarına katılımını kolaylaştırıcı faaliyetler olmak üzere birçok alanda düzenlemeler gerçekleştirilmiştir (Taylor ve Harrington, 2003).

Engellilik, bir sağlık sorunu olmasının yanında, bireyin içinde bulunduğu toplumla etkileşiminde yaşanan karmaşık bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır (Öztabak, 2017). Türkiye’de engelliliği kültürel bağlamda inceleyen Burcu’ya göre (2011) engelli olmayan bireylerin gözünden, engelli bireyler “acıyan, dışlanan, işe yaramayan, yetersiz bulunan ve mücadeleci” şeklinde algılanmaktadır. Akademik veya günlük kullanım fark etmeksizin dilimizde engelli bireyi tanımlamak adına “özürlü, yetersiz, engelli, ayrıcalıklı, sakat, özel eğitime ihtiyaç duyan birey” ifadelerinin yaygın kullanımı dikkat çekmektedir (Üre, 2008). Toplumsal yaşamda engelli, özürlü, kısıtlı, sakat gibi çeşitli kavramlar içerisinde engelli kavramının daha insani algılanması nedeniyle kullanımı engelli bireyler tarafından tercih edilmektedir (Gencer, 2020). Kavramsallaştırılmış bir engelli tanımından ziyade algısal tasarımlardaki engelli birey kavramı, mevcut çalışmanın başlangıç noktasını oluşturmaktadır. Bu nedenle kavram karmaşası yaşanmaması ve literatürle benzerlik göstermesi kaygısıyla mevcut çalışma boyunca engelli ifadesinin kullanımı tercih edilmiştir.

2.1.2. Engelli Bireylerin Sınıflandırılması

Alışılmışın dışında bir görünüme ya da davranışa sahip olmak, insanlık için tarih

boyunca dikkat çekici olmuştur. İnsanlar kendilerinden bedensel olarak farklı görünen, davranan, kişileri tanımlamak için anormal, atipik, sapkın, engelli gibi nitelermeler yapmıştır. Bu tanımlamalar, sınıflandırmalar bireyin toplumun genelinden farklı algılandığını bize gösterir. Bireysel farklılıklarıyla betimlenmek, kimi zaman bireyin topluma kabulünü kolaylaştırırken kimi zaman da zorlaştırmaktadır (Özyürek, 2005).

Engelli bireylere yönelik sınıflandırma sistemlerinin varlığı, çeşitli durumları tanımlamayı, değerlendirmeyi ve yerleştirme faaliyetlerini kolaylaştırması açısından önemlidir (Taylor ve Harrington, 2003). Sınıflandırma sistemleri, kaynaklarda çeşitlilik göstermektedir. Örneğin Taylor ve Harrington (2003) engelli çocuklara yönelik gruplandırmayı aşağıdaki şekilde yapmıştır:

- **Zihinsel Engelli:** Akademik başarı, sosyal ve duygusal gelişim, dil yeteneği ve fiziksel gelişim alanlarında ortalamanın altında işlevsellik göstermeyle eş zamanlı olarak uyumsal davranışlarında eksiklikler yaşanmasıdır.
- **Öğrenme Güçlüğü:** Anlama ve kullanmayla ilgili temel psikolojik süreçlerde yaşanan algısal güçlükleri ifade eder. Görme, işitme bozuklukları veya çevresel, kültürel, ekonomik dezavantajlar da öğrenme güçlüğüne neden olabilir.
- **Duygusal Rahatsız ve Sosyal Açıdan Uyumsuz:** Duyusal veya sağlık faktörleriyle açıklanamayan öğrenememe, akran ve öğretmen grubuyla istikrarlı ve anlamlı ilişkiler kuramama, sürdürememe, olağan koşullarda beklenmedik davranışlar ve duygu dalgalanmaları yaşama, yaygın şekilde depresif belirtiler gözlenmesi olarak tanımlanır.
- **Travmatik Beyin Hasarı:** Beynin harici bir fiziksel güç tarafından tamamen veya kısmi şekilde temel işlevlerinde kısıtlılık yaşanmasıdır.
- **Dil ve Konuşma Güçlüğü:** Kekemelik, artikülasyon bozukluğu, dil bozukluğu veya ses kısıklığı gibi dil ve konuşma alanında iletişimini kısıtlayan, eğitim performansını olumsuz yönde etkileyen bir güçlük durumudur.
- **Kör ve Görme Güçlüğü:** Görme keskinliği ve görme alanında yapılan uzman değerlendirmesi sonucunda kısmi ya da tam oranda, görme işlevinde yaşanan kısıtlılıktır.
- **Sağır ve İşitme Güçlüğü:** İşitme yoluyla gerçekleşen işleme yeteneğinde

bozulmadır. Dilsel bilgi eksikliği nedeniyle alıcı ve ifade edici dilde yaşanan sınırlılık, dikkat sorunları, dil sorunları ve akran ilişkilerinde zorlanmalara neden olabilir.

- **Ortopedik Engelliler:** Kazalar ve yaralanmalar sonucu vücudun ortopedik yapısında yaşanan bozulmalardır. Konjenital anomaliler, hastalık ve diğer nedenlere bağlı bozukluklar nedeniyle fiziksel engeller yaşanabilmektedir.
- **Özel Sağlık Sorunları Olanlar:** Gücü, canlılığı veya uyanıklığı sınırlayan durumlardır. Çeşitli tıbbi alanlarda yaşanan hastalık durumudur.
- **Çoklu Engellilik:** Çoklu engellilik, doğum da dahil olmak üzere birçok nedenin sonucudur. Ek olarak engel kombinasyonu da yaşanabilmektedir.

Engelli bireyler çeşitli sınıflandırma sistemleriyle tanımlanmış olsalar da engelli bireylere atfedilen iletişim, öğrenme, duygusal, algı bozuklukları ortak unsur olarak değerlendirilmekle birlikte birincil engellilik durumlarına katkıda bulunabilecek ikincil engellilik durumları da genel engellilik halini önemli ölçüde etkilemektedir (Taylor ve Harrington, 2003).

Engelli, bir başka ifadeyle özel gereksinimli bireylerin, sahip oldukları bireysel farklılıklar özelinde bağımsız yaşama becerilerini en üst düzeyde gerçekleştirmeyi hedefleyen eğitim hizmetleri çatısı, özel eğitim olarak tanımlanmaktadır. Özel eğitim, özel gereksinime ihtiyaç duyan öğrencilerin eğitimlerinin gereksinimlerine uygun olarak planlanmasını ifade eder. Özel gereksinimli öğrenciler;

- Zihin engelliler
- Öğrenme güçlüğü gözlenerler
- Duygu ve davranış bozukluğu olanlar
- Bedensel yetersizliği olanlar
- Konuşma ve dil sorunlular
- İşitme engelliler
- Üstün zekalılar ve üstün yeteneği olanlar şeklinde gruplandırılmaktadır (Kırcaali- İftar, 1998)

Bahsedilen sınıflandırmalar yaygın olarak özel eğitim alanında kullanılmaktadır.

T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve Türkiye İstatistik Kurumunun 2010 yılında gerçekleştirdiği “Özürlülerin Sorun ve Beklentileri Araştırması”nda engel türleri sekiz grupta incelenmiştir (TÜİK, 2011). Buna göre;

- **Görme Engelli:** Gözde meydana gelen tam veya kısmi oranda görme kaybı ya da bozukluk durumuna sahip bireyler.
- **İşitme Engelli:** İşitme uzvunda tam veya kısmi derece duyu kaybı yaşayan bireylerdir. İşitme yetilerini cihaz destekli olarak sağlarlar.
- **Dil ve Konuşma Engelli:** Konuşma sesinde, hızında veya akıcılığında yaşanan bozukluk eşya bir nedenden dolayı konuşamayan bireyler.
- **Ortopedik Engelli:** Kas ve iskelet sisteminde yetersizlik, eksiklik ve fonksiyon kaybı olan bireyler.
- **Zihinsel Engelli:** Çeşitli derecelerde zihinsel yetersizliği olan bireyler.
- **Ruhsal ve Duygusal Engelli:** Duygu, düşünce ve davranışlardaki sapmalar nedeniyle yaşamsal aktivitelerini yerine getirme ve sosyal ilişkilerini sürdürmede zorluk yaşayan bireyler.
- **Süreğen Hastalık:** Kişinin hayat kalitesini düşürerek çalışma durumu ve işlevlerini sınırlandıran, tedavi ve bakımda süreklilik gerektiren hastalıklara sahip bireyler.
- **Çoklu Engel:** Birden fazla özür türüne sahip olan kişilerin oluşturduğu çoklu gruptur.

Mevcut çalışma, aktarılan sekiz engel grubu özelinde temellendirilmiştir.

2.2. Tutumlar ve Engellilere Yönelik Tutumlar

Bu bölümde tutumlar hakkında genel bilgi verilerek engelli bireylere yönelik tutumların nasıl oluştuğuna ve nelerin bu tutumlara etki ettiğine yönelik literatür doğrultusunda açıklamalar yapılmıştır.

2.2.1. Tutumlar

Birey, herhangi bir uyarıcıya birbirinden farklı şekillerde tepkiler verebilmektedir. Tutumlar, bireyin olay, olgu ve varlıklara ilişkin tutarlılık gösteren, biçimlendirilmiş

duygu, düşünce ve davranış bütünüdür (Özyürek, 2013). Tutumlar, bireyi yaşam boyunca etkileyen eğilimlerdir (Hodges ve Logan, 2012). Kişi, nesne, durum veya konu bağlamındaki nispeten süreklilik gösteren değerlendirmeler bütünü çerçevesinde birey, durum ve kişilere yaklaşmayı seçer (Wood ve Wood, 2010).

Tutumlar, davranışları kestirme noktasında bir araç olarak kabul edilmektedir (Kaner vd., 2009). Ancak tutumlardan davranışları kestirmek her zaman mümkün olmadığı gibi davranışların tutumlardan etkilenmediğini söylemek de her zaman mümkün değildir (Özyürek, 2013). Bu bağlamda tutumlar ile davranışlar arasındaki tutarlı ilişki; tutumun gücüne, bireyin kişisel yaşantısındaki tutumun varlığına, bireyin önem verdiği çevre tarafından olumlu pekiştireç almasına ve bireyin tutumunu düzenli aralıklarla sergilemesine bağlıdır (Kaner vd. 2009).

İnceoğlu'na göre (2011) tutum, bireyin kendiyle ve çevresiyle yaşadığı deneyim, bilgi, duygu veya güdülenmeler sonucunda organize ettiği duygusal, düşünsel ve davranışsal boyuttaki ön eğilimleridir. Tutumların üç temel ögesi bulunmaktadır. Bunlar tutum nesnesine yönelik sevmeye veya sevmeme yönündeki duygusal boyut, tutum nesnesi ile etkileşim esnasında gözlenebilen sözlü veya sözsüz oluşumları içeren davranışsal boyut ve tutum nesnesine ilişkin olumlu, olumsuz veya nötr bilgileri hakkında zihin tasarımlarını kapsayan bilişsel boyut şeklindedir (Kaner vd. 2009). Duygusal temelden bakıldığında, ırk, din, etnik köken gibi makro düzeydeki çatışmalar ve bireysel ilişkiler bağlamındaki mikro düzeydeki çatışmaların temelinde duygusal etkenlerin olduğu gözlenmektedir (İnceoğlu, 2011). Bu yönden duygu boyutu, tutumları dirençli hale getirmektedir (Kaner vd. 2009; Özyürek, 2013) ancak bilinmektedir ki tutum değişikliği inanç ve duygu değişikliği ile mümkündür (Özyürek, 2013).

Tutum oluşumunda en köklü etkenlerin başında ebeveynler, sonrasında akranlar ve medya gelmektedir. Tutumların oluşmasında ve etkinliğini sürdürmesindeki diğer kaynaklar ise klasik koşullanma, edimsel koşullanma, bilişsel değerlendirmeler, gözlem ve iknadır (Hodges ve Logan, 2012). Aile etkisiyle temellendirilen tutumların oluşumu içsel ve dışsal süreçlerle şekillenmeye devam etmektedir. Ebeveynlerin siyaset, ekonomi, azınlıklar, inanç ve engelliler gibi konularda görüşlerini rol, model alan çocuklar, bu inanç ve düşüncelerin aile ve çevre tarafından ödüllendirilmesiyle ebeveynlerine benzer kök tutumlar geliştirirler (Özyürek, 2013).

İnceoğlu'na göre (2011) tutumların, bilgiye kaynaklık etme, değer oluşumunu

destekleme ve benlik bütünlüğünü korumaya ilişkin temel işlevleri bulunmaktadır. Bir başka ifadeyle birey, tutumları sayesinde yaşamın sürekliliğini sağlamaya yönelik bilgi birikimi elde eder. Tutumlar, bireyin hedefine giden yolda bireye aracılık yapar. Tutumlar, bireye hayatta neyin kendisi için anlamlı olduğuna yönelik değer atfetmesine yardımcı olur ve seçimlerini bu yönde destekler. Son olarak da benlik bütünlüğünü iç ve dış etkenlere karşı koruyarak zarar görmesini engeller.

Aktif olarak gerçekleştirdiğimiz her eylemin itici bir gücü bulunmaktadır. Tutumlar, eylemlerin aktif olmasında geliştirici ve itici bir güce sahip olmakla birlikte, eylemler de tutumların gelişimi ve değişimi süreçlerinde etkilidir. Tutumlar ve eylemler karşılıklı etkileşimle birbirini desteklemektedir. Ancak kapsayıcı etkinin çoğunluğu tutumlara aittir. Özetle tutum, eylemin ortaya çıkmasında öncelikli bir itici güce sahiptir (İnceoğlu, 2011).

Birey, hayata başlangıcıyla birlikte nesnelerde arasındaki ilişkide tutarlılık, düzenlilik ve kararlılık arayışındadır. Bu şekilde toplumsallaşma ve uyum süreçlerini sağlıklı yürütebilmektedir. Tutumlar öğrenme süreçleri vasıtasıyla şekillenir. Bu durumda insanın ömrü boyunca değişen koşullar, edindiği bilgi ve deneyimlere bağlı olarak tutumları pekişebilir veya tümünden değişebilir (İnceoğlu, 2011). Etkileşim ve bilgilendirme süreçleri tutum değişimlerinde yaşantıya bağlı, etkili süreçlerdendir (Özyürek, 2013). Bu anlamda tutum değişiminde özellikle duygu boyutunda yaşanan direnç, kabul edememe gibi yoğun olumsuz duygu yaşayan kişinin, olay, nesne ile etkileşime girmesiyle değişimin önündeki engel kırılabilir.

Özellikle yetersizliği olan bireylere yönelik onları kabul edememe, korku, kaçınma gibi olumsuz tutumlar, onlarla olumlu etkileşime girme ve bu etkileşimin başarılı olduğuna yönelik geri bildirimlerle desteklendiğinde duygusal direnç kırılarak tutum değişikliğinin yolu açılabilir. Benzer şekilde doğru ve gerçekçi bilgi belirsizliğin aydınlanmasını sağlar. Tutum değişikliğinde de yanlış inançların kırılması için olay, kişi veya neneye ilişkin görsel, işitsel öğelerle desteklenen inandırıcı ve gerçekçi bilgilendirmelerin yapılması gerekir (Özyürek, 2013).

Bu bilgiler doğrultusunda tutumlar konusunda yapılan açıklamalar konuya ışık tutar nitelikte olup daha ayrıntılı bilgiler bu çalışmanın kapsamı içerisinde olmadığı için bilgi dağarcığını zenginleştirmek isteyen araştırmacıların ayrıntılı kaynaklara erişmesi tavsiye edilmektedir.

2.2.2. Engellilere Yönelik Tutumlar

Yetersizlikleri olanlara yönelik tutumlar; görme, işitme, ortopedik, zihinsel ve diğer yetersizliklerden etkilenen bireylere yönelik duygu, düşünce, inanç bütünü olarak değerlendirilir (Özyürek, 2013).

Evrensel bir gerçek olarak engelliler, toplumsal yaşama katılma konusunda güçlü dirençlere maruz kalmaktadır (Öztabak, 2017). Engelli bireylerin sahip oldukları özel gereksinim alanlarını, yaşamla bütünleşme noktasında güçleştiren temel sebeplerin başında toplumsal çevrenin etkili olduğu anlaşılmaktadır (Gencer, 2020). Yetersizlikten etkilenen bireylerin davranışlarını gözleyerek bazı çıkarımlarda bulunmak ise engelli bireylere yönelik basmakalıp tutumlar oluşmasına yol açar (Özyürek, 2013).

Yetersizlikten etkilenen bireylere yönelik toplumun tutumu önce insan, sonra özel gereksinimi olan insan şeklinde bakıldığında olumlu algılanır. Ancak özel gereksinimli bireylere yönelik tutumlar, önce yetersizlik, sonra insan şeklinde olduğunda olumsuz algılanır. Peşin yargılamalara bağlı olarak yapılan değerlendirmeler, olumsuz tutumları oluşturur (Özyürek, 2013). Engellilere yönelik tutumlarda olumlu değişimin gözlenmesi için aidiyet, kabul ve değer kavramlarının toplum gelinde içselleştirilmesi gerekmektedir (Yazbeck, McVilly ve Parmenter, 2004). Toplumda engelli bireylere yönelik olumsuz tutumlar, olumlu etkileşime girme ve doğru bilgilendirme sayesinde olumluya sevk edilebilmektedir (Özyürek, 2013).

Farklılıklara yönelik tutumların çekirdek oluşumu aile ve çevre etkisiyle küçük yaştan itibaren şekillenmektedir. Yapılan bir çalışmada 2-4 yaş grubu çocukların ortopedik engelli bir çocuğu, başta çocuk olarak kabul edip oynamak istedikleri ancak 4 yaş ve üstü çocukların çoğunlukla oynamayı reddettikleri gözlenmiştir (Özyürek, 2013). Yetersizlikten etkilenenlere yönelik olumsuz tutumların 4 yaş ve sonrasında belirginleşmeye başladığı söylenebilir.

2.2.3. Çok Kültürlülük Bağlamında Engelli Bireylere Yönelik Tutumlar

Engel, bir sağlık sorunun ötesinden bireyin içinde bulunduğu toplum ve kültürün engelli bireye nasıl bir statü atfettiğine göre değişiklik göstermektedir. Engellilik, bireyin içinde bulunduğu sosyal kültürel ortamla etkileşimi sırasında yaşanmaktadır. Engelli birey, hayatını sürdürdüğü mahalle, okul, aile, iş ortamı gibi sosyal alanlarda etkileşim halinde bulunduğu insanların engele bakış açısıyla karşılaşmaktadır (Burcu,

2020). Bu durumda her kültürel ortamın kendi içinde engeli anlamlandırma şekli farklı olabileceği gibi buna bağlı olarak çok kültürlü bir bağlamda doğan engellilik durumundan da bahsedilebilir.

Sosyolojik tabandan bakıldığında azınlıklara yönelik eşitlikçi yaklaşımın bazı Batı kültürlerinde sorgulanmaya başlandığı değerlendirilmektedir. Çok kültürlülük temelinde incelendiğinde azınlık grupların kendi kültürlerini koruma ve köklülük arayışı bir anlamda güven ihtiyacından kaynaklanmaktadır (Özyürek, 2005). Çok kültürlü dünya üzerindeki en büyük azınlık grubu olarak değerlendirilen engellilerin (Büke, 2021), dezavantajlı durumlar yaşadığı bilinmektedir.

Zaman içerisinde toplumun kontrolde kalmasını destekleyici bir takım tutum değişimleri meydana gelmiştir. Toplumsal düzen içerisinde okullar ile yaygınlaştırılmaya çalışılan çok kültürlü bakış açısının, özel gereksinimli olan çocukların eğitime de yansması bulunmaktadır. Özel gereksinimi olan çocukların akranlarıyla birlikte, çocukların özgül yeterliliklerine göre alınan eğitim tedbirleri sayesinde eğitim uygulamalarına katılması, çok kültürlü eğitim uygulamalarının yetersizlikten etkilenenlere yönelik tutum değişikliğinin bir örneğidir (Özyürek, 2005).

Özel gereksinime ihtiyaç duyan engel gruplarının ayırıcı özelliği, yetersizliklerinden çok toplumun engelli bireylere yönelik olası tepkilerinin niteliğinden kaynaklanmaktadır (Özyürek, 2005). Özyürek (2005), bu tepkiler arasında yeterliliğin azımsanması, çekici bulmama, yardım ve korumaya yönelik yakınlık gösterme ya da engelli bireyden kaçınma davranışlarından bahsetmektedir. Toplumun “engeline rağmen ayakta kalmaya çalışan birey” şeklindeki bakış açısı, engelli bireylerin toplum nazarında normallikten ayrı bir noktaya konumlandırıldığını göstermektedir. Özel gereksinim ve bakıma ihtiyacı olmak, beraberinde merhamet, acıma, yardım, destek, ilgi gibi karmaşık duygular doğurabilmektedir (Boyacıoğlu Öğün, 2023). Toplum, engelin oluşmasını hızlandıran bazı tutumlar sergileyebilir. Bu tutumlar nedeniyle de yetersizlikten etkilenmiş bireyler, olağan toplumsal ortamlarda kendini yeterli hissedemez ve yetersizliğinin kendini sınırlandırmasının dışında duygu, düşünce ve davranış zorlanmalarının eşlik ettiği bir takım toplumsal etkileşimlerinde güçlükler yaşar (Özyürek, 2005).

Literatürde engelli bireylere yönelik tutumlar incelendiğinde henüz güncelliğini

koruyan bir alan olarak mikro saldırganlık karşımıza çıkmaktadır. Mikro saldırganlık, farkında olarak veya olmadan düşmanca ya da aşağılayıcı tavırda sözlü veya sözsüz biçimde gerçekleştirilen küçümseme ya da hakaret davranışlarıdır. Mikro saldırganlık, çoğunlukla iyi niyetli yaklaşımla ve bilinçsizce gerçekleştirilse de yüksek oranda zararlı etkileri bulunmaktadır (Gonzales vd., 2015).

Engelli bireylerin toplumda maruz kaldığı tutumlardan biri de sosyal dışlanmadır. Bireyin sosyal ortamlara tam ve etkin katılımını destekleyici çeşitli olanaklardan mahrum bırakılması, sosyal dışlanma durumudur. Engellilik, yetersizlikten etkilenen bireyin topluma dahil olma noktasında yaşadığı bir durum olarak değerlendirildiğinde, biyolojik veya patolojik bir durumdan ziyade sosyal, mimari, ekonomik, politik faaliyetlerden yoksun kalmak, engelli bireyler açısından toplumun tutumlarından doğan bir dışlanma ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır (Ercan, 2022).

Toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında değerlendirildiğinde biyolojik temelden kaynaklanan hem kadın olmak hem de engelli olmak, engelli kadınlar için çifte dezavantaj oluşturmaktadır. Oppong ve Abu'ya (1987) göre anne olma, eş olma, ev içi sorumlulukları yerine getirme, akrabalık, iş hayatı ve toplumsal hayat olmak üzere kadından beklenen altı temel toplumsal rol bulunmaktadır. Bu roller engelli olmaya bakılmaksızın kadın olmanın toplumsal rolünü ifade etmesinin yanında, engelli kadın olarak bu rollerin gerçekleştirilmesi bazı sorunlar, dışlanma ve ötekileştirilmeleri de beraberinde getirmektedir. Annelik rolü bağlamında incelendiğinde, engelli kadının, çocuk bakımındaki rollerini yerine getiremeyeceği ve annelik sorumluluklarında yetersiz kalacağına yönelik inanç engelli kadının iyi bir anne olamayacağını düşündürmektedir (Karataş ve Gökçearsan, 2010). Engelli kadınların genetik yatkınlığın taşıyıcısı olarak engelini, çocuğuna da aktaracağı konusundaki yaygın inanış nedeniyle engelli kadınlara çocuk yapmamalarına yönelik baskı yapılmakta, hatta kısırlaştırılmaları sağlanmaya çalışılmaktadır (Gürler, 2016). Eş olma rolü bağlamında incelendiğinde toplumun %50,3'ü bir engelli ile evlenmek istememekte; kalan kısmı da engelli bireyle evlenmeleri halinde çocuğun yeterli bakımı alamayacağını ve engelli kadının annelik sorumluluklarını yerine getiremeyeceğine inanmaktadır (Kaner vd., 2009).

Dezavantajlı bir duruma sahip olmak engelli bireyleri, cinsiyet yönünden de farklılaştırmaktadır. Gürler'e göre (2016) engelli kadınlar hem engelli olmayan kadınlardan hem de engeli olan bir erkekten daha aşağıda görülmektedir. Toplumda

hem kadın olmanın yanında engele sahip olmak kadınları bu anlamda daha dezavantajlı bir konuma getirmektedir. Modern dünyada kadın bedeniyle özdeşleştirilen zarif, zayıf, çekici, pürüzsüz, güzel, bakımlı ve sağlıklı beden imajının normalleştirilmesi engeli olsun veya olmasın birçok kadın, bedenini saklamaya veya beden görüntüsü üzerinde değişiklik yapmaya çalışmaktadır. Tıbbi veya popüler bir müdahalenin altında yatan “mükemmel olmayanı değiştirme” çabasıdır. Bu çaba engelli kadınlar için gerçekçi olmamakla birlikte onları sosyal dışlanma öznesi haline getirmektedir. Beden ve beden görünümünün statü için temel değer haline getirildiği toplumlarda, engelli kadınların kendilerine duyduğu öz saygı zedelenmekte ve kendilerini yetersiz hissetmelerine neden olmaktadır (Gürler, 2016). Toplumda güzellik algısının, engelli bireylere yönelik tutumları şekillendirdiği görülmektedir.

2.3. Evlilik

Evlilik, özenli bir ciddiyetle alınması gereken ve tutarlı bir çaba içinde sürdürülmesi mühim olan yaşama dair kilit karardır. Tarhan (2023) evliliği, farklılıkların buluşmasını içeren derin ve hayatın kalbine yapılan bir yolculuk olarak tanımlamıştır. Körük’e göre (2019) evlilik, sosyal ve psikolojik sınırları olan yasal bir ilişki biçimidir. Yasal düzlemde incelendiğinde Türk Medeni Kanunu’nun 185. Maddesinde evliliğin, dayanışma ve ortaklaşa yürütülen bir sorumluluğu içerdiğine vurgu yapılmaktadır (4721 sayılı Türk Medeni Kanunu, 2001).

Literatürde evliliği kurum olarak değerlendiren pek çok tanımlamanın mevcut olduğu görülmektedir. Çelik (2019) evliliği, köklü temellere sahip, kadın ve erkek birlikteliğini meşrulaştıran, sosyal, kültürel ve dini bir kurum olarak değerlendirmektedir. Zimmermann (2011) da evliliği faydacı bir kurum olarak değerlendirerek, toplumun devamlılığı ve korunmasını sağlayan, üreme amaçlı birliktelikleri resmileştiren yapısına vurgu yapar. Benzer şekilde evliliği kurum olarak değerlendiren Cüceloğlu (2021) evliliğin, içinde bulunduğu toplumda meydana gelen sosyal, siyasi, teknolojik ve ekonomik süreçlerden etkilendiğini bu nedenle tarih boyunca bazı yapısal farklılıklar yaşadığını aktarır. Ortak bir görüş olarak Bacanlı (2001) evliliği, soy devamlılığını sağlayan, toplumsal düzenin koruyucusu, bireyleri düzenli yaşama teşvik eden bir kurum olarak değerlendirmektedir. Körük’e göre (2019) göre evlilik, bireylerin içinde bulundukları toplumun kültürüyle şekillenen, belirli sorumluluk ve rolleri olan, neslin sürekliliğini sağlayan, karşılıklı ihtiyaçların

gözetildiği evrensel nitelikte bir kurum olarak tanımlanmaktadır.

Birey, doğası gereği çevresindeki tehlikelerden korunmak, stresini azaltmak, sevmek ve sevilme gibi ihtiyaçları doğrultusunda yakın ilişkiler kurmayı ister. Biyolojik ve psikolojik temelleri olan bu ihtiyaçlar, bireyi kendisi için önemli olan kişilerden olumlu tepkiler almaya yönlendirmektedir (Sarıçam, 2019). Yılmaz Bingöl'e göre (2019) bireyi evlilik ilişkisine yönlendiren nedenler arasında yalnızlıktan kurtulmak, cinsel ihtiyaçlarını karşılamak, çocuk sahibi olmak, ekonomik problemlerle baş etmek yer almaktadır. Evlilik, ihtiyaçların karşılanması yanında bireye arkadaşlık, dostluk, hayatı paylaşma, anne ve baba olma rolleri de sunmaktadır (Tarhan 2023).

Bireyin sevmek, sevilme, ait olma, güvenlik, cinsellik gibi temel fizyolojik ve psikolojik ihtiyaçlarının karşılandığı evlilik birlikteliği, sağlıklı bireylerin gelişimini desteklerken, kültürel değerlerin de aile birlikteliği vesilesiyle yeni nesillere aktarılması noktasında toplumsal yaşamın devamlılığını sağlamaktadır (Çelik, 2019; Yılmaz Bingöl, 2019). Bu anlamda toplumsal yaşamın sürekliliğini sağlayan aile kurumunun devamlılığı, evlilik temellerinin sağlam atılmasına bağlıdır. Toplumun sürekliliğine katkı sağlayan evlilik süreci hem toplumu etkilemekte hem de toplumdaki değişimlerden etkilenmektedir. Toplumda meydana gelen değişimler, bireyin yaşam koşullarını etkilemekte ve bunun yansıması da kadının, erkeğin evlilik rol, sorumluluk ve beklentilerinde zamanla değişimler yaşanmasına neden olmaktadır (Çelik, 2019). Değişen koşullara uyum sağlama becerisi evlilik birlikteliği için de önemlidir. Bu anlamda yaşam içerisindeki olumsuz sürprizlere hazırlıklı olan çiftlerin stres seviyesindeki düşüklüğe bağlı olarak evliliklerinden aldıkları doyumun yüksek olduğu anlaşılmıştır (Çelik, 2019).

Evlilik ilişkisi, yetişkin hayatında yürütülen diğer ilişkilere göre zor ve karmaşık süreçler içermektedir. Bu süreci farklılaştıran bazı özellikler bulunmaktadır. Evlilik, süreçsel bir gelişimi olan, esneme becerisine sahip, istedik eylemlere göre davranışların şekillenebildiği bir ilişkidir (Babunzer ve West, 1993). Evlilikte birbirinden ayrı geçmişlere sahip iki farklı bakış açısı ve değer yargılarının birleşimi söz konusudur. Sürdürülebilir bir evlilik için geçmiş, şimdi ve gelecek boyutunda eşlerin birbirlerinin ihtiyaçlarını önceleyen ve aynı zamanda bireyselliklerine saygı gösteren şekilde ilişkiyi yönetmeleri gerekmektedir (Babunzer ve West, 1993). Bu anlamda evlilik, ikili ilişkiler içerisinde en özel yakınlığın yaşandığı ancak bu yakınlıktan doğabilecek çatışmaların da etkili şekilde yönetilmesini gerektiren

karmaşık bir yapıya sahiptir. Özel yakınlığı, kaliteli bir beraberliğe dönüştüren bazı nitelikler bulunmaktadır. Olayları ve ilişkileri çift olarak değerlendiren, birbirini anlayabilen, karşılıklı olarak mutluluğu besleyen, paylaşımda bulunan eşlerin birlikteliği, ilişkideki kaliteli beraberliği göstermektedir (Tarhan, 2022).

Evliliğin insan hayatı üzerindeki çeşitli olumlu etkilerinden söz edilebilir. Evliliğin, birey ve toplum özelindeki olumlu etkileri olarak ekonomik gücün artması, evde yapılan iş bölümü sayesinde yaşam verimliliğindeki artış, fiziksel ve psikolojik sağlıkta yaşanan iyi oluş (Körük, 2019), daha az madde kullanımı, depresif belirtilerde düşüş ve yaşam süresinde uzama (Wilson ve Oswald, 2002), bireylerin öznel iyi oluş ve mutluluk düzeylerinde artış, sosyal destek sayesinde zorlayıcı yaşam olaylarına karşı direnç (Stutzer ve Frey, 2006) gösterilebilir.

Tanımlamalar, bir konuya dair duygu, düşünce ve inançlarımızı şekillendirici etkiye sahiptir. Bu bağlamda evliliğin anlamlandırılma şekilleri ve evliliğin nasıl olması gerektiğine ilişkin atıflar, bireylerin evliliğe yönelik tutumları hakkında değerlendirme yapabilmeyi mümkün kılar. Evlilik tutumlarının incelenmesinin, evliliğin geleceğine yönelik sınırlı ölçüde tahminler sunacağına (Blagojević, 1989) yönelik görüşler olsa da bireyin hayattan memnuniyetini, yaşam amaçlarını tamamlamasını, toplumsal düzenin sağlayıcısı olması açısından ailenin önemi önceliklidir (Yılmaz ve Yalçın, 2021). İnsanı düzenli yaşamaya teşvik eden, toplumsal kurallara uyması için zorlayan, insanlığın devamlılığını sağlayan, düzenleyici sistem evlilik yaşantısıyla mümkündür (Bacanlı, 2001).

Zincirleme bir önem sıralamasıyla ifade edilmek istenen, mevcut çalışmanın da çıkış noktasını oluşturan yaklaşım, aile ve evliliğin toplumda nasıl değerlendirildiği ve evlilik üzerinde şekillendirici etkiye sahip davranış kalıplarının özenle incelenmesi gerektiğini vurgulamaktır.

2.3.1. Evlilik Tutumu

İnsan, kurduğu ilişkilerle hayatını idame ettiren bir varlıktır. Bu anlamda mevcut ilişki içerisinde, bireyin ilişkiye dair duygu, düşünce ve davranışları ilişkinin kalitesini ve genel refah duygusunu etkiler (Sullivan ve Schwebel, 1995). Bireyin en özel yakın ilişkilerinden biri de evliliğidir. Bireylerin, evlilik kurumuna ilişkin duygu, düşünce ve inançları evlilik tutumunu oluşturmaktadır (Akyazı, Çıtak ve Tosun, 2022; Tire ve Öztürk, 2023).

Evlilik, karşılıklı ilgi, sevgi, saygı, hoşlanma duygularını taşıyan bireylerin, hayatlarını birleştirmesi ve bundan sonra karşılaşılabilecek durumlarda ortak hareket etme eylemidir (Akbaş, Gökyıldız Sürücü, Onat Köroğlu ve Öztürk, 2019). Başka bir ifadeyle evlilik, sağlıklı bir romantik bağlanma sonucunda çiftlerin hayatta ortak değerler doğrultusunda bir ilişki yönetimi gerçekleştirmeleridir.

İlk evlenmeler, yaygın olarak genç yetişkinlik döneminde gerçekleşir. Bu kararın şekillenmesi ergenlik dönemiyle birlikte başladığı söylenebilir. Ergenlik, dünyaya karşı algı ve tutumların şekillendiği hassas dönemlerden biridir. Ergenlik, uzun vadeli yaşam planlamasının yapıldığı, eğitim, istihdam tutum ve inançların değişiklik gösterebildiği, tüm yaşam hedefleriyle birlikte evlilik konusunun da değerlendirildiği geniş fırsatlar sunan gelişimsel bir bağlamdır (Willoughby, 2009). Bu anlamda evlilik kararının sağlıklı olması için, bireyin kendi özelliklerinin farkında olması, evlilik ve aile beklentilerinin gerçekçi düzeyde olması önemlidir (Akbaş vd., 2019). Sağlıklı ve sürdürülebilir evliliklerin temelini, evliliğe yönelik birbiriyle örtüşen gerçekçi beklentiler desteklemektedir. Bireysel amaçlar ve evlilik amaçları arasındaki çelişkinin minimum düzeyde olması, evliliğin daha gerçekçi ve sağlıklı yönünün şekillendirir (Blagojević, 1989).

Eşleşme sorumluluğunun giderek zayıflaması, evliliğin algılanan pozitif getirilerinde azalma, önceliğin eğitim ve kariyer planlamasına verilmesi, ekonomik özgürlük beklentisi ve bekâr yaşamın toplum içinde meşrulaştırılması gibi etkenler 1960'tan bu yana Amerikalı gençlerin evliliğe yönelik tutumlarında değişikliğe neden olmuştur. Buna rağmen gençler arasında evlilik önemsenmekte, evlenmeyi düşünen gençlerin sayısı fazla ve iyi bir evlilik geçirme beklentisi yüksek seyretmektedir (Thornton ve Freedman, 1982).

Türkiye İstatistik Kurumu 2023 yılı “Evlenme ve Boşanma İstatistikleri”ne göre evlenen çiftlerin sayısı 2023 yılında 565 bin 435, boşanan çiftlerin sayısı 2023 yılında 171 bin 881 olmuştur. Ortalama ilk evlenme yaşı erkeklerde 28,3 iken kadınlarda 25,7 olarak belirlenmiştir. Bununla beraber 2022 yılına göre daha az evlenme gerçekleşmiştir. Boşanmaların %33,4'ü evliliğin ilk beş yılı içinde olmuştur (TÜİK, 2023). Dünya genelinde evlenmeye yönelik değişen tutumlar olduğu anlaşılmaktadır. Tutum değişimleri kaçınılmazdır. Bu değişimlerin nedeninin anlaşılması adına evlilik tutumuna etki eden faktörleri incelemek daha anlamlı olacaktır.

Evliliğin idealist tanımına göre aşk ilişkisiyle başlayan bir beraberlik mutlu bir evliliğe uzanmaktadır. Bununla birlikte bazı ideal evlilik tanımlamaları sevgi, mutluluk kaynağı, hayatı kolaylaştırma, ihtiyaçların karşılanması, dostluk ve güven şeklindeki olumlu ifadelerden oluşurken, evliliği modası geçmiş ve anlamsız geleneklerden oluşan bir zorunluluk şeklinde değerlendiren görüşler de bulunmaktadır (Blagojević, 1989). Bu bağlamda evlilik hakkındaki olumlu inançlar, evliliğe yönelik olumlu tutumları oluştururken; olumsuz inançlar evliliğe yönelik olumsuz tutumları oluşturduğu söylenebilir.

Toplumsal koşullar, bireysel özellikler, bireyin ebeveynleriyle olan deneyimi, evliliğe yönelik tutumları şekillendirmektedir (Blagojević, 1989). Bunun yanında literatürde çocukluk çağı travmaları (Tire ve Öztürk, 2023), cinsiyet (Akyazı vd., 2022), kök aile deneyimleri (Yılmaz ve Yalçın, 2021), toplumsal cinsiyet rolleri (Burchfield, 2012), evlilik kaygısı (Sönmez ve Coşkun Aktaş, 2023), ebeveynlerin ilişki deneyimleri (Willoughby vd., 2012), evlenme yaşı ve çocuk sahibi olma beklentileri (Thornton ve Freedman, 1982), bireysel özellikler ve davranışlar ile çift etkileşimi (Larson ve Holman, 1994) bireylerin evlilik tutumuna şekillendiren değişkenler olarak değerlendirilmektedir.

Kök aile deneyimleri bireyin hayat penceresinden görünen manzara üzerinde derin izler oluşturur (Riggio ve Fite, 2006). Hem olumlu hem de olumsuz davranışlar nesiller arası aktarımla aile içinde yaşatılır (Shurts ve Myerts, 2012). Çocuklar, evlilik ilişkisel modelinin kalitesini gözlemledikçe evlilikle ilgili bireysel inanç ve değerlerini oluştururlar (Willoughby vd., 2012). Ebeveynlerinin ilişki deneyimi, sosyal çevresinden edindiği deneyimler sayesinde birey, evlilik hayatı yaşamamış olsa bile, evliliğe dair tutumlar geliştirebilir (Yılgör, 2020). Bununla birlikte bireyin kök ailesinde deneyimlediği sürekli çatışma ortamı, tüm sorumlulukları tek bir ebeveynin yüklenmesi, zor koşulları içeren yaşantılara sahip olmak geleceğe yönelik aile kurma hedefini ve evliliğe yönelik bakış açısını şekillendirmektedir (Yılmaz ve Yalçın, 2021).

Bireyin kadın ve erkek şeklinde değerlendirilmesini sağlayan genetik, fizyolojik ve biyolojik özellikleri cinsiyeti oluşturur. Bireyin doğuştan sahip olduğu cinsiyet statüsüne, içinde bulunduğu kültürün, bireyin toplumsallaşmasına etki edecek nitelikte birtakım değer ve yargılar içeren rol, görev ve sorumluluklar yüklemesi toplumsal cinsiyeti oluşturmaktadır (Seçgin ve Tural, 2001). Burchfield'e göre (2012) toplumsal

cinsiyet, toplumun kadın ve erkek bireyi algılayış şekli, cinsiyete özgü istendik davranış şekilleridir. Başka bir ifadeyle biyolojik cinsiyetin, toplumun algısı ve beklentileriyle şekillenen değer ve yargılar bütünü toplumsal cinsiyet olarak adlandırılır. Cinsiyet rolleri, hayatın bir parçasıdır. Bunun yanında cinsiyet rollerinin, bireylerin evliliğe yönelik beklentileri üzerinde de şekillendirici etkisi bulunmaktadır (Akyazı vd., 2022). Bu bağlamda bireyin davranışlarını istendik yönde şekillendirme etkisine sahip toplumsal cinsiyet rolleri ile toplumun geleceğini oluşturan, hayatta iş ve eş seçimi gibi kritik kararlar verme sorumluluğunda olan gençlerin (Anderson ve Sabatelli, 2011) sahip olduğu evlilik tutumunu ortak bağlamda incelemek önemlidir.

Geleneksel cinsiyet, kadına, erkeğe göre daha geri planda bırakan sorumluluklar yükler. Bunlar çocuk bakımı, ev idaresi ve yemek yapma şeklinde örneklendirilebilir. Geleneksel roller, cinsiyet bağlamında net şekilde çerçevelendirilmiştir. Bu nedenle geçirgenliği mümkün görünmemektedir (Bakioğlu ve Türküm, 2019). Buna karşın eşitlikçi cinsiyet rolleri, kadın ve erkeği yaşamın her alanında eşit kabul eder. Tüm rol ve sorumluluklara kapsayıcı şekilde yaklaşır (King, King, Carter, Surface ve Stepanski, 1994). Bu yönden eşitlikçi cinsiyet rollerine yönelik olumlu tutuma sahip gençlerin, evliliğe yönelik olumsuz tutum içerisinde olduğu söylenebilir (Sönmez ve Coşkun Aktaş, 2023).

Kaynaklarda evlilik tutumuyla beraber incelenen başka bir konu da evlilik kaygısıdır. Evliliği tehdit edici ve kaçınılması gereken bir kurum (Çelik ve Erkilet, 2019) olarak algılayan bireylerin, evliliğe yönelik olumsuz tutuma sahip olmalarının temelinde yüksek uyarılmışlık halinden bahsedilebilir. Bu anlatımı destekleyici olarak ebeveynlerinin mutlu bir evliliğe sahip olduğuna inanan bireylerin evliliğe yönelik kaygı düzeylerinin daha düşük olduğu Sönmez ve Coşkun Aktaş'ın (2023) çalışmasında görülmektedir.

Evlilik karşı cinsten iki insanın birlikteliğiyle beraber, geniş akraba ve arkadaş grubunun ilişkiler ağını etkileyen, yeni toplumsal ağlar oluşmasını destekleyen bir yapıdır (Baş ve Cengiz, 2018). Bu anlamda evlenmeye yönelik çeşitli kaynaklar aracılığıyla yapılan baskının birey tarafından içselleştirilmesi evlilik tutumunu olumsuz etkileyebilmektedir (Shurts ve Myert, 2012).

Özetle gençler arasında kültüre dayalı farklılaşma olmaksızın evlilik önemini korumaktadır. Üniversiteli gençlerin evlilik ve aile kurmaya yönelik tutumlarında, eş

seçme kriterlerinde, evliliği değerlendirme biçimlerinde, geleneksellikten modernliğe kayan çizgiyle beraber kök aile, sosyo-ekonomik durum, kültürel özellikler, bölgesel farklılıklar, kırsalda veya kentte yaşam, eğitim düzeyi ve türü etkili olurken (Türkarslan ve Süleymanov, 2010) bir yandan da cinsiyet, yaş, din, kök ailede boşanma olup olmaması, evlilik dışı birlikte yaşam gibi etkenler (Arslan, 2019) toplumun evliliğe yönelik tutumları üzerinde etkili olmaktadır.

2.3.2. Evliliğe Yüklenen Anlam

Evlilik köklü temelleri olan bir yapıdır. Öyle ki tarih boyunca birçok toplumda, kültürel farklılıklar görülmesine rağmen geleneksel olarak kültüre yerleşmiş ve resmi olarak kabul edilmiş tek birliktelik evliliğidir (Tarhan, 2022). Evliliği hermenötik bakımdan değerlendiren Zimmermann (2011), evlilikteki cinsel birlikteliğin yalnızca üreme amaçlı olmasının insanlığın devamlılığına ve korunmasına yönelik olduğuna vurgu yaparak evliliği, faydacı bir kurum olarak tanımlamıştır.

Evlilik tarih boyunca tüm toplumlarda yer alan ve sosyal, siyasi, teknolojik, ekonomik değişimlere göre şekillenerek günümüzde de etkinliğini sürdüren, toplumsal düzeni sağlamak gibi ciddi işlevleri olan biyolojik, psikolojik, sosyoekonomik ve aşkınlık temellere sahip sosyal bir kurumdur (Cüceloğlu, 2021). Evliliğin düzen sağlayıcı işlevinin yanında soy devamlılığı ve düzenli yaşamı teşvik etme görevleri de bulunmaktadır (Bacanlı 2001).

Medeni durum, kadın ve erkeğin psikolojik iyi oluşu üzerinde koruyucu bir faktör olarak değerlendirilmektedir. Medeni birlikteliğin çiftler üzerinde olumlu etkilerinin yanı sıra, tatmin edici olmayan bir evliliğin sürdürülmesi, boşanma veya sürekli bekâr yaşama durumuna göre bireylerin psikolojik iyi oluşunu daha fazla zedelemektedir (Williams, 2003). Bu yönüyle evliliğin iyileştirici olmasının yanında zarar verici etkileri de olabilen karmaşık bir yapısı bulunmaktadır.

Evlilik, karşıt cinsten iki yetişkin bireyin birlikte yaşamalarını meşrulaştıran toplumsal bir sözleşmedir (Baş ve Cengiz, 2018). Bahsedilen sözleşme üzerinde kök aile, dini inanç, toplumsal yapı (Keldal, 2021), yaş, kişisel özellikler, kültürel yapı, sosyo-ekonomik düzey (Efe, 2013) bekâr gençlerin evlilik algısını şekillendiren unsurlar olarak karşımıza çıkar. Evlenmeden önce ilk olarak eşlerin öz tanıklıkları sonrasında karşılıklı tanıklıkları, gelecekte ve evlilikten beklentilerinin farkında olmaları ve önemli sorunlarını bu süreçte çözüme kavuşturmuş olmaları önemlidir (Nazlı, 2021).

Cüceloğlu'na göre (2021) evliliklerinde mutlu olan çiftler, evli olmayanlara göre yaşamlarını daha sağlıklı ve uzun ömürlü sürdürürken bunun yanında hayatı anlamlı ve doyumlu bulduklarını ifade etmişlerdir. Mutsuz çiftlerde eşe ve veliliğe karşı olumsuzluk, stres unsurlarıyla mücadele ederken yaşanan sorunların çözümüne dair kontrolü kaybetme algısı, evlilik hakkındaki genel görüşlerinde yaşanan kırılğan değişimle gözlenir. Mutlu çiftlerde ise bu durum, eşini taktir etme ve yaşanan olumsuzluklara rağmen eşinin varlığına saygı duyma, eşlerin birbirlerinin duygu değişimlerine yönelik farkındalık taşımaları, aşk haritaları oluşturmaları, zorlayıcı olayların evliliği güçlendirdiğini düşünerek birlikte verilen mücadeleyi önemsedikleri ve biz olma duygusunun güçlü olduğu gözlenmiştir (Driver, Tabares, Shapiro, Gottman, 2017).

Aile hem çevreyle hem de birbiriyle ilişki ve etkileşim halinde olan parçaların oluşturduğu bir bütündür. Bu dinamik yapıyı kültür, etnik köken, teknolojik gelişmeler, medya, küreselleşme, aile yaşam döngüsü ve çocuk faktörleri etkilemektedir (Balkaya Çetin, 2019). Aile birlikteliğinin ilk adımı, evlilikle başlar. Sağlıklı ve sürdürülebilir evlilik ve aile temelleri için dinamikleri etkileyen faktörlerin eşler tarafından nasıl anlamlandırıldığı önemlidir.

Evliliğe yönelik tutumlar, evliliğin öznel önemine göre farklılaşmaktadır. Sürdürülebilir, istikrarlı evlilik ilişkisi, evliliğe yönelik inançlar, tutumlar ve beklentiler bireylerin risk alma davranışı, cinsel tutumları, eğitim durumu, istihdam olanakları gibi hayatın birçok yönündeki davranışlarına ufuk oluşturmaktadır (Willoughby vd., 2012).

Evlilik olgusunun daha iyi anlaşılması için genel yargılardan sıyrılarak bireylerin evlilik hakkındaki öznel fikirlerini incelemek konuyu daha anlaşılır kılması açısından önemlidir. Bireylerin zihinlerinde tasarladıkları evlilik, yapılan karşılaştırmalar sonucunda ulaşılan yargılarla şekillenmektedir. Başka bir ifadeyle yapılan değerlendirme sonucunda beklentilerinin karşılanması durumuna göre evlilik olumlu veya olumsuz olarak değerlendirilir (Özabacı, Körük ve Kara, 2019). Evlilikte uyumu destekleyen, eşlerin evliliğe yükledikleri anlamın örtüşüyor olmasıdır (Tarhan, 2022). Çatı bir kavram olarak baktığımızda, eşlerin hayattan beklentileri, değer yargıları, hayata bakış açılarının birbiriyle uyumlu olması evliliğe dair ortak bir yol haritasını oluşturarak anlamlı bir birlikteliğin zeminini oluşturur.

Evlilikte uyumun kalitesini belirleyen bir etken olarak eşlerin evliliğe nasıl bir anlam atfettikleri önemlidir. Evlilikten beklentiler, beklentilerin gerçekliği ve beklentilerin

örtüşmesi evlilikteki uyumu desteklemektedir (Tarhan, 2022). Başka bir ifadeyle evliliğin sürdürülebilir olması iki ayrı kişiliğin ortak beklentiler ve hedefler doğrultusunda adım atabilmesiyle mümkündür. Evliliğe dair gerçekçi olmayan beklentilere sahip birliktelikler, gerçekçi beklentileri olanlara göre, evliliğin ilk yıllarında yaşanan güçlüklerle karşı daha kırılgan yapıdadır (Kalkan, 2023). Başka bir ifadeyle gerçekçi olmayan beklentiler, evlilikte hayal kırıklığı yaşama riskini arttırmaktadır.

Sembolik Etkileşimcilik Kuramı'nın evliliğin anlamına yönelik bakış açısı getirdiği görülmektedir. Blumer (1969), anlam oluşumu hakkında içsel deneyimlerin etkisiyle meydana gelen psikolojik oluşumların dışında; temelinde kök imgeler ve kişilerarası etkileşimler bulunduğunu savunur. Bu yönüyle anlam oluşumu, toplumu ve davranışı temsil eden bir yapı olarak değerlendirilir. Başka bir ifadeyle insan, bir başkasıyla etkileşim halindeyken karşısındakinin niyetini veya davranışlarını anlamlandırabilir; çıkarımları sayesinde bir amaç edinir ya da bundan vazgeçerek yeni bir davranış düzenlemesi gerçekleştirir. Deneyimlediği tüm bu etkileşimler sayesinde birey, çevresi tarafından şekillendirilirken aynı zamanda çevresini de şekillendirmektedir. Sonuç olarak etkileşim ve bu etkileşimlerden anlam çıkarmak insanın hayatındaki tüm birlikteliklerin temelini oluşturmaktadır.

Evliliğe bakış açısını değerlendiren başka bir yaklaşım da Evlilik Ufku Teorisi'dir (Carroll vd., 2007). Carroll'a göre (2007) Evlilik Ufku Teorisi üç bileşenden oluşmaktadır. Bunlardan ilki, evliliğin bireysel önemi ve güncel yaşam amaçları arasındaki yeridir. İkincisi, arzulanan evlilik yaşıdır. Üçüncüsü ise, bireyin evliliğe hazırlık koşulları bağlamında evliliğin değerlendirilmesidir. Bu bağlamda bireyin evlilik ufkunda öne çıkan faktörler olarak evliliğin kişiye özgü anlamı, evliliğin bireysel olarak nasıl anlamlandırıldığı, evliliğin bireyin hangi ihtiyaçlarına hitap ettiği, içinde yaşanan kültürün evlilik hakkındaki toplumsal normları, evlilikten bireysel beklentiler gösterilebilir (Carroll, 2007). Tüm bu faktörler evliliğin zihinde oluşan tasarımına kaynaklık eder.

İnsanın hayatını daha anlamlı sürdürebilmesi için diğer insanlarla kuracağı ilişkiler önemlidir (Korunur ve Taştan, 2020). Evliliğin kendine özgü sorumluluk ve beklentiler içermesi nedeni ile diğer ilişkilerden ayrı bir yerde değerlendirilmesi gerekir. Evlilikte yerine getirilmesi gereken bazı görevler ve roller bulunur. Bu rollerin küçümsenmesi veya takdir edilmemesi aile içinde memnuniyetsizlik ve hayal kırıklığı yaşanmasına neden olarak evlilikte olumsuzluklara yol açabilir. Buna karşın eşlerin

üstlendikleri rolde başarı görmeleri ve bunun diğer eş tarafından samimiyetle takdir edilmesi aile ve toplum içindeki benlik saygısını arttırarak, evliliği olumlu algılanmasını destekleyebilir (Balkaya Çetin, 2019).

Aile ve evlilik kurumları, yaşatıldığı kültürü etkilerken aynı zamanda içinde bulunduğu kültürden etkilenen bir yapıdadır (Burç, 2018). Baş ve Cengiz'in (2018) çalışmasına göre üniversite öğrencilerinin evlilik ve aileyi önemsedikleri ve evlilikte toplumsal rollerin yerine getirilmesinde kadını öncelikli buldukların değerlendirilmektedir. Aynı çalışmada erkekler için evlilik, düzen ve sorumluluktan ibaretken; kadınlar için evlilik, hayatı paylaşmak, birlik olmak, sevgi ve desteklenmeyi gerektirir.

Genç yetişkinliğin temel görevleri arasında kök aileyle anlaşma ve yetişkinliğin iş ve ilişki dünyasına adım atması bulunur. Evlilik, gençlerin yaşam döngüsünde bir sonraki aşamanın önemli bir parçasıdır (Caroll vd., 2007). Genç yetişkinlerin bu noktada en büyük destekçileri aileleridir. Aile, gencin kiminle, ne zaman, nasıl evleneceği, evlenip evlenmeyeceği ve yaşam döngüsünde yer alan diğer rollerine ilişkin gerçekçi tutumlar sergilemesine destek olur (Mcgoldrick ve Shibusawa, 2017). Evlilik ilişkisine yönelik oluşturulan zihin tasarımları, evlilik hakkında fonksiyonel olmayan inançlar, evliliğin doğası ve standartları üzerinde şekillendirici etkiye sahiptir (Çelik, 2019).

Yaşam döngüsü içinde evlilik, çocukluk ve ergenlik döneminden başlayan sosyalleşmeyle birlikte ele alınmaktadır (Berger ve Kellner, 1964). Literatürde çocukluk dönemindeki ebeveyn birlikteliğinin, yetişkinlikte evlilik deneyimini etkilediği anlaşılmaktadır (Axinn ve Thornton, 1996; Bramlett ve Mosher, 2002). Çocuklar, ebeveynlerinin sunduğu ilişkisel model çerçevesinde evlilikle ilgili öznel inanç ve beklentilerini şekillendirir (Willoughby vd., 2012). Çocukluk döneminde ebeveynleri boşanmış, tek ebeveynli veya üvey ebeveynli evlerde yetişen çocuklar, evliliğe yönelik daha düşük beklentiler içerisindedir (Axinn ve Thornton, 1996). Çocukluk döneminde ebeveyn birlikteliğiyle büyüyen kadınların ilk evliliklerinin boşanmayla sonuçlanma olasılığının daha düşük olduğu anlaşılmıştır (Bramlett ve Mosher, 2002). Buna göre kök ailede yaşanan evlilik deneyimi, ileriye yönelik aile oluşturma beklentilerini ve evliliğin anlamlandırılma biçimini şekillendirmektedir. Bu anlamda çocukların, yetişkinlik döneminde evliliğe ilişkin algılarını şekillendiren çekirdek inançlarının anne babanın evlilik kalitesine göre oluştuğu söylenebilir. Willoughby vd. (2012) çalışmasında genç yetişkinlerin evlilik tutumu üzerinde babalarının evlilik tutumunun etkili olduğunu aktarır. Bu anlamda babaların,

çocukların evliliğe dair inanç ve beklentileri üzerinde annelere göre daha etkili olduğu söylenebilir. Tüm bu çalışmalar, erken dönem çocukluk yaşantılarının bireylerin evlilik tutum, beklenti ve yaşantıları üzerinde şekillendirici etkisini kanıtlar niteliktedir. Evliliğin bireyler için ne ifade ettiği ve anlamlandırılma şekli bireysel ihtiyaçlar, içinde yaşanılan toplum, coğrafya, kültürel ve dini normlara göre şekillenirken (Yardım, 2022); aile ve ebeveyn tutumlarının etkisi de bu noktada oldukça anlamlıdır.

Eş seçimi, evlilik ilişkisinin uyumlu olmasını büyük oranda etkilemektedir (Nazlı, 2021). Literatürde eş seçimini etkileyen faktörler olarak sosyoekonomik özellikler, eğitim durumu, yaş, kişilik özellikleri, din, ırk, ideolojik görüşler olduğu anlaşılmaktadır (Özgüven, 2000; Onbaş, 2007; Bilen, 2009; Kalkan, 2023). Tüm bunların yanında eşler arasındaki benzerliklerin fazla olması, zıtlıklara kıyasla eşlerin uzun süreli birlikteliklerinin teminatı olarak gösterilir (Nazlı, 2021).

Literatürde özellikle gençlerin evlilik ve aileyi anlamlandırma şekillerini inceleyen ulusal ve uluslararası çalışmalara rastlanmaktadır (Pınar, 2008; Curran, Utley ve Muraco, 2010; Baş ve Cengiz, 2018; Keldal, 2021; Dombak, 2023). Gençler, evlilikten hayatı paylaşmak, düzen ve yaşam alanında huzur, güvende hissetmek ve çocuk sahibi olmayı beklerken (Keldal, 2021); Curran vd. (2010), evliliği olumlu olarak anlamlandıran bireylerin, aşk ve bağlılık temalarını evlilikte önemsediklerine vurgu yapar. Tüm bunlara ek olarak gençlerin evliliğe duyarlı, özenli ve umutla baktığı söylenebilir (Pınar, 2008). Değişen evlilik ve aile formları hakkında halkın tedirginlik tepkisi olsa da genç nesil değişen koşulları kabullenme ve olumlu bakmaya eğilimlidir. Bununla beraber yetişkinlerin yarısından fazlası evlilik ve ailenin geleceği konusunda iyimserdir (Walsh, 2017).

Evliliğe yüklenen anlamın şemalar, bireysel ihtiyaçlar, kişisel özellikleri, beklentiler, aile faktörü, toplumsal yapı, kültürel özellikler tarafından şekillendiği ve evlilik yaşantısına yönelik olumlu veya olumsuz bakış açısı oluşturduğu söylenebilir.

2.4. Belirsizliğe Tahammülsüzlük

Hayatta adım attığı yeri görebilmek ve yolun gidişatından haberdar olmak insana güvende hissettirir. İnsanın temel gereksinimlerinden biri olan güven duygusunun devamlılığını sağlamak, hayatta verilen bitmez savaşımlardan biridir. Yarının bilinmezliği, insan havsalasında derin karmaşalar yaratmaktadır.

İztırab, sıkıntı, öfke, kaygı kelimelerinin kökenine bakıldığında Latince “boğazda yaşanan baskı” yani “boğulma” anlamına gelen “angere” kelimesinden türediği görülmektedir (Harris, 2020). Boğulma eyleminin, canlılığını tehdit eden bir durum olması yönünden insan için ciddi tehdit unsuru oluşturduğu bilinmektedir.

Belirsizlik, geleceğe ilişkin beklentilerde yaşanan muğlaklıktır (Sarıçam, Erguvan, Akın ve Akça, 2014). Stanley Budner (1962) tarafından belirsizlik, üç temel durumla kategorize edilmektedir. Bunlar yeterli bilgi birikimi veya deneyimi olmamasından kaynaklı bireyin yapılandırmakta güçlük çektiği yenilik durumları, dikkat sürecinde tıkanmaya neden olan çok sayıda bilgi akışından kaynaklı karmaşık durum ve son olarak birbirine zıt bilgi akışının olduğu çelişkili durum olarak ifade edilir. Bu durumların yaşanması halinde birey muğlaklığı tehdit olarak algılamakta ve çözümsüz kalmaktadır (Stanley Budner, 1962). Bu ifadeyi destekleyici olarak, Sarıçam vd. (2014) belirsizliği yeni, kafa karıştırıcı veya çelişik, çözülmesi gereken bir durum olarak tanımlamıştır.

İnsan, doğası gereği müphem olana karşı tahammülsüzdür ve tetikte kalır. Bu süreci olumlu yönetebilen insanlar olduğu kadar belirsizlikten yoğun şekilde rahatsızlık duyanlar da vardır. (Tarhan, 2018). Literatür incelendiğinde belirsizliğe tahammülsüzlük ve belirsizliğe tolerans kavramları dikkat çekmektedir. Belirsizliğe tahammülsüzlük, belirsiz durum/koşul/olayların birey tarafından tehdit edici olarak yorumlanması; belirsizliğe tolerans, belirsiz durum/koşul/olaylardan rahatsızlık duymama olarak ifade edilmektedir (Stanley Budner, 1962). Belirsizliğe tahammülsüzlük kavramının literatüre girişi, Frenkel-Bruswick’in kişilik özelliği olarak değerlendirmesiyle gerçekleşmiştir (Öztürk, 2013). Sonuç olarak, belirsizliğe tahammülsüzlüğün, algısal tasarımlara göre şekillenen bir durum değerlendirmesi olduğu söylenebilir.

Grenier, Barrette ve Ladouceur, (2005) belirsizliğe hoşgörüsüzlük ve muğlaklığa hoşgörüsüzlük tanımlamalarını yapmıştır. Buna göre belirsizliğe hoşgörüsüzlük geleceğe yönelik tehdit ve kaygı içerirken; muğlaklığa hoşgörüsüzlük ise belirsizliğin şimdiki anda değerlendirilmesini içermektedir. İkisinin de ortak yanı bireyde huzursuzluk ve kaygıyı yükseltmeleridir.

İnsan, fizyolojik ve biyolojik bütünlüğünü koruma gereksinimi içinde olan bir canlıdır. Fizyolojik bütünlüğünü ağrı hissiyle dengede tutarken; psikolojik bütünlüğünü de

kaygı ve korku hissiyle dengede tutar (Tarhan, 2018). Korku ve kaygı insan doğasının bir parçası olması ve tehdit yaratması yönünden ortak duygulardır. Ancak korku duygusunda, tehdit yaratan unsur bilinirken; kaygı, geleceğe yönelik tam bilinmeyen bir tehdit hissettirir (Acar ve Kılınç, 2017; Türkçapar, 2020). Birey potansiyel bir tehdit karşısında tehlikeyi ne kadar büyük algılıyor ve baş etme kaynakları konusunda yetersizlik yaşıyorsa kaygının etkisi artmaktadır (Kilit, Dönmezler, Erensoy ve Berkol 2020).

Kaygının temelinde, hayatta kalmaya yönelik olası tehlikelere karşı tetikte olmak vardır. Tehlike algılandığı andan itibaren zihin, mevcut meşguliyetlerinin tamamını bir kenara bırakarak tehlikeyi önlemeye yönelik zihinsel provalar gerçekleştirir (Goleman, 2018). Öngörülebilirlik, kontrol ve güven hissettirir. Belirsizliği aydınlatmaya yönelik girişimler, kontrol hissinden doğmaktadır. Ancak kontrollümüz dışında olanlara yönelik sonuçsuz bir çaba endişeyi doğurur (Sayar, 2020).

Endişeli bireyler, muğlak durumları olumsuz yorumlama eğiliminde olmalarından kaynaklı durum karşısında güçlük yaşayacaklarına yönelik inançları bulunur. Endişe ve belirsizliğe tahammülsüzlük birbirine kaynaklık eden iki yapı gibi görünse de endişe, durum ve olası sonuçları hakkında olumsuza yatkın zihinsel eylemler şeklindeyken; belirsizliğe tahammülsüzlük, bireyin belirsizliği kabul edilemez boyutta değerlendirdiği duygu, düşünce ve davranış filtresi olarak değerlendirilebilir (Buhr ve Dugas, 2002).

Belirsizliğe hoşgörüsüzlüğün davranışsal sonucu olarak bireyde boyun eğme ve kaçınma tepkileri gözlemlenebilir (Stanley Budner, 1962). Sarıçam vd. (2014) bu davranışları boyun eğme ve inkâr olarak ifade etmiştir. Birey, boyun eğme davranışında, sonuca yönelik müdahalede yetersiz kaldığını kabul ederek geri çekilir. İnkâr ise, gerçek durumun bireyin algısında çarpıtılmasıyla gerçekleşir (Sarıçam vd., 2014). Karşılaşılan zorlayıcı durumlar esnasında yaşanan güçlük, olayın içeriğinden ziyade bireyin olaya zihinsel, duygusal ve davranışsal yaklaşımından kaynaklanır. Bu bağlamda belirsizlik karşısında gösterilen yaygın tepkilerden kontrol altına almak veya yok saymanın temelinde belirsizliğin tehlike olarak değerlendirilmesi bulunmaktadır (Sayiner, 2023). Birey, algılanan tehdit karşısında beş süreçten geçer. Bunlar tehdidin maliyeti hakkında abartılı değerlendirme, güvenlik duygusunda yetersiz hissetme, bilişsel ve davranışsal kaçınmacı yaklaşım, tehdit belirsizliğine yönelik giderek artan gerginlik şeklindedir (Grupe ve Nitschke, 2013). Sonuç olarak boyun eğme veya inkâr

davranışı sergileyen bireyin, belirsizliğe tahammül etmekte zorlandığı (Sarıçam vd., 2014), kendilerini olumsuz bir sonuçtan esirgemeye çalıştıkça kaygılarının yükseldiği ve tahammül seviyelerinde belirgin bir azalma olduğu (Kilit vd., 2020) sonucuna varılabilir.

Bireylerin, tehdit algısına biçtikleri yüksek olumsuzluk maliyeti karşısında güvenlik eylemleri, daha çok kaygı artışına neden olarak tolerans seviyelerini düşürmektedir (Kilit vd., 2020). Bu anlamda endişe ve belirsizliğe tahammülsüzlüğün bireyde bilişsel savunmasızlığa neden olduğu söylenebilir. Belirsiz durumlar bireyde stres seviyesini arttırmaktadır. Stresli yaşantılar karşısında kararsızlık yaşar ve otomatik düşüncelerin kısır döngüsüne sıkışır. Bu durum, başa çıkma stratejilerinin verimli kullanılmasını engeller ve belirsizlik algısının büyümesine neden olur. Olumlu başa çıkma stratejilerinin kullanılması, muğlaklığı dağıtarak bireyin hayat kalitesinde artış yaşanmasını destekler (Parmaksız, 2021). Bu anlamda başa çıkma stratejilerinin ve otomatik düşüncenin belirsizliğe tahammülsüzlüğün belirleyicileri arasında olduğu söylenebilir. Endişe üzerine olumlu veya olumsuz düşünmek belirsizliğe tahammülsüzlüğü arttırmaktadır (Karataş ve Uzun, 2018). Belirsizliğe tahammülsüzlük bireyde kaygı ve endişeyi arttırırken aynı zamanda bireyi bilişsel anlamda savunmasız hale getirmektedir (Kilit vd., 2020).

Zorlayıcı koşullar, hoş olmayan duyguları getirir (Harris, 2019). Belirsizlik de zorlayıcı koşullar arasında gösterilebilir. Zorlayıcı olarak değerlendirilen olay, durum veya eylemden doğan nahoş duygudan kaçınma, erteleme, yok sayarak uzaklaşmaya çalışırız (Harris, 2019). Günlük hayatın akışı esnasında belirsizlikle karşılaşmak, öfke ve endişe gibi olumsuz duyguları arttırırken sevinç ve heyecan gibi olumlu duygular sönme eğilimindedir (Morriss, Goh, Hirsch ve Dodd, 2023). Belirsizliğe tahammül etmekte güçlük yaşayan bireyler, bilmeye yönelik aktif eylem içerisindedir. Belirsizliği yönetemediklerinde ise kararsızlık yaşarlar, davranışsal felç geçirirler ve erteleme eğilimi gösterirler (Sayar, 2020); problem çözme becerilerinde zayıflama görülür (Lee ve Wondruff-Borden, 2018).

Belirsizliğe tahammülsüzlük, psikolojik iyi oluşta düşüşe neden olmaktadır. Çocukluk döneminde gözlemlenen kaygı tepkilerinin kaynağında, belirsizliğin tehdit olarak algılandığını belirten çalışmalar mevcuttur (Waters, Groth, Hurkis ve Alston-Knox, 2017). Bunun yanında algılanan ebeveyn tutumlarının, erken yaştan itibaren bireylerin belirsizliği algılayış şekillerini etkilediği anlaşılmaktadır. Öyle ki, kontrol eğilimi

yüksek, müdahaleci ve çocuğun yeni deneyimler yaşamasını engelleyici yaklaşım sergileyen korumacı ebeveynlerin tutumları, gençleri belirsizliğin yarattığı tehdit karşısında aşırı duyarlı hale getirmiştir. Buna karşın demokratik tutum sergileyen ebeveynlerin çocukları, belirsizliğe daha dayanıklıdır (Geçgin ve Sahranç, 2017). Bu anlamdan erken yaşlarda görülen belirsizliğe tahammülsüzlüğün, ileri yaşlarda kaygı bozukluklarının temelini oluşturduğu söylenebilir.

Belirsizlik, hayat akışı içinde bireyin psikolojik ve öznel iyi oluşunu tehdit eden bir durumdur. Sağlıklı şekilde yönetilemeyen belirsizlik, endişenin patolojik boyutlarda yaşanmasında etkin bir rol üstlenir (Sarıçam vd., 2014). Goleman (2018), kaynağı belli olmayan tehlikeye yönelik, durdurulamaz kontrol çabasının insanın ruh sağlığı üzerindeki yıkıcı etkilerine vurgu yapar. Belirsizlik, tehdit ve kontrol çabası etrafında oluşan katı bir kısır döngü neticesinde fobi, saplantı ve panik nöbetleri görülür (Goleman, 2018). Belirsizliğe tahammülsüzlüğün, süregelen kaygı ve kaygının neden olduğu diğer sorunlarla ilişkili olduğu (Starcevic ve Berle, 2006; Tarhan, 2018; Tantan Ulu ve Yaka, 2020), buna ek olarak kontrol etme davranışının belirleyici olduğu anlaşılmaktadır (Starcevic ve Berle, 2006).

Genetik, nörobiyolojik etkenler, kişilik, biliş tehdide yönelik duyarlılığı arttıran bir diğer risk faktörleri olarak değerlendirilir. Bunlar arasında özellikle bilişsel faktörler, geleceğe yönelik ısrarlı olumsuz inançlar; çevrelerinde yaşanan tüm olumsuzlukları tehdit olarak algılama ve çevre üzerinde kontrol hissini kaybettiği düşüncesini içermektedir (Kring, Johnson, Davison ve Neale 2017).

Bireylerin belirsizlik durumlarındaki duyarlılık seviyeleri, yaşadıkları kaygının etkisini belirlemektedir (Sayiner, 2023). Belirsizlikler karşısında yapılan yanlış çıkarımların endişe ile yüksek derecede, obsesyon/kompülsiyon ile orta derecede, panik tepkileri ile zayıf derecede ilişkili olduğu anlaşılmaktadır (Dugas, Gosselin ve Ladouceur, 2001). Ayrıca belirsizliğe tahammülsüzlük OKB hastalarında agresyon düzeylerini de arttırmaktadır (Özkan, 2019). Bu anlamda belirsizlik ve endişenin kaygı bozukluklarının belirleyicileri arasında olduğu anlaşılmaktadır.

Belirsizliği tolere etmeye yönelik, bireyler üzerinde koruyucu bir faktör olarak duygusal zekanın önemi Altun-Kobul, Özyazıcı- Kuzur, Özgöl, Eyüboğlu-Yılmaz, Özaydın ve Çoğalan, (2022) çalışmasında görülmektedir. Buna göre benmerkezci olmayan ve duygusal zekâsı yüksek olan bireylerin, belirsizliğe tahammüllerinin

yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Literatürde kadınların, erkeklere göre kaygıyı daha fazla yaşadıkları ve bazı kültürlerin kaygıyı tetikleyici yaşantılar içerdiğine yönelik aktarımlar mevcuttur (Kring vd., 2017). Türkiye, değişimin getireceği belirsizliğe karşı dirençli ve tahammül seviyesi düşük bir toplum yapısına sahiptir (Karataş ve Uzun, 2018).

2.5. Yapılan Çalışmalar

Bu bölümde Evlilik Tutumu, Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumu, Evliliğe Yüklenen Anlam ve Belirsizliğe Tahammülsüzlük hakkında yurt içinde ve yurt dışında yapılan çalışmalar aktarılacaktır.

2.5.1. Evlilik Tutumu İlgili Yurt İçi Çalışmalar

Toplumsal temelini oluşturan aile birlikteliği için kritik öneme sahip evlilik, evlilikle ilişkili faktörlerin araştırılmasını önemli hale getirmektedir. Akyazı vd., (2022) evlilikte bireyin ve partnerinin nasıl davranacağına ilişkin düşüncelerini ifade eden evlilik rol beklentileri ve evlilik tutumunu incelemiştir. Çalışma 18 yaş üstü 484 evli olmayan çiftte gerçekleştirilmiştir. Buna göre geleneksel rol beklentileri, eşitlikçi rol beklentilerine göre evlilik tutumunu açıklamada daha güçlüdür. Buna karşın Yalçın, Arslan Kılıçoğlu ve Acar'a (2017) göre eşitlikçi toplumsal cinsiyet rolü ile evlilik tutumu arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Eğitim seviyesi her iki çalışma içinde evlilik tutumu üzerinde etkili bulunmuştur. Benzer bir çalışma olarak Sönmez ve Coşkuner Aktaş (2023) evlenmemiş genç bireylerin toplumsal cinsiyet rollerine yönelik tutumları, evlilik tutumları ve evlilik kaygıları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmada kadınlar, eşitlikçi cinsiyet rollerinde erkeklerden daha olumlu tutumlara sahiptir ancak erkeklerin evlilik tutumları kadınlardan daha yüksektir.

Toplumsal cinsiyet rollerinin ve evlilik rol beklentilerinin bireylerin evlilik tutumlarını şekillendirici etkide olduğu görülürken her ne kadar kadınların eşitlikçi rolleri benimsedikleri görülse de toplumda erkeklerin geleneksel rol beklentileri içerisinde olduğu ve evlilik tutumlarının da kadınlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Bir diğer ifadeyle geleneksel toplum yapısı içerisinde eşitlikçi cinsiyet ve evlilik rollerinin henüz evlilik yaşantısı içerisinde kabul görmediği yorumu yapılabilir.

Bireylerin evlilik hakkındaki görüş, beklenti ve eğilimleri üzerinde aile yapılarının da etkili olabileceğini gösteren çalışmalar dikkat çekicidir. Yılmaz ve Yalçın'ın (2021)

çalışması, tek ebeveynli aile ortamında yetişen ergenlerin, gelecek beklentilerini ve evliliğe yönelik tutumlarını değerlendirmeyi hedeflemiştir. Çalışmaya tek ebeveynli aile ortamında yetişen 94 lise öğrencisi katılmıştır. Grubun %75,53'ünün anne babası boşanmış, diğerlerinin ebeveyni vefat etmiştir. Buna göre evlilik tutumu olumlu olan ergenler, evlilik ve aile kurma, toplumla ilişki kurma beklentilerinde pozitif tutum içerisinde. Ayrıca ebeveyn boşanması bireylerin evlilik tutumlarını olumsuz etkilerken aynı zamanda kaygı düzeylerini de artırmaktadır (Sönmez ve Coşkuner Aktaş, 2023). Yine başka bir çalışmada da boşanmış ebeveynlere sahip bireylerin evlilik tutumları, boşanmamış ebeveynlere sahip bireylere göre daha düşüktür (Yalçın, Arslan Kılıçoğlu ve Acar, 2017).

Evlilik tutumu üzerine yapılan çalışmalar arasında ebeveyn ilişkisinin niteliğinin de yine tutumlar üzerinde belirleyici bir etkide olduğu görülmektedir. Akbaş vd., (2019) üniversite öğrencilerinin evlilik tutumlarını ve evlilik tutumlarını etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla 791 öğrenci ile gerçekleştirdikleri çalışmada, üniversite öğrencilerinin evlilik tutumlarının olumlu olduğunu saptamışlardır. Çalışmada evlilik tutumunu etkileyen faktörler olarak anne baba mutluluğu, nikahlı olma durumları ve öğrencilerin evliliğe yönelik korkuları öne çıkmaktadır. Yani algılanan ebeveyn çatışması düşük olanlar, ebeveynleri hem resmi hem dini nikahlı olanlar ve evlilikten korkmayan öğrencilerin evliliğe yönelik daha olumlu tutumlara sahip olduğu söylenebilir. Cinsiyet bağlamında erkekler, kadınlara göre evliliğe daha olumlu bakmaktadır.

Sonuç olarak, tek ebeveynli ve ebeveyn birlikteliğinin olduğu aile ortamında aile içi ilişkilerin niteliğinin, aile üyelerinin geleceğe yönelik beklentilerini ve evliliğe dair duygu düşünce ve inançlarını şekillendirici etkisi olduğu söylenebilir.

Öztürk ve Tire (2023) 18-35 yaş arasındaki bekâr gençlerin çocukluk çağı ruhsal travmalarının evlilik tutumlarına etkisini incelemiştir. Söz konusu çalışmada katılımcıların çoğunluğu çocukluk çağında duygusal istismar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Duygusal ve fiziksel istismar evlilik tutumunu olumsuz etkilerken; minimizasyon arttıkça evlilik tutumu olumlu etkilenmektedir. Çalışmanın dikkat çeken noktası, katılımcıların bir şekilde travma mağduru olduğunu belirtmesinin yanında travma etkilerinin inkâr edilmesi evlilik tutumunu olumlu etkilemektedir. Bu çalışma evlilik tutumunun, çocukluk çağı travmaları ile ilişkili olduğunu göstermektedir.

Eş seçimi ve evlilik tutumu birlikte ele alan çalışmalar arasında evlilik ve eş seçme tutumunu zaman içindeki değişimini kuşaklar bağlamında karşılaştıran Sungur vd., (2017), evlilik tutumunun kuşaklara (X ve Y) göre farklılaşmadığını bulmuştur. Ancak x kuşağı y kuşağına göre daha romantik, cinsiyete göre erkekler evliliğe kadınlardan daha yatkındır. Grubun evlilik tutumu, medeni duruma göre farklılaşmamaktadır. Ek olarak bekârlar, evlilere göre eş seçiminde güven duygusunu öncelemişlerdir. Bu çalışmada boşanmanın evlilik tutumuna etkisi incelendiğinde, ailesinde boşanmış yakını olan bireylerin evlilik tutumu puanlarının daha düşük olduğu görülmüştür. Yani anne baba birlikteliğinin vefat veya başka bir sebepten mümkün olmadığı bir durumda evlilik tutumunu olumsuz etkilenmektedir. Bireylerin evlilik için arzu ettiği evlilik yaşı yükseldikçe evliliğe yönelik tutumlarının olumsuz etkilendiği ancak romantizmin evlilik yaşına paralel olarak yükseldiği söylenebilir.

Farklı bir çalışmada ise anne baba tutumlarının eş seçimi ve evlilik tutumlarına etkisi araştırılmıştır (Doğru, 2017). Çalışmaya göre kızlar, anne baba tutumlarını demokratik, erkekler ise koruyucu ve otoriter algılamaktadır. Erkekler, eş seçiminde fiziksel özellikler, aile kurumu ve güveni öncelerken; kadınlar, sosyo-ekonomik özellik ve aşkı öncelemektedir. Algılanan demokratik anne baba tutumları puanları ile evlilik tutumu puanları arasında pozitif ilişki bulunurken; algılanan koruyucu, otoriter ana baba tutumu puanları ile evlilik tutumu puanları arasında anlamlı bir ilişki görülmemiştir.

Yılğör (2020) üniversite öğrencilerinde, romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançları ve evlilik tutumu arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Romantik ilişkide akılcı olmayan inançların artması evlilik tutumunu olumlu yönde etkilemektedir. İçinde bulunulan kültürel yapının geleneksel ve toplulukçu yapıda olması göz önüne alındığında evlilikte, romantik ilişkide akılcı olmayan inançların varlığı evliliğin popülerliğini etkilememektedir.

Sonuç olarak literatürde evlilik tutumunu ele alan yurt içi çalışmalar arasında eşitlikçi cinsiyet rollerinin geleneksel rollere göre kızlar tarafından tercih edildiği ancak geleneksel rollerin erkeklerde daha yaygın olduğu ve erkeklerin evlilik tutumlarının daha yüksek olduğu görülmüştür (Yalçın, Arslan Kılıçoğlu ve Acar, 2017; Akyazı vd., 2022; Sönmez ve Coşkun Aktaş, 2023). Bununla birlikte ebeveyn birlikteliği tek ebeveynli ailelere göre evlilik tutumu üzerinde olumlu etkiye sahipken tek ebeveynli ailelerde de ilişkinin nitelikli olması aile üyelerinin evliliğe yönelik tutumlarını olumlu

etkilemektedir (Yılmaz ve Yalçın, 2021). Çocukluk çağı ruhsal travmaları (Öztürk ve Tire, 2023), eş seçimi (Sungur vd., 2017), anne baba tutumları (Doğru, 2017), romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançların (Yılğör, 2020) bireylerin evlilik tutumu ile ilişkisi olduğu görülmektedir.

2.5.2. Evlilik Tutumu İlgili Yurt Dışı Çalışmalar

Tarihsel süreç içerisinde evlilik ve evlilik birlikteliğine yönelik tutumlarda değişimler olduğu görülmektedir. Thornton'un (1989) çalışması, 1960'lardan bu yana evlilik, boşanma, çocuk sahibi olma, cinsiyet rolleri, evlilik dışı cinsel deneyimler ana temalarında evlilik birlikteliğine yönelik tutumlardaki değişimleri ortaya koymaktadır. Bekârlığa yönelik artan sempatinin evlilik yaşını ertelenmesi, çocuk sahibi olmaya yönelik değişen tercihler, cinsiyet rollerinde eşitlikçi yaklaşımların benimsenmesi evliliğe yönelik tutumların zamansal değişimlerini işaret etse de tutum değişimleri, evliliğin hala arzulanan bir statü olma niteliğini önüne geçmemiştir.

Evlilik arzulanan ve önemsenen bir yaşantı olması günümüzde de değerini korumaktadır. Özellikle gençlikten yetişkinliğe hazırlanan 1000 lise öğrencisini 14 yaşından 18 yaşına kadar evlilik tutumunda meydana gelen değişimleri inceleyen Willoughby (2009) cinsiyet, ırk ve eğitim beklentisinin ergenlerin evliliği yönelik tutum ve beklentileri üzerinde etkili olduğunu ifade etmektedir. Cinsiyet açısından değerlendirildiğinde kadınların erkeklere göre evlilik tutumlarının daha olumlu olduğunu vurgulayan çalışmalar bulunmaktadır (Shurts ve Myerts, 2012).

Çocukların ilerleyen süreçte evliliğe bakış açılarının büyük oranda ailelerinin evlilik kalitesinden etkilenebileceği düşünülmektedir. Literatürde Willoughby vd., (2012), çalışmasında ebeveynlerin evlilik kalitesinin, çocukların evlilik tutumlarına etkisini incelemiştir. Çalışmaya 335 genç yetişkin ve ebeveyni katılmıştır. Ebeveynlerin ideal evliliğe yönelik zamanlama beklentisi, ebeveynlerin aile oluşumuna yönelik tutum, hedef ve gösterdikleri önem çocuklarının evlilik idealleri üzerinde etkili olmuştur. Benzer şekilde ailelerin ilişki deneyimlerinden edinilen mesajların bireylerin evlilik tutumlarını şekillendirdiği görülmektedir. Örneğin Shurts ve Myerts (2012) çalışmasında, 18-25 yaş arası genç yetişkinlerin ilişki deneyimleri, evlilik mesajları ve ilişki öz yeterliliklerini incelemiştir. Çalışmaya göre, ailelerin evlilik konusundaki olumlu mesajlarına maruz kalan öğrenciler, romantik ilişki kurma ve sürdürme

becerisinde, ailelerinden evlilik konusunda olumsuz mesaj alanlara göre kendilerine daha çok güvenmektedir.

Evlilik tutumu üzerinde bireysel faktörlerin de etkili olduğuna yönelik çalışmalar bulunmaktadır. Larson ve Holman'ın çalışmasında (1994), evlilik kalitesi ve istikrarını sürdürücü etkenleri olarak bireysel özellikler ve davranışlar ile çift etkileşim süreçleri üzerinde durmaktadır. Sullivan ve Schwebel (1995), evlilik ilişkilerinde ilişki inançları ve doyum beklentilerine yönelik çalışmasında, 18-34 yaş aralığındaki 266 hiç evlenmemiş lisans öğrencisi ile çalışmıştır. Daha düşük düzeyde irrasyonel inançlara sahip olan bireylerin, daha yüksek düzeyde ilişki doyumuna sahip olma eğiliminde olduğu gözlenmiştir. Çalışmanın dikkat çekici sonucu olarak, bireylerin gelecekteki ilişkilerinin kalitesine yönelik yüksek ve gerçekçi beklentiler geliştirilmesi uyum sağlayıcı olmasına karşın; aşırı iyimser ve gerçekçi olmayan beklentilere sahip olmak bireyleri ilişkide yaşanabilecek belirsizliklere karşı tatminsiz ve savunmasız hale getirdiği gösterilebilir.

Sonuç olarak evlilik tutumu ile ilgili yurt dışında yapılan çalışmalarda bireysel özelliklerin, irrasyonel inanışların, ebeveyn birlikteliği ve ebeveyn ilişki kalitesinin evlilik tutumuyla ilişkili olduğu görülmüştür. Bununla beraber tarihsel süreçte evliliğe yönelik algı ve tutumların değişmesine karşın evlilik önemini koruyan bir değer olarak varlığını sürdürmektedir.

2.5.3. Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumu İlgili Yurt İçi Çalışmalar

Literatürde doğrudan toplumun engelli bireylere yönelik evlilik tutumlarını inceleyen sınırlı sayıda çalışmasının olduğu anlaşılmıştır. Genel olarak Türkçe literatürde engelli bireylere yönelik tutumlar içerisinde evlilik konusuna yer verilmediği görülmektedir. Bu alanda yapılan yurt içi çalışmalara aşağıda değinilmiştir.

Toplumun engellilere yönelik tutumlarını flört, evlilik ve istihdam sosyal bağlamlarında değerlendiren Mert Kastner (2019) dindarlık, dini yönelim, muhafazakarlık ve kararsız cinsiyetçilik değişkenlerinin etkisini incelemiştir. Çalışma, 18-40 yaş aralığındaki 626 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Cinsiyete göre değerlendirildiğinde kadınlar, iş ortamında erkeklere göre engellilere yönelik olumlu tutum sergilerken; evlilik alanında cinsiyetin anlamlı şekilde farklılaşmadığı gözlenmiştir. Flört ve evlilik bağlamında gençler, yaşlılara göre engelli bireylere olumlu tutumla yaklaşırken; eğitim, iş ve gelir durumunun tutumlar üzerinde etkisinin

olmadığı anlaşılmıştır. Geleneksel cinsiyet rolünü benimseyen ve muhafazakârlık eğilimi yüksek olan bireylerin, flört ve evlilik konusunda engelli bireylere yönelik olumsuz tutumlara sahip olduğu anlaşılmıştır. İş bağlamında kendini dindar, muhafazakâr ve daha az kararsız cinsiyetçi olarak tanımlayanlar, engellilere yönelik olumlu tutum göstermektedir. Ailesini engelli bir yakını olan veya çevresinde engelli bir tanıdığı olanların, olmayanlara göre iş ortamlarında engellilere yönelik olumlu tutum gösterdiği fakat flört ve evlilik bağlamında anlamlı bir etkisinin olmadığı anlaşılmıştır. Evlilik tutumu konusunda yapılan yurt içi çalışmalarda da görüldüğü gibi geleneksel cinsiyet rolünü benimseyen bireylerin engelli bireylere yönelik evlilik tutumunda da olumsuz yaklaşımlar içerisine olduğu görülmektedir.

Ailede engelli bireyle yaşamının evlilik tutumuna etkisini ele alan bir başka çalışmada ise engelli kardeşe sahip 18-30 yaş aralığındaki bireylerin evliliğe yönelik tutumları değerlendirilmiştir. Girli ve Mutlu (2015) 120 katılımcının dahil olduğu bu çalışmada, cinsiyet açısından engelli kardeşi olan kadınların, erkeklere göre evliliğe daha olumsuz yaklaştığını belirlemiştir. Aile birlikteliği olanların ve kardeşin engel durumu hafif olanların evlilik tutumları olumludur. Bir başka ifadeyle ailede engelli bir kardeşin bulunması bakım verme cinsiyet rolünün de etkisiyle kadınlar evliliğe yönelik tutumları üzerinde etkili olduğu söylenebilir.

Bireyler toplum içerisinde sosyal beklentiye göre hareket etme eğiliminde olabilir. Gedik ve Toker (2018) engelli bireylere yönelik tutumlar ve sosyal beğenirlik ilişkisini üniversite öğrencileri örnekleminde değerlendirdiği çalışmasında, 190 üniversite öğrencisini araştırmaya dahil etmiştir. Mevcut çalışmada kullanılan engellilere yönelik tutum ölçeğinin alt boyutlarından duyarlılık, engelli bireylerle evlilik, iletişim, onlardan korkma, kaçınma, üzüntü hissetme ifadelerine sahiptir. Bu çalışmada duyarlılık alt boyutu ile sosyal beğenirlik arasında pozitif yönünde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Sosyal açıdan beğenilmeme kaygısındaki artış, engelli bireylere yönelik istenmedik duyguların gerçeklikten farklı yansıtıldığı anlamına gelmektedir. Duygusal tutumlarda gözlenen durum, engelli bireylerin evlilik ve sosyal ilişki bağlamında kendilik algılarını olumsuz etkileyerek stres düzeylerinde artışa neden olabilir.

Ayrıca ülkemizde engelli bireylere yönelik evlilik tutumlarını ölçmek amacıyla geliştirilen bir ölçek geliştirme çalışması bulunmaktadır. İşler (2019) toplumun engelli bireylere yönelik tutumlarının evlilik bağlamında incelenmesi için bu alana hizmet

edebilecek Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Ölçeği'ni geliştirmiştir. Çalışma 19 şehirden 455 yetişkin bireyin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Üç alt boyut ve 24 maddeden oluşan ölçeğin faktör analizi sonucunda varyans değeri %45,70 olarak hesaplanmıştır. Ölçek geçerli ve güvenilir olarak değerlendirilmektedir.

Toplumun engelli bireylere yönelik evlilik tutumlarını değerlendirirken engelli bireylerin evlilikle ilgili görüş, beklenti ve yaşantılarının da literatürde incelenen konular olduğu görülmektedir. Bu anlamda Engelli bireylerin evliliğe yönelik görüş ve beklentilerini inceleyen Bozkurt Erdem (2019) Sakarya'da yaşayan 48 bekâr, 43 evli engelli bireyle çalışmıştır. Bekâr engellilerin bir kısmı engelin, evlenmeye mâni olmayacağını düşünürken; engelli olması nedeniyle evlenemeyeceğini düşünenlerin, toplumun negatif tutumlarının etkilendiği anlaşılmıştır.

Engelli bireylerin yaşadıkları güçlükleri, eş seçimi yönünden inceleyen Burcu Sağlam, Şahin Kütük ve Kamanlıoğlu (2006) çalışmayı 25-30 yaş aralığındaki bireylerle yürütmüştür. Çalışmaya göre kadın ve erkek engelli bireylerin, eş seçimi ve evlenme konusunda yaşadığı güçlük olumsuz toplumsal bakış açısından kaynaklanmaktadır. Partnerin ailesi tarafından reddedilmek cinsiyetler için ortak bir güçlüktür. Belirleyici olarak da toplumsal cinsiyet rollerindeki beklentiler ve engelli bireylerin bu sorumluluklarda yetersiz kalacağı düşüncesi yer almaktadır. Kadınlar, engelinden dolayı eş olma ve çocuk doğurma konusunda erkeklere göre ilişkilerinde baskı ve stresi daha çok yaşamaktadır. Erkek engelli bireylerin, engel durumu bulunmayan bir eş istediklerini belirtmeleri, toplumsal cinsiyet rol beklentilerinin, kadın engelli bireyi eş seçiminde engelinden dolayı istenmeme konusundaki dezavantajını arttırmaktadır.

Toplumsal cinsiyet çerçevesinde ortopedik engelli kadınların deneyimlerini inceleyen Buz ve Karabulut (2015), altı engelli kadınla yaptıkları derinlemesine görüşmede evlilik, eş seçimi ve eğitim konularında kadınların, erkeklere göre ayrımcılığı daha fazla deneyimlediklerini vurgulamıştır.

Sonuç olarak engelli bireylere yönelik evlilik tutumu konusunda yapılan çalışmalar incelendiğinde toplumsal cinsiyet rollerinin, sosyal beğenirlik algısının ve ailede engelli bir kardeşe sahip olmanın engelli bireylere yönelik evlilik tutumları üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Ayrıca engelli bireylerin evlilik tutumlarını inceleyen çalışmalara göre de toplumsal cinsiyet rollerinin, toplumun olumsuz tutumlarının engelli bireylerin evlilik yapma ve eş seçimleri üzerinde etkili olduğunu

göstermektedir. Bunun yanı sıra kadın engelli bireyler erkeklere göre evlilik konusunda hem engelli hem de engelli olmayan bireylerin olumsuz tutumlarıyla daha fazla karşılaşmaktadır.

2.5.4. Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumu İlgili Yurt Dışı Çalışmalar

Yapılan literatür incelemesinde yurt dışı kaynaklarda engelli bireylere yönelik evlilik tutumu çalışmalarının sınırlı olduğu görülmüştür. Bu konuda yapılan bazı çalışmalar aşağıdaki gibidir.

Engelli bireylere yönelik flört ve evlilik konularını çok kültürlü bağlamda ele alan Chen, Brodwin, Cardoso ve Chan (2002) araştırmasında çalışma grubu, 212 Tayvanlı, 115 Singapurlu, 186 Amerikalı öğrenciden oluşmaktadır. Engelli bireylere yönelik tutumlar, flört ve evlilik bağlamında kültüre göre farklılaşmaktadır. Amerikalı öğrencilerin, Singapur ve Tayvanlı öğrencilere göre olumlu tutumları yüksektir. Tayvanlı öğrencilerin tutumlar konusunda muhafazakâr yaklaşım sergilemesi, Çin kültüründe engelliliğin damgalanma ve olumsuz inançlarla ilişkilendirilmesi sonucu, engellilerle flört ve evlilik konularında sergilenen olumsuz tutumları açıklamaktadır. Cinsiyet açısından Amerikalı kızlar engellilere yönelik daha yüksek olumlu tutumlara sahiptir. Engelli bir yakına sahip olmak, grupta engellilere yönelik evlilik ve flört konularında anlamlı bir farklılık yaratmamıştır.

Zewude ve Habtegiorgis (2021) engelli olmayan gençlerin, engelli bireylerle yaşayacakları aşk ve evlilik ilişkisi kurma istekliliğini araştırmıştır. Çalışma örnekleme, Etiyopyalı 403 evli olmayan gençten oluşmaktadır. Gençlerin %85,9'u engelli bireylerle herhangi bir duygusal, romantik, kişisel ilişki kurmayı istemezken; gençlerin %44,2'sinin olumsuz tutumlarına ailelerinden alacakları olumsuz tepki beklentileri kaynaklık etmektedir. Benzer şekilde Çalışmada yaş, cinsiyet, yetiştiği bölge, ailede engelli birinin varlığı değişkenleri gençlerin, engelli bireyle evlilik ve aşk ilişkisi kurma istekliliği üzerinde anlamlı etkiye sahipken; eğitim, gelir, meslek ve istihdam durumunun anlamlı bir fark yaratmadığı anlaşılmıştır. Bunun yanında gençler, engel durumu ağır olan engelli bireyle arkadaş olabileceklerini ancak flört veya evlilik yapmaya istekli olmadıklarını belirtmiştir.

Ailenin olumsuz tutumlarından kaynaklı engelli bireylerle evlilik ve flört konusunda olumsuz tutumlara sahip olan bireyler olduğu gibi engelli kadınların da evlilik ve anne olmaya ilişkin deneyimleri üzerinde aile tutumlarının etkili olduğunu gösteren

alışmalar bulunmaktadır. Malezya'daki engelli kadınların, evlilik ve anne olmayı ilişkin deneyimlerini inceleyen Amin, Shaari ve Khairuddin (2019), Malezya'da yaşayan 32 fiziksel engelli kadın ile nitel çalışma esasına göre görüşmeler yapmıştır. Malezyalı kadınlar, içinde bulundukları kültürün gelenekçi ve ataerkil yapısından kaynaklı bireyselliklerinin, aile kontrolü ve toplumsal engellerden oluşan nedenlere bağlı olarak sınırlandırıldığını ifade etmektedir. Hem engelli hem kadın olmak, yaşadıkları toplumda öz saygılarını ve özerkliklerini engelleyici tutumlarla karşılaşmalarına neden olmaktadır. Bunlara bağlı olarak Malezyalı kadınlarda, aile rollerini ve aile ilişkilerine gl bağlılık ne çıkmaktadır. Malezyalı kadınlar, evliliklerinin üzerlerindeki aile kontrolü nedeniyle sınırlandırıldığını, aynı zamanda partnerlerinin ailesinin olumsuz tutumlarının da bunda etkili olduğunu aktarır. Toplumsal cinsiyet rollerindeki yüksek bağlılık, Malezyalı kadınların, aile ve ev yaşamına ait sorumluluklarını yerine getirme konusunda yetersiz olarak algılanmalarına ve reddedilmelerine neden olmaktadır.

Bdour ve Shogirat (2019) toplum, aile, engelli bireyler ve hukuk boyutlarından engelli bireylerin evliliğine yönelik tutumları değerlendirmiştir. Engelli bireyler, evliliğe yönelik olumsuz tutumlar içerisindedir. Engelli bireylerin aileleri ise aile ve sosyal bağlamda çelişen tutumlar sergilemektedir. Zihinsel engelli bireyler, gruplar arasında evlilik, cinsel yaşam ve ocuk sahibi olma konusunda en çok reddedilen grup olmuştur.

Esmail, Darry, Walter ve Knupp (2010) engellilik ve cinselliğe yönelik tutumları değerlendirdiği çalışmasında, engellilerin aoseksel olduklarına yönelik damgalamaya maruz kaldığı anlaşılmıştır. Çalışmanın dikkat çeken başka bir yönü de görünen bir engele sahip olmak, ilişkinin başlangıcında ifade edilmesi daha kolay olsa da bu durum engelli bireyleri, sosyal engellenmeye ve aoseksel damgalamaya daha fazla maruz bırakmaktadır.

Sonuç olarak engelli bireylere yönelik evlilik tutumlarını inceleyen yurt dışı çalışmalarında Asya kültüründeki toplumların Amerika kültürüne göre engelli bireylere yönelik evlilik tutumunda daha olumsuz olduğu görülmektedir. Gençlerin engelli bireyle kurulacak kontrollü bir sosyal mesafe ilişkisini yakın ilişkilere tercih ettiği görülürken tutumları üzerinde aile görüşlerinin büyük oranda etkiye sahip olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca engelli bireyler kendi ailelerinin olumsuz tutumları nedeniyle de evlilik ve flört konularında zorluk yaşamaktadır. Engel grupları arasında zihinsel engelliler evlilik tutumlarında en çok reddedilen grupken görünen bir engele

sahip olmak engelli bireylerin sosyal dışlanmaya asexual algılanmasına neden olduğu görülmektedir.

2.5.5. Evliliğe Yüklenen Anlam İlgili Yurt İçi Çalışmalar

Literatürde evliliğe yüklenen anlam çalışmalarının sıklıkla üniversite öğrencileri üzerinde yapıldığı görülmektedir (Bacanlı, 2001; Pınar, 2008; Baş ve Cengiz, 2018; Yıldırım, 2019). Çalışmalarda üniversite öğrencilerinin genel olarak evliliğe olumlu anlam yüklediği söylenebilir.

Gençlerin evliliğe yükledikleri anlam ve eş seçimi ilişkisini araştıran Yıldırım (2019) çalışmasında araştırmaya 639 üniversite öğrencisi katılmıştır. Sonuçlar üniversite öğrencilerinin evliliğe yükledikleri anlamın yüksek düzeyde pozitif olduğunu gösterirken; öğrencilerin eş seçim kriterleri, hoşgörülü cana yakın, yaşam tarzlarının birbirine uyumu, aşk ilişkisinin olması seçeneklerini yüksek düzeyde önemsediklerini göstermektedir. Ayrıca gençlerin evliliğe yükledikleri anlam ve eş seçim kriterleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Benzer şekilde evlilik kararı alan bireylerin, evliliğe yükledikleri anlam ile evlilik öncesi ilişkilerini inceleyen Yazıcı ve Demirli'nin çalışmasında (2020) ön lisans mezunu olan üniversite öğrencilerinin diğer mezuniyet derecelerine sahip olan öğrencilere göre evliliği daha olumlu anlamlandırdığı görülmektedir.

Bacanlı (2001) çalışmasında, Konya ve Ankara'da öğrenim gören üniversite öğrencilerinde evliliğin anlamını ve eş tercihlerini değerlendirme şekillerini incelemiştir. Öğrenciler, evliliği duygusal beraberlik olarak görmektedir. Erkekler, evliliğin anlamını cinsel ilişki ve dini gereklilik olarak belirtirken; kızlar, yalnızlıktan kurtulmak şeklinde belirtmiştir. Konya ve Ankara grubunda karşılıklı sevgi, aşk, güvenilir kişilik, cinsiyet fark etmeksizin önemliyken; üçüncü sırada erkekler için bekaret, kızlar için duygusal istikrar gelmektedir. Listenin son sırasında ise erkekler için iyi maddi gelir, kızlar için görünüş güzelliği bulunmaktadır.

Pınar (2008) üniversite öğrencilerinin, evliliğe bakış açısını incelediği çalışmasında sonuçlara göre gençler, evliliğe genel olarak duyarlı ve özenli yaklaşmakla beraber umutla bakmaktadır. Aynı zamanda gençler, evlilikte iletişim problemleri ile baş etmede kendilerine güvendiklerini belirtirken buna karşın cinsel sorunlar karşısında aynı güveni duymayacaklarına inanmaktadır.

Üniversite öğrencilerinin evlilik ve aileyi anlamlandırma biçimlerini inceleyen Baş ve Cengiz (2018), ulaştığı sonuçlara göre erkek katılımcılar, evliliği düzen ve sorumluluk şeklinde nitelerken kadın, katılımcılar hayatı paylaşmak, ekip olmak, sevgi, her anlamda birbirini destek olmak şeklinde nitelemişlerdir. Genel olarak katılımcılar, evliliğe olumlu yaklaşmaktadır.

Keldal (2021) bekâr gençlerin evliliğe bakış açılarını, bakış açılarını etkileyen faktörleri ve evlilikten beklentilerini incelediği çalışmasında, gençlerin evliliğe olumlu yaklaştığını tespit etmiştir. Bu yaklaşımı etkileyen faktörler olarak kök aile, din ve toplum öne çıkmaktadır. Bekâr gençler evlilikten hayatı paylaşmak, düzenli bir yaşam, huzurlu ve güvenli bir ortam ve çocuk sahibi olma beklentisi içerisinde.

Dombak (2022) evliliğe yüklenen anlam ile yalnızlık arasındaki ilişkide umutsuzluğun aracı rolünü incelediği çalışmasında, evliliğe yüklenen pozitif anlam kadınlarda, evliliğe yüklenen negatif anlamda erkeklerde daha yüksek sonuçlanmıştır. Erkekler, kadınlara göre kendilerini daha yalnız ve mutsuz hissetmektedir. Ayrıca romantik ilişkiye sahip olmak, evliliğe yüklenen pozitif anlamı olumlu etkilemektedir. Evliliğe yüklenen pozitif anlam arttıkça bireylerin yalnızlık ve umutsuzluk düzeyleri azalmaktadır. Yaş ile evliliğe yüklenen pozitif anlam arasında pozitif yönde ilişki bulunmuştur.

Özabacı vd. (2019) evliliğin anlamını metaforik açıdan incelemişlerdir. Buna göre evliliğin anlamına ilişkin pozitif anlamlar içeren metaforlar mutluluk, güven, gerçekçilik, üretkenlik, çaba, emek, mücadele, birlikte dayanışma ve gelişim şeklindeyken; olumsuz anlamlar içeren metaforlar, engellenmişlik, yoksunluk, bilinmezlik, belirsizlik ve risktir. Cinsiyet açısından değerlendirildiğinde karşılıklı-beklenti, bekâr erkekler için ön plandayken; engellenmişlik, yoksunluk ve bilinmezlik, belirsizlik bekâr kadınlar için ön plandadır. Ayrıca evli kadınlar, evliliği çaba, emek ve mücadele olarak görmektedir.

Yıldırım (2022) çalışmasında romantik ilişkilerde psikolojik şiddet, ilişkide otantiklik ve evliliğe yüklenen anlamı incelemiştir. Çalışma 18 yaş üstü, 509 kadınla yapılmıştır. Psikolojik şiddet ile evliliğe yüklenen negatif anlam arasında, otantik ilişki ile evliliğe yüklenen pozitif anlam arasında anlamlı düzeyde pozitif ilişki bulunmuştur. Çalışmada evliliğe yüklenen anlam yaşa göre farklılaşmamaktadır. Evliliğe yüklenen anlam, medeni duruma göre farklılaşmazken; evli bireylerin, bekâr bireylerden daha fazla

evliliğe pozitif anlam yüklediği anlaşılmıştır. Son olarak eğitim durumu, bu çalışmada evliliğe yüklenen anlamı farklılaştırmamaktadır.

Öz (2022) çalışmasında evlilik kaygısının, evliliğe yüklenen anlam, toplumsal cinsiyet rolleri tutumu ve psikolojik esneklik ile ilişkisini incelemiştir. Araştırma, 351 bekâr bireyle gerçekleştirilmiştir. Sonuçlar, evlilik kaygısı arttıkça evliliğe yüklenen pozitif anlamın azaldığını ancak evliliğe yüklenen negatif anlamın arttığını göstermektedir. Evliliğe yüklenen anlam, alt boyutları ile birlikte evlilik kaygısını yordamaktadır. Kadınlar, daha yüksek evlilik kaygısı yaşarken; erkeklerin evliliğe yüklenen negatif anlam düzeyleri oldukça yüksektir. Aktif olarak romantik ilişki içerisinde olanlar ile anne baba birlikteliği olanların evlilik kaygısı daha düşük tespit edilmiştir.

Tekin ve İpek (2020) evlenmemiş ve evlenip boşanmış bireylerin evliliğe yükledikleri anlamı incelemiştir. Sonuçlara göre evliliğe yüklenen anlam, hiç evlenmemiş, evlenip boşanmış bireyler arasında farklılaşmamaktadır ancak hiç evlenmemiş bireylerin evliliğe yüklenen anlamda iş birliği ve tamamlayıcı alt boyutlarında evlenip boşanmış bireylere göre daha yüksek puan aldığı anlaşılmıştır.

Türkarıslan ve Süleymanov (2010), Türkiye'de 1680 ve Azerbaycan'da 530 son sınıf üniversite öğrencisinin aile ve evlilik konusundaki görüş ve düşüncelerini karşılaştırmalı şekilde incelemiştir. Buna göre her iki ülke içinde erkekler ve Türk kızları ideal evlilik yaşını 25-29 olarak değerlendirirken; Azerbaycanlı kızlar, en uygun evlilik yaşını 22-25 olarak belirtmişlerdir. İki ülkenin de gençleri, eş seçiminde aranan özellikleri ortak görüş olarak belirtmişlerdir. Buna göre erkekler, iyi huy ve güzelliği; kızlar ise iyi huy, iyi bir kök aileye sahip olmak, erkeğin iyi bir meslek ve iş sahibi olmasını önemsemektedir. Evlilik olmadan birlikte yaşama düşüncesi, Türk gençler tarafından daha kabul edilebilir düzeydedir. Ayrıca gençler arasında en fazla 2-3 çocuk beklentisi olmasının yanında erkekler kızlara göre daha fazla sayıda çocuk sahibi olmayı istemektedir.

Güler (2021) evli olmayan bireylerin, evlilik kaygısı ile evliliğe yükledikleri anlam ve evlilik beklentileri arasındaki ilişkinin incelenmesi üzerine yaptığı çalışmaya 18-25 yaş aralığındaki 454 birey katılmıştır. Çalışmanın sonucunda erkeklerin evliliğe yükledikleri negatif anlamın, kadınlardan daha fazla olduğu gözlemlenmiştir. Evlilik kaygısı, cinsiyet ve yaşa göre farklılaşmamaktadır. Ayrıca katılımcıların yaşı yükseldikçe evliliğe yükledikleri negatif anlam azalmaktadır. Romantik ilişki

içerisinde olmak, evlilik kaygısını azaltıcı bir faktör olarak değerlendirilmektedir. Romantik ilişkisi olan katılımcıların, evliliği yükledikleri pozitif anlamı daha yüksektir. Sonuç olarak katılımcıların evliliği yükledikleri negatif anlamın yüksek düzeyde olduğu saptanmıştır. Katılımcıların evliliğe yüklediklerini negatif anlam düzeyleri arttıkça evlilik kaygısı düzeyleri de yükselmektedir.

Koçyiğit Özyiğit (2017), üniversite öğrencilerinin evliliğe yükledikleri anlam üzerine fenomenolojik bir çalışma yürütmüştür. Üniversite son sınıf öğrencileri evliliğe ilişkin olumlu duygulara sahiptir. Gençler evlilik öncesi dönemi, kendini tanıma, doğru eş seçme, evlenmeye karar verme ve törenler şeklinde aşamalandırmaktadır. Aynı zamanda ideal evlilik yaşı, kadın ve erkeğin yeterli olgunluk düzeyine sahip olması ile ilişkilendirilerek olgunluk tanımı, bireyin kendini tanıması ve evleneceği kişiyi seçebilmesi ile eş tutulmuştur. Öğrenciler muhtemel eş adayında olmasını bekledikleri özellikleri psikolojik açıdan güçlü, bağımsız, sorumluluk sahibi, şefkatli, insancıl, otoriter olmayan, saygılı, sevgi dolu, uyum sağlayabilen, farklılıklara saygılı ve güvenilir şeklinde belirtmiştir. Cinsiyet fark etmeksizin evlilikte, ait olma ve yalnız kalmama psikolojik ihtiyaçları ön plana çıkmaktadır. Bu anlamda çalışma bulguları birbirini destekler niteliktedir ve katılımcılar aşk evliliklerini tercih etmektedir.

Sonuç olarak ilgili literatürde evliliğe yüklenen anlam çalışmaları incelendiğinde genç bireylerde, üniversite öğrencilerinde, evlilik hazırlığı yapan bireylerde yaygın çalışılan bir konu olduğu görülmektedir. Bu çalışmalar arasında gençlerin evliliğe yüklenen pozitif anlamın daha yüksek olduğu görülürken (Pınar, 2008; Keldal, 2021) evliliğe yüklenen negatif anlamın daha yüksek olduğunu gösteren çalışmalar da bulunmaktadır (Güler, 2021). Bununla beraber erkekler evliliği düzen, sorumluluk ve cinsellik şeklinde somut olarak nitelendirirken kızlar evliliği daha çok sevgi, aşk, güven ve hayatı paylaşmak şeklinde soyut kavramlarla nitelendirmektedir (Bacanlı, 2001; Baş ve Cengiz, 2018). Ayrıca gençler arasında cinsiyet fark etmeksizin evlilikte ait olma ve yalnız kalmama gibi psikolojik ihtiyaçlar öne çıkmaktadır (Koçyiğit Özyiğit, 2017). Evliliğe yüklenen anlam ile ilişkili olan kavramlar incelendiğinde ise romantik ilişkiye sahip olmak (Güler, 2021; Dombak, 2022), otantik ilişki (Yıldırım, 2022) ve eş kriterleri (Yıldırım, 2019) ile evliliğe yüklenen pozitif anlam arasında anlamlı ilişki bulunurken yalnızlık ve umutsuzluk ((Dombak, 2022), psikolojik şiddet (Yıldırım, 2022) ve evlilik kaygısı (Öz, 2022) ile evliliğe yüklenen negatif anlam arasında anlamlı ilişki bulunmuştur.

2.5.6. Evliliğe Yüklenen Anlam İlgili Yurt Dışı Çalışmalar

Carroll, Willoughby, Badger, Nelson, McNamara Barry ve Madsen (2007), 813 gelişmekte olan yetişkinin evlilik algılarını incelemişlerdir. 18-23 yaş aralığındaki gençler, evliliği göreceli olarak önemli görmektedir. Ayrıca grubun evlilik dışı birlikte yaşamaya yönelik tahammülleri daha azdır. Yakın zamanda evlilik planlaması içinde olan gençler, (20'li yaşlarının başında evlenmek isteyenler) daha düşük alkol kullanımı ve daha az madde kullanımı beklentisi içerisinde. Bununla birlikte artan evlilik yaşına bağlı olarak kadınlarda, erkeklere göre birlikte yaşamaya ılımlı baktıkları, daha az çocuk merkezli oldukları ve eşler arası ekonomik bağımsızlığa yönelik artan bir eğilim gözlenmiştir.

Khodarahimi ve Fathi (2017) çalışmasında genç ve yaşlı evli bireylerde eş seçimi, evliliğin anlamı ve olumlu bilişsel yapılarını incelemişlerdir. 632 İranlı katılımcıdan oluşan çalışmada gençler, yaşlılara göre eş seçimi, evliliğin anlamı, yaşam kalitesi, anlamlı hayat, umut ve sosyal destek alanlarında yüksek puan almıştır.

Babalığa geçiş döneminin, erkeklerin evliliğe yükledikleri anlama etkisini inceleyen Goff ve Ryser (2010) İsviçreli babalar üzerinde yaptıkları nitel araştırmada nitel araştırma babalık statüsü, erkekler açısından evliliğin kurumsal ağırlığını hissettirmektedir. Evlenmemiş olan erkekler arasında çocuk sahibi olmak, evliliği hayatta gerekli bir adım şeklinde tanımlamalarını getirmektedir. Erkekler evlilikte, çocukların eğitimine ve ilişkilerine dair sorumluluk hissetmenin yanında evliliği, eşleriyle sevgi dolu ilişki şeklinde değerlendirir.

Evliliğe yüklenen anlamı çok kültürlü bağlamda incelemeyi amaçlayan Curran vd., (2010) 18 Kadın, 13 erkek olmak üzere 31 Afrika kökenli Amerikalı ile nitel bir çalışma yürütmüştür. Çalışmanın dikkat çeken sonucu olarak gençler, evliliği bağlılık ve sevgi olarak değerlendirmektedir. Ortaklık, dostluk, güven, aile ve anlaşma olumlu temalarının baskın olmasının yanında evliliği, gereksiz ve tatmin edici bulmayan katılımcı görüşleri de mevcuttur.

Evlilik doyumundaki değişimi yıllara göre inceleyen Lavnnner ve Bradbury (2010) 464 yeni evli çifti, 4 yıl boyunca incelenmiştir. Çiftlerde, evlilik tatmini yüksek başlamasına rağmen ilerleyen yıllarda düşüşler gözlenmiştir.

Mohammadi ve Soleymani (2017) evlilik bağlılığını inceledikleri çalışmasında, erken dönem uyumsuz şemaları ve evlilik doyumunun etkisi üzerinde durmuşlardır.

Çalışmaya 454 çift katılmıştır. 230 kadın, 224 erkek bireyde erken dönem uyumsuz şemaların ve evlilik doyumunun, evlilik bağlılığını yordadığı anlaşılmıştır. Evlilik doyumu alt boyutlarından olan çatışma çözme ve çarpıklık, evlilik bağlılığını açıklamada güçlü etkiye sahiptir.

Sonuç olarak evliliğe yüklenen anlam konusunda yurt dışında yapılan çalışmalar incelendiğinde yaş faktörü açısından gençlerin yaşlılara göre evliliği daha önemli ve olumlu anlamlandırdığı söylenebilir (Carroll vd., 2007; Khodarahimi ve Fathi, 2017)). Çok kültürlü bağlamda gençlerin yaygın olarak evliliği ortaklık, dostluk, güven gibi olumlu temalarla ilişkilendirdiği görülmektedir (Curran vd., 2010). Bununla beraber erken dönem uyumsuz şemaların evlilik bağlılığını anlamlı şekilde yordadığı görülürken (Mohammadi ve Soleymani, 2017) baba olmayla birlikte erkeklerin evliliğe bakış açıları daha olumlu hale gelmektedir (Goff ve Ryser, 2010).

2.5.7. Belirsizliğe Tahammülsüzlük İlgili Yurt İçi Çalışmalar

Belirsizliğe tahammülsüzlük, yurt içi çalışmalarda sık araştırılan bir kavram olduğu ve kaygı ile ele alındığı belirlenmiştir. Türkçe literatürde belirsizliğe tahammülsüzlük konusunda yapılan bazı çalışmalara yer verilmiştir.

Kaygı, belirsizliğe tahammülsüzlük ve karar verme arasındaki ilişkiyi inceleyen Tantan Ulu ve Yaka (2020) çalışmasına 105 üniversite öğrencisi katılmıştır. Araştırmanın dikkat çeken sonucu olarak kaygı yaşamaya yatkın olan gençlerin, belirsiz bir durumla karşılaşmaları halinde kaygılanmaları muhtemeldir. Ancak bu çalışmada kaygı ve belirsizliğe tahammülsüzlüğün risk algısı ve belirsizlik duygusunu tetiklemede yetersiz kalmasından dolayı karar verme süreçlerine anlamlı bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Belirsizliği tahammülsüzlük, bilişsel esneklik ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi inceleyen Güvenç (2019) çalışmasını 700 üniversite öğrencisiyle gerçekleştirmiştir. Katılımcıların bilişsel esneklik düzeyleri arttıkça belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerinde düşüş gözlenmiştir. Duygusal dengesizliği daha sık yaşayan bireylerin, belirsizliğe tahammül etmekte zorlandıkları gözlenirken; dışa dönük, deneyime açık ve sorumluluk sahibi bireylerin belirsizliğe tahammülsüzlüğü daha az yaşadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Belirsizliğe tahammülsüzlük ve bilişsel esnekliğin, aile işlevselliği ve intihar olasılığı arasındaki ilişkide rolünü inceleyen Öztürk (2013) çalışmasını 18-25 yaş arası

623 üniversite öğrencisiyle gerçekleştirmiştir. Aile işlevselliğini sağlıklı olarak algılayan bireylerin, belirsizliği tehdit olarak algılayışları daha yüksek bulunmuştur. Araştırmanın dikkat çeken başka bir sonucu ise belirsizliğe tahammülsüzlük, intiharı arttırmaktadır.

Belirsizliğe tahammülsüzlük, endişe ve bilişsel sınav kaygısı arasındaki ilişkiyi 174 üniversite öğrencisinin katılımıyla gerçekleştiren Kilit vd., (2020) endişe, sınav kaygısı ve belirsizliğe tahammülsüzlük arasında pozitif yönlü güçlü bir ilişki saptırmıştır. Kız öğrenciler, erkeklere göre belirsizliğe tahammül etmekte daha çok zorlanırken; aynı zamanda kızların sınav kaygısı düzeyleri daha yüksektir. Buna karşın belirsizliğe tahammülsüzlük, öğrencilerde yaş ve gelir durumuna göre anlamlı şekilde farklılaşmamaktadır.

Göç (2017) kaygının yordayıcılarını ele aldığı çalışmada, belirsizliğe tahammülsüzlük, endişeye yönelik inançları incelenirken aynı zamanda değişkenlerin, kontrol odağı ve sürekli kaygı ile yaşam doyumuna etkisini ele almıştır. Kadınlar, erkeklere göre belirsizliği daha çok tedirgin edici bulmaktadır. Buna karşın erkekler, endişeyi hayatta kalma gereksinimi olarak değerlendirmektedir. Yaşı küçük, eğitim düzeyi düşük, gelir seviyesi az ve çocuk sahibi olanlar için belirsizlik, tahammül edilmesi, zor ve stres verici olarak değerlendirilmektedir.

Sarıçam (2015) 316 üniversite öğrencisinin katılımıyla belirsizliğe tahammülsüzlüğün mutluluğa etkisini incelemiştir. Buna göre yüksek düzeyde gelecek hakkında kaygılı olan öğrencilerin, mutluluk düzeylerinin düşük olduğu anlaşılmıştır. Belirsizliğe tahammülsüzlüğü yüksek olan gençler daha mutsuzdur.

Belirsizliğe tahammülsüzlüğü patolojik boyutta değerlendiren çalışmalar da bulunmaktadır. Örneğin Özkan (2019) belirsizliğe tahammülsüzlüğü, patolojik boyuttan ele almıştır. OKB tanısı almış hastalarda belirsizliğe tahammülsüzlük ve agresyon ilişkisini 18-65 yaş arası 50 yetişkinin katılımıyla incelemiştir. Buna göre yüksek düzeyde agresyon yaşayan bireyler, belirsizliği tolere etmede zorlanmaktadır. Aynı zamanda OKB semptom düzeyindeki yükseliş, beraberinde belirsizliğe tahammülsüzlükte artış getirmektedir.

Karataş ve Uzun (2018) çalışmada belirsizliğe tahammülsüzlüğün yordayıcıları olarak endişe ve olumlu-olumsuz inançları ele almıştır. Bu çalışmaya, 175 üniversite öğrencisi katılmıştır. Cinsiyet bağlamında değerlendirildiğinde kadınlar, erkeklere

göre belirsizliği tolere etmekte daha çok zorlanmaktadır. Endişe temelli olumlu veya olumsuz tüm inançlar gençlerde belirsizliğe tahammülsüzlüğü artırmaktadır. Katılımcı grup, genel olarak yüksek düzeyde belirsizliğe tahammülsüzdür.

Kasap (2020) çalışmasında yakın ilişkilerde belirsizliğe tahammülsüzlüğü ele alarak irrasyonel inanışlar ve temel psikolojik ihtiyaçlarla olan ilişkisini incelemiştir. 20-42 yaşları arasında 243 katılımcı ile gerçekleştirilen araştırmada, belirsizliğe tahammülsüzlük cinsiyete göre farklılaşmazken; irrasyonel inanışları olan kaygılı ve kaçınmacı bağlanma stiline sahip bireylerde, belirsizliğe tahammülsüzlük daha yüksek gözlenmiştir.

Damar ve Öz (2023) çalışmasında göç durumunun kadınlar üzerinde belirsizliğe tahammülsüzlük, stresle baş etme ve evlilik doyumunu ele almıştır. Çalışma, eşinin işi nedeniyle KKTC'de yaşayan 108 kadın katılımcıyla gerçekleşmiştir. Araştırmanın dikkat çeken sonucu olarak isteyerek göç eden kadınlar, belirsizliğe tahammül etme konusunda zorunlu göç yaşayan kadınlara göre daha iyidir.

Sonuç olarak yurt içi çalışmalarda belirsizliğe tahammülsüzlük sıklıkla kaygı ile birlikte ele alınmıştır. Belirsizliğe tahammülsüzlük, sınav kaygısı (Kilit vd., 2020), kaygı (Tanitan, Ulu ve Yaka, 2020), irrasyonel inançlar, kaygılı-kaçınmacı bağlanma (Kasap, 2020) ile ilişkili bulunmuştur. Aynı zamanda belirsizliğe tahammülsüzlüğü yüksek olan bireylerin bilişsel esneklik düzeyleri (Güvenç, 2019), aile işlevsellikleri düşük ve intihar eğilimlerinin yüksek (Öztürk, 2013) olduğu görülmüştür. Bununla beraber belirsizliği tehdit olarak algılama ve belirsizlik karşısında yoğun huzursuzluk yaşama eğiliminde olan bireylerin kişilik özelliği olarak duygusal dengesizliği öne çıkarken belirsizlik karşısında daha dayanıklı olan bireylerin kişilik özelliği olarak dışa dönük, deneyime açık ve sorumluluk sahibi oldukları görülmüştür (Güvenç, 2019).

2.5.8. Belirsizliğe Tahammülsüzlük İlgili Yurt Dışı Çalışmalar

Lee ve Woodruff-Borden (2018) çalışmasında çocuklarda kaygıyı meydana getiren kırılganlık faktörü olarak belirsizliğe tahammülsüzlüğü ele almıştır. Aynı zamanda duygusal tepkisellik ve olumsuzluk rollerinin de etkisini incelemişlerdir. Katılımcı grubunu, 7-13 yaş arasındaki çocuk, ergen ve ebeveynleri oluşturur. Çalışmada endişe düzeyi yüksek olan bireylerin, duygusal reaksiyon düzeylerinin de yüksek olduğu anlaşılmıştır. Olumsuz ilişki yönetimi ve duygusal reaksiyon arasındaki ilişkiye, endişe tam aracılık ederken; belirsizliğe tahammülsüzlük kısmi aracılık etmiştir.

Yüksek düzeyde duygusal reaksiyon göstermeye yatkın mizaçta bireylerin, belirsizlik karşısındaki duygusal eşikleri daha düşüktür. Bu gençlerin belirsizlik karşısında daha yoğun duygusal tepki verdiği gözlenmiştir.

Duygusal deneyimlerin belirsizlik karşısındaki seyri, başka bir çalışmada belirsizliğe tahammülsüzlüğün, duygu deneyimlerine etkisi olarak incelenmiştir. Bireylerin belirsizlik altındayken, olumsuz duyguları yaşamaları olumlu duygulara göre daha fazla olduğu anlaşılmaktadır. Belirsizliğin yarattığı risk, bireyin olumlu duyguyu yaşamasını baskıarken; olumsuz duygunun ve belirsizliğin daha yoğun algılanmasına neden olmaktadır Morriss vd. (2023).

Barahmand ve Haji (2014) epilepsili bireylerin yaşam kalitesini incelerken belirsizliğe tahammülsüzlük, endişe ve sinirliliğin etkisine odaklanmıştır. Çalışmanın dikkat çeken sonucu olarak, epilepsili hastaların yaşam kalitesi üzerinde belirsizliğe tahammülsüzlük, endişe ve sinirlilik yüksek düzeyde anlamlı etkiye sahiptir. Ayrıca hem belirsizliğe tahammülsüzlüğün hem de endişenin yaşam kalitesi üzerindeki etkisine sinirliliğin aracılık ettiği görülmektedir.

Stres, kaygı, depresyon ile belirsizliğe tahammülsüzlük arasındaki ilişkiyi pandemi sürecinde, Pakistanlı üniversite öğrencileri bağlamında inceleyen Kim, Aslam, Deng, Leghari, Naseem, Ul Hassan, Nadeem, Qian ve Lkhagvasuren (2023) öğrencilerin durumunu değerlendirmiştir. 749 öğrencide kaygı, depresyon ve stres belirtilerine bağlı duygusal sıkıntı yoğun şekilde gözlemlenmiştir. Ancak pandemi sürecinde yaşanan ikinci dalgadan sonra belirsizlik daha düşük seviyede tehdit olarak algılanmıştır.

Gallagher, South ve Oltmanns (2003) çalışmasında OKB'li bireylerde belirsizliğe tahammülsüzlüğü incelemiştir. OKB'li bireylerin, benlik bütünlüğünü tehdit edici bir durumla karşılaştıklarında yaşadıkları yoğun stres anında, bilgi edinmeye yönelik dikkatli başa çıkma tarzını kullandığı görülmüştür.

Ogle, Papanagnou, Reopelle, Rusnack, Feingold-Link, Poluch ve Ankam (2023) tıp fakültesi öğrencilerinin engelli bireylere yönelik tutumlarında belirsizliğe tahammülsüzlüğün etkisini incelemiştir. Öğrencilerin belirsizliğe tahammül etme düzeyleri ile engelli bireylere yönelik tutumlar arasında anlamlı bir ilişki gözlenirse de belirsizliği tahammülsüzlüğün tutumlar üzerinde sınırlı bir etkisi bulunmaktadır.

Nadaf, Toozañdehjani ve Bagherzadeh (2020) alışmasında, imago yaklaşım temelli eğitimin çiftlerde kaygı hassasiyeti ve belirsizliğe tahammülsüzlüğu iyileştirerek, fiziksel sağlık göstergelerinin olumlu seyrettiği anlaşılmıştır.

Sonuç olarak belirsizliğe tahammülsüzlük konusunda yurt dışında yapılan çalışmalarda belirsizliğe tahammülsüzlüğu yüksek olan bireylerin stres, kaygı, depresyon gibi duygusal sıkıntıları daha yoğun yaşamaktadır (Kim vd., 2023). Bununla beraber belirsizliğin yarattığı duygusal zorluk karşısında bireylerin yaşam kalitesinde düşüş gözlenmektedir (Brahmand ve Haji, 2014). Ayrıca olumsuz ilişki yönetimi ve duygusal reaksiyon arasındaki ilişkide belirsizliğe tahammülsüzlük tam aracı etki gösterirken (Lee ve Woodruff-Borden, 2018) belirsizliğe tahammülsüzlüğün engelli bireylere yönelik tutumlar üzerinde sınırlı bir etkiye sahip olduğu yapılan çalışmalarda görülmüştür (Ogle vd., 2023).

3. YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın modeli, çalışma grubuna ilişkin demografik özelliklere, araştırmadaki veri toplama amacı ile kullanılan ölçme araçlarına ayrıca veri toplama süreci ve verilerin analizi ile ilgili açıklamalara yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada nicel araştırma desenlerinden biri olan ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, belirli bir amaca göre ölçek ve görüşme yöntemleriyle oluşturulan veri toplama araçlarıyla kurulan bir modeldir (Hacıoğlu ve Akbaş Baysal, 2019). En az iki değişken arasındaki ilişki ve değişimin incelenmesi ise ilişkisel tarama modelidir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2018). Bu kapsamda mevcut çalışmada engelli bireylere yönelik evlilik tutumları ile evliliğe yüklenen anlam ve belirsizliğe tahammülsüzlüğün incelenmesi amaçlandığı için nicel araştırma yöntemlerinden biri olan ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır.

3.2. Araştırma Grubuna Ait Demografik Özellikler

Araştırma kapsamında herhangi bir engeli olmayan 602 yetişkinden veri toplanmıştır. Katılımcıların demografik özellikleri Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 3.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

		n	%
Cinsiyet	Kadın	371	61,63
	Erkek	231	38,37
Yaş	18-30 yaş	286	47,51
	31-40 yaş	82	13,62
	41-50 yaş	106	17,61
	51-60 yaş	110	18,27
	61 yaş ve üstü	18	2,99
Eğitim Düzeyi	İlkokul	2	0,33
	Ortaokul	2	0,33
	Lise	38	6,31
	Üniversite	437	72,59

	Lisansüstü	123	20,43
Yaşadığı Yerleşim Yeri	Köy	21	3,49
	Kasaba	6	1,00
	İlçe	120	19,93
	İl merkezi	455	75,58
Çalışma Durumu	Çalışıyor	422	70,10
	Çalışmıyor	180	29,90
Gelir Düzeyi	0-12.000 TL	82	13,62
	12.001-22.000 TL	106	17,61
	22.001-33.000 TL	197	32,72
	33.001 TL ve üstü	217	36,05
Medeni Durum	Bekar	253	42,03
	Evli	340	56,48
	Boşanmış	9	1,50
Evlilik Süresi	Evli değilim	258	42,86
	0-11 aylık	24	3,99
	1-5 yıl	45	7,48
	5-15 yıl	68	11,30
	15-25 yıl	86	14,29
	25 yıl ve üstü	121	20,10
Çocuğu Olma Durumu	Evet, var	293	48,67
	Hayır, yok	309	51,33

Tablo 1 incelendiğinde araştırmaya katılanların %61,63'ünün (n=371) kadın ve %38,37'sinin (n=23) erkek olduğu görülmektedir. Katılımcıların %47,51'i (n=286) 18-30 yaş, %13,62'si (n= 82) 31-40 yaş, %17,61'i (n=106) 41-50 yaş, %18,27'si (n=110) 51-60 yaş ve %2,99'u (n=18) 61 yaş ve üstüdür. Katılımcıların %0,33'ü (n=2) ilkokul, %0,33'ü (n=2) ortaokul, %6,31'i (n= 38) lise, %72,59'u (n=437) üniversite ve %20,43'ü (n=123) lisansüstü eğitim mezunudur. Katılımcıların %3,49'u (n=22) köyde, %1'i (n=6) kasabada, %19,93'ü (n=120) ilçede ve %75,58'i (n=455) il merkezinde yaşamaktadır. Katılımcıların %70,10'u (n=422) çalışmaktadır. Gelir düzeyi incelendiğinde katılımcıların %13,62'si (n=82) 0-12.000 TL, %17,61'i (n=106) 12.001-22.000 TL, %33,72'si (n=197) 22.001-33.000 TL ve %36,05'i (n=2217) 33.001 TL ve üstü olarak belirtmiştir. Katılımcıların %42,03'ü (n=253) bekar, %56,48'i (n=340) evli ve %1,50'si (n=9) boşanmıştır. Katılımcıların %3,99'u (n=24) 0-11 aylık evli, %7,48'i (n=45) 1-5 yıllık, %11,30'u (n=68) 5-15 yıl, %14,29'u (n=86) 15-25 yıl ve %20,10'u (n=121) 25 yıl ve üstü süredir evlidir. Katılımcıların %48,67'sinin (n=293) çocuğu vardır.

Katılımcıların engel durumu olan tanıdığı bulunmasına ve engel durumu olan bir tanıdığı var ise yakınlık durumuna ilişkin bilgiler Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 3. 2. Katılımcıların Engel Durumuna İlişkin Özellikleri

		n	%
Engel durumu olan bir tanıdığınız var mı?	Evet	343	56,98
	Hayır	259	43,02
Engel durumu olan bir tanıdığınız var ise yakınlık durumunuz nedir?	Engel durumu olan yakınım yok	269	44,68
	Akraba	152	25,25
	Aile (Anne-Baba-Eş-Çocuk-Kardeş)	71	11,79
	Arkadaş	65	10,80
	Diğer	45	7,48

Tablo 2 incelendiğinde araştırmaya katılanların %56,98'inin (n=343) engel durumu olan bir tanıdığı vardır. Katılımcıların %25,25'inin (n=152) engel durumu olan tanıdığı akraba, %11,79'unun (n=71) engel durumu olan tanıdığı aile (anne-baba-eş-çocuk-kardeş), %10,80'inin (n=65) engel durumu olan tanıdığı arkadaş ve %7,48'inin (n=45) engel durumu olan tanıdığı diğer şekildedir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Aşağıda çalışmada kullanılan ölçekler ve kişisel bilgi formuna ilişkin detaylı bilgi verilmiştir.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel Bilgi Formu araştırmacı tarafından literatür doğrultusunda hazırlanmış ve katılımcılar tarafından doldurulmuştur. Katılımcıların demografik özellikleri kişisel bilgi formunun içeriğini oluşturmaktadır.

3.3.2. Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Ölçeği (EBYETÖ)

İşler (2019) tarafından geliştirilen bu ölçek çalışması, bireylerin evliliğe hazırlık ve eş seçim dönemlerinde yaşadıkları kaygı ve problemleri toplumun dezavantajlı kesiminde yer alan ve birçok ön yargılı tutuma maruz kalan engelli bireyler açısından değerlendirmiştir. Yüksek lisans tez çalışmasında toplumun engelli bireylere yönelik evlilik tutumlarını incelemenin önemine dikkat çekerek bu alana hizmet edebilecek bir ölçeği aracını geliştirmiştir (İşler, 2019).

Yapılan analizler sonucunda ölçek üç alt boyut ve 24 maddeden oluşan son halini almıştır. Faktörlerin varyans değeri sırasıyla %18, %15 ve %13 olarak belirlenmiştir. Faktörler toplam varyansın %45,70'ini açıklamaktadır. Ölçeğin tümü ve ölçekte yer

alan Eş Seçimi alt boyutu, Ebeveynlik ve Sosyal Çevre alt boyutu, İşlevsellik ve Kabul alt boyutları için Cronbach Alfa değerleri sırasıyla 0.94, 0.94, 0.86 ve 0.86 olarak hesaplanmıştır (İşler, 2019).

Araştırma kapsamında toplanan veriler doğrultusunda Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Ölçeği işlevsellik ve kabul boyutu puanları için hesaplanan Cronbach alfa katsayısı 0,86; ebeveynlik ve sosyal çevre boyutu puanları için hesaplanan Cronbach alfa katsayısı 0,79 ve eş seçimi boyutu puanları için hesaplanan Cronbach alfa katsayısı 0,84 olarak belirlenmiştir. Ölçeğin geneli için ise Cronbach alfa katsayısı 0,89'dur. Bu değerler 0,70'den yüksek olduğu için ölçek puanlarının güvenilir olduğu söylenebilir.

3.3.3. Evliliğe Yüklenen Anlam Ölçeği (EYAÖ)

Özabacı, Körük ve Kara (2018), tarafından geliştirilen, geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılan ölçeği amacı bireylerin evliliğe yükledikleri anlamı ölçmektir. EYAÖ toplam 31 madde ve 5'li likert formunda olup 7. ve 18. Maddeler ters puanlanmaktadır. Ölçek dokuz alt boyuttan oluşmaktadır. İşlevsellik, bağlılık, yakınlık, tamamlayıcılık, çaba ve iş birliği alt boyutlarından alınan 69 puan ve üzeri bireylerin evliliğe yükledikleri pozitif anlamı ifade ederken; engellenmişlik, risk ve uyum beklentisi alt boyutlarından alınan 24 puan ve üzeri bireylerin evliliğe yükledikleri negatif anlamı ifade eder. 9 faktörlü yapısı bulunan EYAÖ'nün RMSA değeri .060 olarak hesaplanmıştır. Bu değer geçerli bir aralıktadır. EYAÖ'nün Cronbach Alpha iç tutarlık kat sayısı .80 olarak hesaplanmıştır. Aynı değer alt boyutlar için .47 ve .77 aralığındadır (Özabacı vd., 2018). Yapılan analizler sonucunda çalışmanın Türk kültürüne uygun, geçerli ve güvenilir olduğu anlaşılmıştır.

Araştırma kapsamında toplanan veriler doğrultusunda Evliliğe Yüklenen Anlam Ölçeği boyutları puanları için hesaplanan Cronbach alfa değerleri işlevsellik boyutu için 0,85; bağlılık boyutu için 0,70; yakınlık boyutu için 0,79; tamamlayıcılık boyutu için 0,65; engellenmişlik boyutu için 0,49; çaba boyutu için 0,50; iş birliği boyutu için 0,36; risk boyutu için 0,40 ve uyum beklentisi boyutu için 0,41 şeklindedir.

3.3.4. Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği (BTÖ-12)

Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği (BTÖ-12) orijinal formu Carleton, Norton ve Asmundson (2007) tarafından geliştirilmiş olup Türkçeye uyarlama ve geçerlik,

güvenirlilik çalışması Sarıçam vd. (2014) tarafından yapılmıştır. Ölçek 12 madde, 5'li likert formunda olup iki alt boyuttan oluşmaktadır ve ölçekten toplam puan alınabilmektedir. Ölçek için KMO örneklem uygunluk kat sayısı .85 olarak belirlenmiştir. Ölçeğin alt boyutları ileriye yönelik kaygı ve engelleyici kaygı şeklindedir. Alt boyutlar toplam varyansın %78,57'sini açıklamaktadır. Ölçek alt boyutu iç tutarlık kat sayıları, ileriye yönelik kaygı için .84; engelleyici kaygı için .77 ve genel iç tutarlık katsayısı .88'dir. BTÖ-12 Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı ölçeğin bütünü için .88; ileriye yönelik kaygı alt boyutu için .84, engelleyici kaygı alt boyutu için .77 olarak hesaplanmıştır (Sarıçam vd., 2014).

Araştırma kapsamında toplanan veriler doğrultusunda Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği ileriye yönelik kaygı boyutu puanları için hesaplanan Cronbach alfa katsayısı 0,81 ve engelleyici kaygı boyutu puanları için hesaplanan Cronbach alfa katsayısı 0,86 olarak belirlenmiştir. Ölçek geneli için ise Cronbach alfa değeri 0,88'dir. Bu değerler 0,70'den yüksek olduğu için ölçek puanlarının güvenilir olduğu söylenebilir.

3.4. Veri Toplama Süreci

Verileri toplamak için araştırmacı tarafından oluşturulan 16 maddelik “Kişisel Bilgi Formu” ayrıca “Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Ölçeği”, “Evliliğe Yüklenen Anlam Ölçeği” ve “Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçeklerin kullanım izni, ölçek geliştiricilerine mail aracılığıyla ulaşılarak alınmıştır (Bkz. EK-5). Aynı zamanda bu çalışmanın uygulanabilmesi için 18/07/2023 tarihinde 12.30 da yapılan 07 oturum numaralı Kırıkkale Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırma Etik Kurulu toplantısında alınmıştır (Bkz. EK-7). Mevcut çalışmanın veri toplama süreci Google Formlar aracılığıyla online olarak gerçekleştirilmiştir. Türkiye genelinde yaşayan 18 yaş üstü bireylere ölçek formu link olarak gönderilmiştir ve katılımcılardan gönüllülük esasına göre formu doldurmaları talep edilmiştir. Ölçek doldurma işlemi Kasım 2023 ve Ocak 2024 ayları arasında 602 yetişkin bireyin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Ölçeklerin tamamı katılımcılara online olarak uygulanmıştır. Hazırlanan formda çalışma grubunun amacı, katılımın gönüllülük esasına göre olduğu ve verilen cevapların gizli tutulacağı açıklanmıştır. Verilen bilgiler doğrultusunda katılımcıların ilk aşamada kişisel bilgi formunu eksiksiz ve dürüst bir şekilde doldurmaları istenmiştir. Devamında gelen ölçeklerin de nasıl doldurulacağı hakkında yönergeler yazılı ve net bir şekilde belirtilmiştir.

Katılımcıların formu doldurması maksimum 15 dakika sürmüştür.

3.5. Verilerin Analizi

Çalışma kapsamında analize başlamadan önce veri setinde yanlış veri girişi ve kayıp veri olma durumu frekans analizi yardımıyla incelenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda veri setinde yanlış veri girişi ve kayıp veri olmadığı görülmüştür. Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Ölçeği ve Evliliğe Yüklenen Anlam Ölçeği için belirlenmiş standartlar bulunduğu için katılımcıların düzeyleri belirlenirken bu kesme puanları kullanılmıştır. Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği için belirlenmiş standartlar olmadığı için katılımcıların ölçek puanlarına katılma düzeylerini belirlemek amacı ile k-ortalama kümeleme (k-means cluster) analizi ile sınıflara ayrılmış ve sınıf ortalamalarına göre elde edilen sınıflar düşük-orta-yüksek olarak isimlendirilmiştir. Fark analizleri için uygun yöntem karar vermek için bağımsız değişken düzeylerinde ölçek puanlarının normal dağılımı gösterme durumu incelenmiştir. Normal dağılım varsayımı için çarpıklık ve basıklık değerleri incelenmiştir ve çarpıklık-basıklık değerlerinin -2 ile +2 arasında olduğu görülmüştür. Normallik analizi sonuçları Tablo 3'te belirtilmiştir. Ayrıca normallik analizi detaylı sonuçları Ek-6'da yer almaktadır.

Tablo 3.3. Normallik Analizi Sonuçları

	N	Skewness		Kurtosis	
		Statistic	Std. Error	Statistic	Std. Error
İşlevsellik ve Kabul	602	,044	,100	-,373	,199
Ebeveynlik ve Sosyal Çevre	602	-,665	,100	,450	,199
Eş Seçimi	602	-1,229	,100	1,662	,199
Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumu	602	-,347	,100	-,023	,199
Evliliğe Yüklenen Pozitif Anlam	602	-1,390	,100	4,780	,199
Evliliğe Yüklenen Negatif Anlam	602	,158	,100	,245	,199
İleriye Yönelik Kaygı	602	-,107	,100	,090	,199
Engelleyici Kaygı	602	-,085	,100	-,424	,199
Belirsizliğe Tahammülsüzlük	602	-,114	,100	,115	,199

Büyüköztürk'e göre (2020) çarpıklık ve basıklık değerlerinin -2 ile +2 arasında olması durumunda normal dağılım varsayımı kabul edilmektedir. Normal dağılım varsayımı sağlandığı kabul edildiği için parametrik testler kullanılmıştır. Bağımsız değişkenin iki düzeye sahip olduğu durumlarda ilişkisiz örneklem t testi, bağımsız değişkenin ikiden fazla düzeye sahip olduğu durumlarda varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Çalışma kapsamında ölçek puanları arasındaki ilişkinin incelenmesi amacı ile

korelasyon analizi verilmiştir. Ölçek puanlarının normal dağılım gösterdiği kabul edildiği için pearson korelasyon analizi kullanılmıştır. Ayrıca aşamalı çoklu regresyon analizi yapılmıştır.

4. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde katılımcılardan toplanan verilerin analizleri sonucunda elde edilen bulgular yer almaktadır.

4.1. Araştırmaya Katılan Yetişkinlerin Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları, Evliliğe Yüklenen Anlam ve Belirsizliğe Tahammülsüzlük Düzeyleri İçin Bulgular

Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Ölçeği için 24-40 puan düşük, 41-80 orta-81-120 puan alanlar yüksek puan almış anlamına gelmektedir. Bu kesme değerleri dikkate alınarak yapılan sınıflama sonucunda katılımcıların düzeyleri Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4.4. Katılımcıların Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Düzeyleri

		n	%
Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları	Düşük	0	0,00
	Orta	148	24,58
	Yüksek	454	75,42

Tablo 4 incelendiğinde katılımcıların %24,58'sinin (n=148) engelli bireylere yönelik evlilik tutumları orta ve %75,42'sinin (n=454) engelli bireylere yönelik evlilik tutumları yüksek olduğu görülürken, engelli bireylere yönelik evlilik tutumları düşük olan katılımcı bulunmamaktadır.

Evliliğe Yüklenen Anlam Ölçeğinin evliliğe yüklenen pozitif anlam boyutu için 23-45 puan arası düşük, 46-68 puan arası orta, 69-91 puan arası yüksek ve 92-105 puan arası çok yüksek olarak gruplandırılmaktadır. Evliliğe yüklenen negatif anlam boyutu için ise 8-15 puan arası düşük, 16-23 puan arası orta, 24-31 puan arası yüksek ve 32-40 puan arası çok yüksek olarak gruplandırılmaktadır. Bu kesme değerleri dikkate alınarak yapılan sınıflama sonucunda katılımcıların düzeyleri Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 4.5. Katılımcıların Evliliğe Yüklenen Anlam Düzeyleri

		n	%
Evliliğe Yüklenen Pozitif Anlam	Düşük	2	0,55
	Orta	3	0,82

	Yüksek	102	27,87
	Çok Yüksek	259	70,77
Evliliğe Yüklenen Negatif Anlam	Düşük	22	3,65
	Orta	282	46,84
	Yüksek	273	45,35
	Çok Yüksek	25	4,15

Tablo 5 incelendiğinde katılımcıların %0,55'inin (n=2) evliliğe yüklenen pozitif anlam düşük, %0,82'sinin (n=3) evliliğe yüklenen pozitif anlam orta, %27,87'sinin (n=102) evliliğe yüklenen pozitif anlam yüksek ve %70,77'sinin (n=259) evliliğe yüklenen pozitif anlam çok yüksek olduğu görülmektedir. Katılımcıların %3,65'inin (n=22) evliliğe yüklediği negatif anlam düşük, %46,84'ünün (n=282) evliliğe yüklediği negatif anlam orta, %45,35'inin (n=273) evliliğe yüklediği negatif anlam yüksek ve %4,15'inin (n=25) evliliğe yüklediği negatif anlam çok yüksektir.

Katılımcıların belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerini belirlemek için kümeleme analizi ile sınıflama yapılmıştır. Belirsizliğe tahammülsüzlüğü belirlemek için kullanılan Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği iki alt boyuttan oluşmaktadır. Katılımcıların belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri hem alt boyutlar hem de ölçek toplam puanı için incelenmiştir. Bulgular Tablo 6'te sunulmuştur.

Tablo 4.6. Katılımcıların Belirsizliğe Tahammülsüzlük Düzeyleri

		n	%	Min.	Mak.	$\bar{X}$	İstatistik
İleriye Yönelik Kaygı	Düşük	32	5,32	8,00	15,00	12,22	F(2, 599)= 700,452 p=0,000
	Orta	454	75,42	16,00	28,00	22,89	
	Yüksek	116	19,27	29,00	35,00	31,74	
Engelleyici Kaygı	Düşük	49	8,14	5,00	9,00	7,06	F(2, 599)= 756,893 p=0,000
	Orta	438	72,76	10,00	20,00	15,39	
	Yüksek	115	19,10	21,00	25,00	23,22	
Belirsizliğe Tahammülsüzlük (Toplam)	Düşük	34	5,65	13,00	25,00	20,53	F(2, 599)= 642,612 p=0,000
	Orta	461	76,58	26,00	48,00	38,57	
	Yüksek	107	17,77	49,00	60,00	53,69	

n: Kişi sayısı, %: Yüzde, Min.: En küçük değer, Mak.:En büyük değer, $\bar{X}$: Ortalama, ss: standart sapma

Tablo 6 incelendiğinde tüm ölçek puanları için yapılan kümeleme analizi sonuçlarının istatistiksel olarak anlamlı olduğu ($p<0,05$) görülmektedir ve yapılan sınıflama işlemi yorumlanabilir. Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği ileriye yönelik boyutu puanları için yapılan kümeleme analizi sonucuna göre katılımcıların %5,32'sinin (n=32) ileriye yönelik kaygı düzeyi düşük, %75,42'sinin (n=454) ileriye yönelik kaygı düzeyi orta ve %19,27'sinin (n=116) ileriye yönelik kaygı düzeyi yüksektir. Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği engelleyici kaygı boyutu puanları için yapılan kümeleme

analizi sonucuna göre katılımcıların %8,14'ünün (n=49) engelleyici kaygı düzeyi düşük, %72,76'sının (n=438) engelleyici kaygı düzeyi orta ve %19,10'unun (n=115) engelleyici kaygı düzeyi yüksektir. Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği toplam puanları için yapılan kümeleme analizi sonucuna göre ise katılımcıların %5,65'inin (n=34) belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyi düşük, %76,58'inin (n=461) belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyi orta ve %17,77'sinin (n=107) belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyi yüksektir.

4.2. Araştırmaya Katılan Yetişkinlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Ölçeği Puanlarına Dair Bulgular

4.2.1. Cinsiyete Göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları

Katılımcıların cinsiyetlerine göre engelli bireylere yönelik evlilik tutumları düzeyleri incelenmiştir. Analize başlamadan önce uygun analiz yöntemine karar vermek amacıyla cinsiyet değişkeni düzeylerinde Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Ölçeği alt boyut ve ölçek toplam puanlarının normal dağılım gösterme durumu incelenmiştir ve normal dağılım gösterdiği belirlenmiştir (Bkz. Ek-6). Cinsiyet değişkeninin iki düzeye sahip olduğu da göz önüne alınarak ilişkisiz örneklem t testi yapılmıştır. Bulgular Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 4.7. Katılımcıların Cinsiyet Durumuna Göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Düzeyleri

	Cinsiyet	n	$\bar{X}$	ss	sd	t	p
İşlevsellik ve Kabul	Kadın	371	25,55	6,46	600	1,233	0,218
	Erkek	231	26,25	7,22			
Ebeveynlik ve Sosyal Çevre	Kadın	371	30,33	5,87	600	1,377	0,169
	Erkek	231	31,01	5,98			
Eş Seçimi	Kadın	371	33,76	5,47	600	0,166	0,868
	Erkek	231	33,84	6,10			
Engelli Bireylere Yönelik Tutum (Toplam)	Kadın	371	89,64	14,34	600	1,200	0,231
	Erkek	231	91,10	14,82			

Tablo 7 incelendiğinde katılımcıların cinsiyetlerine göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Ölçeği işlevsellik ve kabul, ebeveynlik ve sosyal çevre, eş seçimi boyutu puanları ve ölçek toplam puanının istatistiksel olarak anlamlı farklılık

göstermediği ($p>0,05$) görülmektedir. Diğer bir deyişle, katılımcıların cinsiyetleri fark etmeksizin engelli bireylere yönelik evlilik tutumları benzerdir.

4.2.2. Yaş Göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları

Katılımcıların yaşlarına göre engelli bireylere yönelik evlilik tutumları düzeyleri incelenmiştir. Analize başlamadan önce uygun analiz yöntemine karar vermek amacıyla yaş değişkeni düzeylerinde Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Ölçeği alt boyut ve ölçek toplam puanlarının normal dağılım gösterme durumu incelenmiştir ve normal dağılım gösterdiği belirlenmiştir (Bkz. Ek-6). Yaş değişkeninin dört düzeye sahip olduğu da göz önüne alınarak varyans analizi (ANOVA) testi yapılmıştır. Bulgular Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 4.8. Katılımcıların Yaş Durumuna Göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Düzeyleri

	Yaş	n	$\bar{X}$	ss	sd	F	p
İşlevsellik ve Kabul	18-30 yaş	286	25,43	6,53	(3, 598)	2,280	0,078
	31-40 yaş	82	26,00	6,80			
	41-50 yaş	106	27,31	7,14			
	51 yaş ve üstü	128	25,35	6,84			
Ebeveynlik ve Sosyal Çevre	18-30 yaş	286	29,83	5,57	(3, 598)	3,002*	0,030
	31-40 yaş	82	31,17	6,07			
	41-50 yaş	106	31,30	6,58			
	51 yaş ve üstü	128	31,31	5,86			
Eş Seçimi	18-30 yaş	286	33,29	5,68	(3, 598)	1,484	0,218
	31-40 yaş	82	33,98	6,79			
	41-50 yaş	106	34,28	4,90			
	51 yaş ve üstü	128	34,38	5,63			
Engelli Bireylere Yönelik Tutum (Toplam)	18-30 yaş	286	88,55	14,46	(3, 598)	2,731*	0,043
	31-40 yaş	82	91,15	15,21			
	41-50 yaş	106	92,90	14,45			
	51 yaş ve üstü	128	91,05	14,03			

* $p<0,05$

Tablo 8 incelendiğinde katılımcıların yaşlarına göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Ölçeği işlevsellik ve kabul ve eş seçimi boyutu puanlarının istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği ($p>0,05$) görülmektedir. Diğer bir deyişle, katılımcıların yaşları fark etmeksizin engelli bireylere yönelik işlevsellik ve kabul ve eş seçimi evlilik tutumları benzerdir. Katılımcıların yaşlarına göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Ölçeği ebeveynlik ve sosyal çevre boyutu puanları ve ölçek

toplam puanının istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği ($p<0,05$) belirlenmiştir. Anlamlı farklılık tespit edilen ölçek puanlarının yaş değişkeninin hangi düzeyleri arasında olduğunu belirlemek için homojenlik varsayımı karşılandığından dolayı Bonferroni testi kullanılarak ikili karşılaştırmalar yapılmıştır. Ancak yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda hem ebeveynlik ve sosyal çevre boyutu puanları hem de ölçek toplam puanları için istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği ($p>0,05$) tespit edilmiştir. Genel olarak değerlendirildiğinde, katılımcıların yaşları fark etmeksizin engelli bireylere yönelik tutumları benzerdir.

4.2.3. Eğitim Düzeyine Göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları

Katılımcıların eğitim düzeylerine göre engelli bireylere yönelik evlilik tutumları düzeyleri incelenmiştir. Analize başlamadan önce uygun analiz yöntemine karar vermek amacıyla eğitim düzeyi değişkeni düzeylerinde Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Ölçeği alt boyut ve ölçek toplam puanlarının normal dağılım gösterme durumu incelenmiştir ve normal dağılım gösterdiği belirlenmiştir (Bkz. Ek-6). Eğitim düzeyi değişkeninin üç düzeye sahip olduğu da göz önüne alınarak varyans analizi (ANOVA) testi yapılmıştır. Bulgular Tablo 9’de sunulmuştur.

Tablo 4.9. Katılımcıların Eğitim Düzeyi Durumuna Göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Düzeyleri

	Eğitim Düzeyi	n	$\bar{X}$	ss	sd	F	p
İşlevsellik ve Kabul	İlkokul-Ortaokul-	42	25,21	8,18	(2, 599)	1,289	0,276
	Lise						
	Üniversite	437	26,09	6,69			
	Lisansüstü	123	25,07	6,46			
Ebeveynlik ve Sosyal Çevre	İlkokul-Ortaokul-	42	31,10	7,49	(2, 599)	1,055	0,349
	Lise						
	Üniversite	437	30,37	5,86			
	Lisansüstü	123	31,18	5,52			
Eş Seçimi	İlkokul-Ortaokul-	42	33,02	7,43	(2, 599)	1,387	0,251
	Lise						
	Üniversite	437	34,03	5,47			
	Lisansüstü	123	33,21	5,90			
Engelli Bireylere Yönelik Tutum (Toplam)	İlkokul-Ortaokul-	42	89,33	18,64	(2, 599)	0,324	0,724
	Lise						
	Üniversite	437	90,49	14,24			
	Lisansüstü	123	89,46	14,07			

Tablo 9 incelendiğinde katılımcıların eğitim düzeylerine göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Ölçeği işlevsellik ve kabul, ebeveynlik ve sosyal çevre, eş seçimi boyutu puanları ve ölçek toplam puanının istatistiksel olarak anlamlı farklılık

göstermediği ($p>0,05$) görülmektedir. Diğer bir deyişle, katılımcıların eğitim düzeyleri fark etmeksizin engelli bireylere yönelik evlilik tutumları benzerdir.

4.2.4. Yerleşim Yeriine Göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları

Katılımcıların yerleşim yerlerine göre engelli bireylere yönelik evlilik tutumları düzeyleri incelenmiştir. Analize başlamadan önce uygun analiz yöntemine karar vermek amacıyla yerleşim yeri değişkeni düzeylerinde Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Ölçeği alt boyut ve ölçek toplam puanlarının normal dağılım gösterme durumu incelenmiştir ve normal dağılım gösterdiği belirlenmiştir (Bkz. Ek-6). Yerleşim yeri değişkeninin iki düzeye sahip olduğu da göz önüne alınarak ilişkisiz örneklem t testi yapılmıştır. Bulgular Tablo 10'da sunulmuştur.

Tablo 4.10. Katılımcıların Yerleşim Yeri Durumuna Göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Düzeyleri

	Yerleşim Yeri	n	$\bar{X}$	ss	sd	t	p
İşlevsellik ve Kabul	Diğer ^a	147	25,84	7,19	600	0,033	0,973
	İl merkezi	455	25,82	6,63			
Ebeveynlik ve Sosyal Çevre	Diğer ^a	147	29,87	6,17	600	1,693	0,091
	İl merkezi	455	30,82	5,82			
Eş Seçimi	Diğer ^a	147	33,65	5,84	600	0,336	0,737
	İl merkezi	455	33,84	5,68			
Engelli Bireylere Yönelik Tutum (Toplam)	Diğer ^a	147	89,36	15,68	600	0,805	0,421
	İl merkezi	455	90,47	14,15			

^adiğer kategorisi içinde köy-kasaba-ilçe yer almaktadır.

Tablo 10 incelendiğinde katılımcıların yerleşim yerine göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Ölçeği işlevsellik ve kabul, ebeveynlik ve sosyal çevre, eş seçimi boyutu puanları ve ölçek toplam puanının istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği ($p>0,05$) görülmektedir. Diğer bir deyişle, katılımcıların yerleşim yeri fark etmeksizin engelli bireylere yönelik evlilik tutumları benzerdir.

4.2.5. Çalışma Durumuna Göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları

Katılımcıların çalışma durumuna göre engelli bireylere yönelik evlilik tutumları düzeyleri incelenmiştir. Analize başlamadan önce uygun analiz yöntemine karar vermek amacıyla çalışma durumu değişkeni düzeylerinde Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Ölçeği alt boyut ve ölçek toplam puanlarının normal dağılım gösterme durumu incelenmiştir ve normal dağılım gösterdiği belirlenmiştir (Bkz. Ek-6). Çalışma durumu değişkeninin iki düzeye sahip olduğu da göz önüne alınarak

ilişkisiz örneklem t testi yapılmıştır. Bulgular Tablo 11’de sunulmuştur.

Tablo 4.11. Katılımcıların Çalışma Durumuna Göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Düzeyleri

	Çalışma Durumu	n	$\bar{X}$	ss	sd	t	p
İşlevsellik ve Kabul	Çalışıyor	422	25,90	6,88	600	0,430	0,667
	Çalışmıyor	180	25,64	6,50			
Ebeveynlik ve Sosyal Çevre	Çalışıyor	422	31,02	5,95	600	2,750*	0,006
	Çalışmıyor	180	29,58	5,74			
Eş Seçimi	Çalışıyor	422	33,77	5,91	600	0,104	0,917
	Çalışmıyor	180	33,83	5,23			
Engelli Bireylere Yönelik Tutum (Toplam)	Çalışıyor	422	90,69	14,70	600	1,274	0,203
	Çalışmıyor	180	89,04	14,10			

*p<0,05

Tablo 11 incelendiğinde katılımcıların çalışma durumlarına göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Ölçeği işlevsellik ve kabul, eş seçimi boyutu puanları ve ölçek toplam puanının istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği ($p>0,05$) görülmektedir. Katılımcıların çalışma durumlarına göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Ölçeği ebeveynlik ve sosyal çevre boyutu puanlarının istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği ($p<0,05$) tespit edilmiştir. Ortalamalar incelendiğinde çalışan katılımcıların ebeveynlik ve sosyal çevre boyutu puan ortalamalarının ($\bar{X}=31,02$) çalışmayan katılımcıların ebeveynlik ve sosyal çevre boyutu puan ortalamalarından ($\bar{X}=29,58$) yüksek olduğu belirlenmiştir. Buna göre, çalışan bireylerin engelli bireylere yönelik evlilik tutumlarından ebeveynlik ve sosyal çevre boyutu düzeylerinin çalışmayan bireylerden daha yüksek olduğu söylenebilir.

4.2.6. Gelir Durumuna Göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları

Katılımcıların gelir durumuna göre engelli bireylere yönelik evlilik tutumları düzeyleri incelenmiştir. Analize başlamadan önce uygun analiz yöntemine karar vermek amacıyla gelir durumu değişkeni düzeylerinde Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Ölçeği alt boyut ve ölçek toplam puanlarının normal dağılım gösterme durumu incelenmiştir ve normal dağılım gösterdiği belirlenmiştir (Bkz. Ek-6). Gelir durumu değişkeninin dört düzeye sahip olduğu da göz önüne alınarak varyans analizi (ANOVA) testi yapılmıştır. Bulgular Tablo 12’de sunulmuştur.

Tablo 4.12. Katılımcıların Gelir Durumuna Göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Düzeyleri

	Gelir Durumu	n	$\bar{X}$	ss	sd	F	p
İşlevsellik ve Kabul	0-12.000 TL	82	24,21	6,61			
	12.001-22.000 TL	106	26,68	6,90			
	22.001-33.000 TL	197	25,96	6,62	(3, 598)	2,173	0,090
	33.001 TL ve üstü	217	25,88	6,83			
Ebeveynlik ve Sosyal Çevre	0-12.000 TL	82	28,89	5,54			
	12.001-22.000 TL	106	29,52	5,95			
	22.001-33.000 TL	197	31,11	5,76	(3, 598)	4,995*	0,002
	33.001 TL ve üstü	217	31,28	6,02			
Eş Seçimi	0-12.000 TL	82	32,60	5,36			
	12.001-22.000 TL	106	33,93	5,13			
	22.001-33.000 TL	197	34,13	6,02	(3, 598)	1,462	0,224
	33.001 TL ve üstü	217	33,86	5,81			
Engelli Bireylere Yönelik Tutum (Toplam)	0-12.000 TL	82	85,70	13,76			
	12.001-22.000 TL	106	90,13	14,81			
	22.001-33.000 TL	197	91,20	14,30	(3, 598)	3,207*	0,023
	33.001 TL ve üstü	217	91,02	14,67			

*p<0,05

Tablo 12 incelendiğinde katılımcıların gelir durumlarına göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Ölçeği işlevsellik ve kabul ve eş seçimi boyutu puanlarının istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği ($p>0,05$) görülmektedir. Katılımcıların gelir durumuna göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Ölçeği ebeveynlik ve sosyal çevre boyutu puanları ve ölçek toplam puanının istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği ($p<0,05$) belirlenmiştir. Ebeveynlik ve Sosyal Çevre boyutu için yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda gelir durumu 0-12.000 TL olan katılımcılar ile 22.001-33.000 TL olan katılımcılar ($p = 0,025$) ve 33.001 TL ve üstü olan katılımcılar ($p=0,010$) arasındaki farklılıktan kaynaklandığı tespit edilmiştir. Ortalamalar incelendiğinde gelir durumu 22.001-33.000 TL olan katılımcıların

($\bar{X}$ =31,11) ve 33.001 TL ve üstü olan katılımcıların ($\bar{X}$ =31,28) ebeveynlik ve sosyal çevre boyutu puan ortalamasının gelir durumu 0-12.000 TL olan katılımcıların ebeveynlik ve sosyal çevre boyutu puan ortalamasından ($\bar{X}$ =28,89) daha yüksek olduğu görülmektedir. Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Ölçeği toplam puanı için yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda gelir durumu 0-12.000 TL olan katılımcılar ile 22.001-33.000 TL olan katılımcılar ($p=0,023$) ve 33.001 TL ve üstü olan katılımcılar ($p=0,028$) arasındaki farklılıktan kaynaklandığı tespit edilmiştir. Ortalamalar incelendiğinde gelir durumu 22.001-33.000 TL olan katılımcıların ($\bar{X}$ =91,20) ve 33.001 TL ve üstü olan katılımcıların ($\bar{X}$ =91,02) engelli bireylere yönelik evlilik tutumu ölçeği puan ortalamasının gelir durumu 0-12.000 TL olan katılımcıların engelli bireylere yönelik evlilik tutumu ölçeği puan ortalamasından ($\bar{X}$ =85,70) daha yüksek olduğu görülmektedir.

4.2.7. Medeni Duruma Göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları

Katılımcıların medeni durumuna göre engelli bireylere yönelik evlilik tutumları düzeyleri incelenmiştir. Analize başlamadan önce uygun analiz yöntemine karar vermek amacıyla medeni durum değişkeni düzeylerinde Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Ölçeği alt boyut ve ölçek toplam puanlarının normal dağılım gösterme durumu incelenmiştir ve normal dağılım gösterdiği belirlenmiştir (Bkz. Ek-6). Medeni durum değişkeninin iki düzeye sahip olduğu da göz önüne alınarak ilişkisiz örneklem t testi yapılmıştır. Bulgular Tablo 13'te sunulmuştur.

Tablo 4.13. Katılımcıların Medeni Durumuna Göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Düzeyleri

	Medeni Durum	n	$\bar{X}$	ss	sd	t	p
İşlevsellik ve Kabul	Bekar ^a	262	25,20	6,60	600	1,986*	0,047
	Evli	340	26,30	6,86			
Ebeveynlik ve Sosyal Çevre	Bekar ^a	262	30,06	5,73	600	1,922	0,055
	Evli	340	30,99	6,04			
Eş Seçimi	Bekar ^a	262	33,21	5,88	600	2,196*	0,028
	Evli	340	34,24	5,55			
Engelli Bireylere Yönelik Tutum (Toplam)	Bekar ^a	262	88,47	14,91	600	2,576*	0,010
	Evli	340	91,53	14,12			

* $p<0,05$; ^a boşanmış olan dokuz katılımcı bekar kategorisine eklenmiştir.

Tablo 13 incelendiğinde katılımcıların medeni durumuna göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Ölçeği ebeveynlik ve sosyal çevre boyutu puanlarının istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği ($p>0,05$) görülmektedir.

Katılımcıların medeni durumlarına göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Ölçeği işlevsellik ve kabul, eş seçimi boyutu puanları ve ölçek toplam puanının istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği ($p<0,05$) tespit edilmiştir. Ortalamalar incelendiğinde evli katılımcıların işlevsellik ve kabul boyutu puan ortalamalarının ($\bar{X}=26,30$) bekar katılımcıların eş seçimi boyutu puan ortalamalarından ($\bar{X}=25,20$) yüksek olduğu belirlenmiştir. Buna göre evli bireylerin engelli bireylere yönelik evlilik tutumları işlevsellik ve kabul boyutu düzeylerinin bekar bireylerden daha yüksek olduğu söylenebilir. Ortalamalar incelendiğinde evli katılımcıların eş seçimi boyutu puan ortalamalarının ($\bar{X}=34,24$) bekar katılımcıların eş seçimi boyutu puan ortalamalarından ($\bar{X}=33,21$) yüksek olduğu belirlenmiştir. Buna göre, evli bireylerin engelli bireylere yönelik evlilik tutumları eş seçimi boyutu düzeylerinin bekar bireylerden daha yüksek olduğu söylenebilir. Ayrıca engelli bireylere yönelik tutum ölçeği toplam puanı için ortalamalar incelendiğinde evli katılımcıların engelli bireylere yönelik tutum ölçeği puan ortalamalarının ($\bar{X}=91,53$) bekar katılımcıların engelli bireylere yönelik tutum ölçeği puan ortalamalarından ($\bar{X}=88,47$) yüksek olduğu belirlenmiştir. Buna göre evli bireylerin engelli bireylere yönelik evlilik tutum düzeylerinin bekar bireylerden daha yüksek olduğu söylenebilir.

4.2.8. Evlilik Süresine Göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları

Katılımcıların evlilik sürelerine göre engelli bireylere yönelik evlilik tutumları düzeyleri incelenmiştir. Analize başlamadan önce uygun analiz yöntemine karar vermek amacıyla evlilik süresi değişkeni düzeylerinde Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Ölçeği alt boyut ve ölçek toplam puanlarının normal dağılım gösterme durumu incelenmiştir ve normal dağılım gösterdiği belirlenmiştir (Bkz. Ek-6). Evlilik süresi değişkeninin beş düzeye sahip olduğu da göz önüne alınarak varyans analizi (ANOVA) testi yapılmıştır. Bulgular Tablo 14’te sunulmuştur.

Tablo 4.14. Katılımcıların Evlilik Süresi Durumuna Göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Düzeyleri

	Evlilik Süresi	n	$\bar{X}$	ss	sd	F	p
İşlevsellik ve Kabul	Evli değilim	258	25,24	6,62			
	0-5 yıl	69	26,09	6,49			
	5-15 yıl	68	26,75	6,85	(4, 597)	1,467	0,202
	15-25 yıl	86	26,98	6,91			
	25 yıl ve üstü	121	25,55	6,98			
Ebeveynlik ve Sosyal Çevre	Evli değilim	258	30,11	5,71			
	0-5 yıl	69	29,33	5,71	(4, 597)	2,623*	0,034

	5-15 yıl	68	31,96	5,73			
	15-25 yıl	86	31,03	6,12			
	25 yıl ve üstü	121	31,24	6,26			
	Evli değilim	258	33,23	5,89			
	0-5 yıl	69	33,70	6,17			
Eş Seçimi	5-15 yıl	68	34,65	5,37	(4, 597)	1,366	0,244
	15-25 yıl	86	34,03	4,81			
	25 yıl ve üstü	121	34,38	5,81			
	Evli değilim	258	88,59	14,90			
Engelli Bireylere	0-5 yıl	69	89,12	14,53			
Yönelik Tutum	5-15 yıl	68	93,35	13,37	(4, 597)	2,193	0,068
(Toplam)	15-25 yıl	86	92,05	14,33			
	25 yıl ve üstü	121	91,17	14,21			

*p<0,05

Tablo 14 incelendiğinde katılımcıların evlilik sürelerine göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Ölçeği işlevsellik ve kabul, eş seçimi boyutu puanları ve ölçek toplam puanının istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği ($p>0,05$) görülmektedir. Diğer bir deyişle, katılımcıların evlilik süreleri fark etmeksizin engelli bireylere yönelik evlilik tutumları işlevsellik ve kabul, eş seçimi alt boyut puanları benzerdir. Katılımcıların evlilik sürelerine göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Ölçeği ebeveynlik ve sosyal çevre boyutu puanlarının istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği ($p<0,05$) belirlenmiştir. Anlamlı farklılık tespit edilen ölçek puanlarının evlilik süresi değişkeninin hangi düzeyleri arasında olduğunu belirlemek için homojenlik varsayımı karşılandığından dolayı Bonferroni testi kullanılarak ikili karşılaştırmalar yapılmıştır. Ancak yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda ebeveynlik ve sosyal çevre boyutu puanları için istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği ($p>0,05$) tespit edilmiştir. Genel olarak değerlendirildiğinde, katılımcıların evlilik süreleri fark etmeksizin engelli bireylere yönelik evlilik tutumları benzerdir.

4.2.9. Ebeveyn Olma Durumuna Göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları

Katılımcıların ebeveyn olma durumuna göre engelli bireylere yönelik evlilik tutumları düzeyleri incelenmiştir. Analize başlamadan önce uygun analiz yöntemine karar vermek amacıyla ebeveyn olma değişkeni düzeylerinde Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Ölçeği alt boyut ve ölçek toplam puanlarının normal dağılım gösterme durumu incelenmiştir ve normal dağılım gösterdiği belirlenmiştir (Bkz. Ek-6). Ebeveyn olma durumu değişkeninin iki düzeye sahip olduğu da göz önüne alınarak

ilişkisiz örneklem t testi yapılmıştır. Bulgular Tablo 15’te sunulmuştur.

Tablo 4.15. Katılımcıların Ebeveyn Olma Durumuna Göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Düzeyleri

	Ebeveyn Olma	n	$\bar{X}$	ss	sd	t	p
İşlevsellik ve Kabul	Evet	293	26,11	6,84	600	1,008	0,314
	Hayır	309	25,55	6,68			
Ebeveynlik ve Sosyal Çevre	Evet	293	31,34	5,95	600	3,061*	0,002
	Hayır	309	29,87	5,81			
Eş Seçimi	Evet	293	34,25	5,50	600	1,921	0,055
	Hayır	309	33,36	5,88			
Engelli Bireylere Yönelik Tutum (Toplam)	Evet	293	91,70	13,96	600	2,471*	0,014
	Hayır	309	88,78	14,94			

*p<0,05

Tablo 15 incelendiğinde katılımcıların ebeveyn olma durumuna göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Ölçeği işlevsellik ve kabul ve eş seçimi boyutu puanlarının istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği ($p>0,05$) görülmektedir. Katılımcıların ebeveyn olma durumlarına göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Ölçeği ebeveynlik ve sosyal çevre boyutu puanları ve ölçek toplam puanının istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği ($p<0,05$) tespit edilmiştir. Ebeveynlik ve sosyal çevre boyutu için ortalamalar incelendiğinde ebeveyn olan katılımcıların ebeveynlik ve sosyal çevre boyutu puan ortalamalarının ($\bar{X}=31,34$) ebeveyn olmayan katılımcıların ebeveynlik ve sosyal çevre boyutu puan ortalamalarından ($\bar{X}=29,87$) yüksek olduğu belirlenmiştir. Buna göre, ebeveyn olan bireylerin engelli bireylere yönelik evlilik tutumları ebeveynlik ve sosyal çevre boyutu düzeylerinin ebeveyn olmayan bireylerden daha yüksek olduğu söylenebilir. Ayrıca engelli bireylere yönelik evlilik tutum ölçeği toplam puanı için ortalamalar incelendiğinde ebeveyn olan katılımcıların engelli bireylere yönelik evlilik tutum ölçeği puan ortalamalarının ($\bar{X}=91,70$) ebeveyn olmayan katılımcıların engelli bireylere yönelik evlilik tutum ölçeği puan ortalamalarından ($\bar{X}=88,78$) yüksek olduğu belirlenmiştir. Buna göre ebeveyn olan bireylerin engelli bireylere yönelik evlilik tutum düzeylerinin ebeveyn olmayan bireylerden daha yüksek olduğu söylenebilir.

4.2.10. Engelli Tanıdığı Olma Durumuna Göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları

Katılımcıların engelli tanıdığı olma durumuna göre engelli bireylere yönelik evlilik tutumları düzeyleri incelenmiştir. Analize başlamadan önce uygun analiz yöntemine

karar vermek amacıyla engel durumu olan bir tanıdığı olma değişkeni düzeylerinde Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Ölçeği alt boyut ve ölçek toplam puanlarının normal dağılım gösterme durumu incelenmiştir ve normal dağılım gösterdiği belirlenmiştir (Bkz. Ek-6). Engelli tanıdığı olma durumu değişkeninin iki düzeye sahip olduğu da göz önüne alınarak ilişkisiz örneklem t testi yapılmıştır. Bulgular Tablo 16’de sunulmuştur.

Tablo 4.16. Katılımcıların Engelli Tanıdığı Olma Durumuna Göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Düzeyleri

	Engelli Tanıdığı Olma	n	$\bar{X}$	ss	sd	t	p
İşlevsellik ve Kabul	Evet	343	26,27	6,80	600	1,897	0,058
	Hayır	259	25,22	6,68			
Ebeveynlik ve Sosyal Çevre	Evet	343	31,03	5,81	600	2,124*	0,034
	Hayır	259	30,00	6,02			
Eş Seçimi	Evet	343	34,06	5,46	600	1,352	0,177
	Hayır	259	33,43	6,03			
Engelli Bireylere Yönelik Tutum (Toplam)	Evet	343	91,37	14,46	600	2,283*	0,023
	Hayır	259	88,65	14,51			

*p<0,05

Tablo 16 incelendiğinde katılımcıların engelli tanıdığı olma durumuna göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Ölçeği işlevsellik ve kabul, eş seçimi boyutu puanlarının istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği ($p>0,05$) görülmektedir. Katılımcıların engelli tanıdığı olma durumlarına göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Ölçeği ebeveynlik ve sosyal çevre boyutu puanları ve ölçek toplam puanının istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği ($p<0,05$) tespit edilmiştir. Ebeveynlik ve sosyal çevre boyutu için ortalamalar incelendiğinde engel tanıdığı olan katılımcıların ebeveynlik ve sosyal çevre boyutu puan ortalamalarının ($\bar{X}=31,03$) engel tanıdığı olmayan katılımcıların ebeveynlik ve sosyal çevre boyutu puan ortalamalarından ($\bar{X}=30,00$) yüksek olduğu belirlenmiştir. Buna göre, engelli tanıdığı olan bireylerin engelli bireylere yönelik evlilik tutumlarından ebeveynlik ve sosyal çevre boyutu düzeylerinin engelli tanıdığı olmayan bireylerden daha yüksek olduğu söylenebilir. Ayrıca engelli bireylere yönelik evlilik tutum ölçeği toplam puanı için ortalamalar incelendiğinde engelli tanıdığı olan katılımcıların engelli bireylere yönelik tutum ölçeği puan ortalamalarının ($\bar{X}=91,37$) engelli tanıdığı olmayan katılımcıların engelli bireylere yönelik tutum ölçeği puan ortalamalarından ($\bar{X}=88,65$) yüksek olduğu belirlenmiştir. Buna göre, engelli tanıdığı olan bireylerin engelli bireylere yönelik

evlilik tutum düzeylerinin engelli tanıdığı olmayan bireylerden daha yüksek olduğu söylenebilir.

4.2.11. Engelli Tanıdığı Yakınlık Durumuna Göre Engelli Bireylere

Yönelik Evlilik Tutumları

Katılımcıların engelli tanıdığına yakınlığına göre engelli bireylere yönelik evlilik tutumları düzeyleri incelenmiştir. Analize başlamadan önce uygun analiz yöntemine karar vermek amacıyla engelli tanıdığına yakınlık durumu değişkeni düzeylerinde Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Ölçeği alt boyut ve ölçek toplam puanlarının normal dağılım gösterme durumu incelenmiştir ve normal dağılım gösterdiği belirlenmiştir (Bkz. Ek-6). Engelli tanıdığı yakınlığı değişkeninin beş düzeye sahip olduğu da göz önüne alınarak varyans analizi (ANOVA) testi yapılmıştır. Bulgular Tablo 17’de sunulmuştur.

Tablo 4.17. Katılımcıların Engelli Tanıdığına Yakınlık Durumuna Göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Düzeyleri

		n	$\bar{X}$	ss	sd	F	p
İşlevsellik ve Kabul	Yakını yok	269	25,27	6,76			
	Akraba	152	26,56	6,42			
	Aile	71	24,83	6,90	(4, 597)	2,296	0,058
	Arkadaş	65	27,49	6,68			
	Diğer	45	25,78	7,41			
Ebeveynlik ve Sosyal Çevre	Yakını yok	269	30,00	5,97			
	Akraba	152	31,20	5,13			
	Aile	71	30,15	6,97	(4, 597)	2,462*	0,044
	Arkadaş	65	32,23	5,51			
	Diğer	45	30,31	6,47			
Eş Seçimi	Yakını yok	269	33,42	5,94			
	Akraba	152	34,59	4,69			
	Aile	71	32,44	6,42	(4, 597)	2,793*	0,026
	Arkadaş	65	35,02	5,30			
	Diğer	45	33,67	6,37			
Engelli Bireylere Yönelik Tutum (Toplam)	Yakını yok	269	88,70	14,55			
	Akraba	152	92,35	13,06			
	Aile	71	87,42	16,04	(4, 597)	3,868*	0,004
	Arkadaş	65	94,74	13,85			
	Diğer	45	89,76	15,73			

*p<0,05

Tablo 17 incelendiğinde katılımcıların engelli tanıdığına yakınlığına göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Ölçeği işlevsellik ve kabul boyutu puanlarının istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği (p>0,05) görülmektedir.

Katılımcıların engelli tanıdığına yakınlığına göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Ölçeği ebeveynlik ve sosyal çevre, eş seçimi boyutu puanlarının ve ölçek toplam puanının istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği ($p<0,05$) tespit edilmiştir. Engelli tanıdığına yakınlığına göre tespit edilen anlamlı farklılığın gelir durumu değişkenin hangi düzeyleri arasında olduğunu belirlemek amacıyla varyansların homojenliği varsayımı sağlandığı da dikkate alınarak Bonferroni testi ile ikili karşılaştırmalar yapılmıştır. Ebeveynlik ve sosyal çevre boyutu ve eş seçimi boyutu için yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilememiştir. Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Ölçeği toplam puanı için yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda engelli tanıdığına yakınlığı, arkadaşı olan katılımcılar ile engelli tanıdığı olmayan katılımcılar ($p=0,025$) ve engelli tanıdığına yakınlığı aile olan katılımcılar ($p=0,032$) arasındaki farklılıktan kaynaklandığı tespit edilmiştir. Ortalamalar incelendiğinde engelli tanıdığına yakınlığı arkadaş olan katılımcıların ($\bar{X}=94,74$) engelli bireylere yönelik evlilik tutumu ölçeği puan ortalamasının engelli tanıdığı olmayan katılımcıların engelli bireylere yönelik evlilik tutumu ölçeği puan ortalamasından ($\bar{X}=88,70$) ve engelli tanıdığına yakınlığı aile olan katılımcıların engelli bireylere yönelik evlilik tutumu ölçeği puan ortalamasından ($\bar{X}=87,42$) daha yüksek olduğu görülmektedir. Buna göre, engelli tanıdığı arkadaş olan bireylerin engelli bireylere yönelik evlilik tutum düzeylerinin engelli tanıdığı olmayan bireylerden ve engelli tanıdığına yakınlığı aile olan bireylerden daha yüksek olduğu söylenebilir.

4.3. Araştırmaya Katılan Yetişkinlerin Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Ölçeği, Evliliğe Yüklenen Anlam Ölçeği ve Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği Puanları Arasındaki İlişkilere Dair Bulgular

Katılımcıların Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Ölçeği (EBYETÖ), Evliliğe Yüklenen Anlam Ölçeği (EYAÖ) ve Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği (BTÖ-12) puanları arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla korelasyon analizi yapılmıştır. Ölçek puanları normal dağılım gösterdiği için Pearson korelasyon analizi

kullanılmıştır. Bulgular Tablo 18’de sunulmuştur.

Tablo 4.18. Korelasyon Analizi Sonuçları

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. Evliliğe Yüklenen Pozitif Anlam	1								
2. Evliliğe Yüklenen Negatif Anlam	,16**	1							
3. İleriye Yönelik Kaygı	,14**	,21**	1						
4. Engelleyici Kaygı	,06	,22**	,60**	1					
5. Belirsizliğe Tahammülsüzlük	,11**	,24**	,91**	,88**	1				
6. İşlevsellik ve Kabul	,29**	-,07	,10*	,16**	,14**	1			
7. Ebeveynlik ve Sosyal Çevre	,05	,18**	,19**	,22**	,23**	,38**	1		
8. Eş Seçimi	,29**	,16**	-,07	,14**	,11**	,52**	,41**	1	
9. Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumu	,27**	,17**	,15**	,22**	,20**	,82**	,74**	,80**	1

*p<0,05; **p<0,01 3. ve 4. ifadeler BTÖ-12 alt boyutu, 6. 7. ve 8. ifadeler EBYETÖ alt boyutu

Tablo 18 incelendiğinde engelli bireylere yönelik evlilik tutumu ölçeği toplam puanları ile evliliğe yüklenen pozitif anlam boyutu puanları arasında pozitif yönlü düşük düzeyde ($r=0,27$) ve evliliğe yüklenen negatif anlam boyutu puanları arasında negatif yönlü düşük düzeyde ($r=-0,17$) istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler olduğu ($p<0,05$) görülmektedir. Diğer bir deyişle, katılımcıların engelli bireylere yönelik evlilik tutum düzeyi arttıkça evliliğe yüklenen pozitif anlam artmakta ve evliliğe yüklenen negatif anlam azalmaktadır.

Engelli bireylere yönelik evlilik tutumu ölçeği (EBYETÖ) toplam puanları ile belirsizliğe tahammülsüzlük ölçeği (BTÖ-12) ileriye yönelik kaygı, engelleyici kaygı ve ölçek toplam puanı arasında negatif yönlü düşük düzeyde (sırasıyla $r = -0,15$; $-0,22$; $-0,20$) istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler olduğu ($p<0,05$) tespit edilmiştir. Buna göre katılımcıların engelli bireylere yönelik evlilik tutum düzeyi arttıkça belirsizliğe yönelik tutumları azalmaktadır.

Engelli bireylere yönelik evlilik tutumu ölçeği (EBYETÖ) eş seçimi boyutu puanları ile evliliğe yüklenen pozitif anlam boyutu puanları arasında pozitif yönlü düşük düzeyde ($r=0,29$) ve evliliğe yüklenen negatif anlam boyutu puanları arasında negatif yönlü düşük düzeyde ($r= -0,16$) istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler olduğu ($p<0,05$) belirlenmiştir. Diğer bir deyişle, katılımcıların engelli bireylere yönelik evlilik tutum

eş seçimi düzeyi artıkça evliliğe yüklenen pozitif anlam artmakta ve evliliğe yüklenen negatif anlam azalmaktadır.

Engelli bireylere yönelik evlilik tutumu ölçeği (EBYETÖ) eş seçimi boyutu puanları ile belirsizliğe tahammülsüzlük ölçeği (BTÖ-12) engelleyici kaygı ve ölçek toplam puanı arasında negatif yönlü düşük düzeyde (sırasıyla $r=-0,14$; $-0,11$) istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler olduğu ($p<0,05$) tespit edilmiştir. Buna göre, katılımcıların engelli bireylere yönelik evlilik tutum eş seçimi düzeyi artıkça belirsizliğe tahammülsüzlükleri azalmaktadır.

Engelli bireylere yönelik evlilik tutumu ölçeği (EBYETÖ) ebeveynlik ve sosyal çevre boyutu puanları ile evliliğe yüklenen negatif anlam boyutu puanları arasında negatif yönlü düşük düzeyde ($r = -0,18$) istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu ($p<0,05$) belirlenmiştir. Diğer bir deyişle, katılımcıların engelli bireylere yönelik evlilik tutum ebeveynlik ve sosyal çevre düzeyi artıkça evliliğe yüklenen negatif anlam azalmaktadır.

Engelli bireylere yönelik evlilik tutumu ölçeği (EBYETÖ) ebeveynlik ve sosyal çevre boyutu puanları ile belirsizliğe tahammülsüzlük ölçeği (BTÖ-12) ileriye yönelik kaygı, engelleyici kaygı ve ölçek toplam puanı arasında negatif yönlü düşük düzeyde (sırasıyla $r=-0,19$; $-0,22$; $-0,23$) istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler olduğu ($p<0,05$) tespit edilmiştir. Buna göre, katılımcıların engelli bireylere yönelik evlilik tutumu ebeveynlik ve sosyal çevre düzeyi artıkça belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri azalmaktadır.

Engelli bireylere yönelik evlilik tutumu ölçeği (EBYETÖ) işlevsellik ve kabul boyutu puanları ile evliliğe yüklenen pozitif anlam boyutu puanları arasında pozitif yönlü düşük düzeyde ($r=0,29$) istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu ($p<0,05$) belirlenmiştir. Diğer bir deyişle, katılımcıların engelli bireylere yönelik evlilik tutum işlevsellik ve kabul düzeyi artıkça evliliğe yüklenen pozitif anlam artmaktadır.

Engelli bireylere yönelik evlilik tutumu ölçeği (EBYETÖ) işlevsellik ve kabul boyutu puanları ile belirsizliğe tahammülsüzlük ölçeği (BTÖ-12) ileriye yönelik kaygı, engelleyici kaygı ve ölçek toplam puanı arasında negatif yönlü düşük düzeyde (sırasıyla $r=-0,10$; $-0,16$; $-0,14$) istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler olduğu ($p<0,05$) tespit edilmiştir. Buna göre, katılımcıların engelli bireylere yönelik evlilik tutumu işlevsellik ve kabul düzeyi artıkça belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri azalmaktadır.

4.4. Araştırmaya Katılan Yetişkinlerin Evliliğe Yüklenen Anlam ve Belirsizliğe Tahammülsüzlük Düzeylerinin, Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Üzerindeki Etkisine İlişkin Regresyon Analizi Bulguları

Katılımcıların evliliğe yüklenen anlam (EYAÖ) ve belirsizliğe tahammülsüzlük (BTÖ-12) düzeylerinin engelli bireylere yönelik evlilik tutumlarını (EBYETÖ) yordama durumunun incelenmesi amacı ile çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Belirsizliğe tahammülsüzlük ölçeğinin (BTÖ-12) toplam puanı ile alt boyutları arasındaki korelasyon yüksek olduğu için çoklu bağlantı sorunu oluşturmamak amacıyla regresyon analizinde sadece ölçeğe ait toplam puan kullanılmıştır. Ayrıca engelli bireylere yönelik evlilik tutumları ölçeği (EBYETÖ) dört boyut olduğu için her biri ayrı ayrı yordayıcı değişken alınarak dört farklı regresyon analizi yapılmıştır. Bunun yanında Tablo 18’de görüldüğü üzere EBYETÖ işlevsellik ve kabul boyutu puanları ile evliliğe yüklenen negatif anlam boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki olmadığı için yordanan değişken EBYETÖ işlevsellik ve kabul boyutu olduğunda evliliğe yüklenen negatif anlam boyutu yordayıcı değişken olarak analize alınmamıştır. Benzer şekilde EBYETÖ ebeveynlik ve sosyal çevre boyutu puanları ile evliliğe yüklenen pozitif anlam boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki olmadığı için yordanan değişken EBYETÖ ebeveynlik ve sosyal çevre boyutu olduğunda evliliğe yüklenen pozitif anlam boyutu yordayıcı değişken olarak analize alınmamıştır. Yapılan çoklu regresyon analizleri Tablo 19’da sunulmuştur.

Tablo 4.19. Regresyon Analizi Sonuçları

		B	Beta	t	Sig.	R ²	Düz. R ²
Model							
Regresyon Analizi 1	Sabit	13,08		5,390	,000	0,12	0,11
	Evliliğe Yüklenen Pozitif Anlam	,18	,31	8,016	,000		
	Belirsizliğe Tahammülsüzlük	-,13	-,18	4,587	,000		
	<i>Bağımlı değişken: İşlevsellik ve kabul; F(2, 599) = 39,017; p=0,000</i>						
Regresyon Analizi 2	Sabit	39,65		27,413	,000	0,07	0,06
	Evliliğe Yüklenen Negatif Anlam	-,17	-,13	-3,161	,002		
	Belirsizliğe Tahammülsüzlük	-,13	-,20	-4,810	,000		

<i>Bağımlı değişken: Ebeveynlik ve sosyal çevre; F(2, 599) = 21,552; p=0,000</i>						
Regresyon Analizi 3	Sabit	25,76	12,041	,000	0,13	0,13
	Evliliğe Yüklenen Pozitif Anlam	,16	,33	8,469	,000	
	Evliliğe Yüklenen Negatif Anlam	-,23	-,19	-4,677	,000	
	Belirsizliğe Tahammülsüzlük	-,06	-,10	-2,624	,009	
	<i>Bağımlı değişken: Eş seçimi; F(3, 598)= 30,895; p=0,000</i>					
Regresyon Analizi 4	Sabit	75,70	14,083	,000	0,15	0,15
	Evliliğe Yüklenen Pozitif Anlam	,40	,32	8,358	,000	
	Evliliğe Yüklenen Negatif Anlam	-,55	-,17	-4,354	,000	
	Belirsizliğe Tahammülsüzlük	-,32	-,20	-5,068	,000	
	<i>Bağımlı değişken: Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları; F(3, 598) =36,402; p=0,000</i>					

Tablo 19 incelendiğinde yordayıcı değişkenlerin evliliğe yüklenen pozitif anlam ve belirsizliğe tahammülsüzlük, bağımlı değişkenin EBYETÖ işlevsellik ve kabul boyutu olduğu birinci regresyon modelinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu ($p<0,05$) görülmektedir. Evliliğe yüklenen pozitif anlam boyutundan EBYETÖ işlevsellik ve kabul boyutu puanlarına olan standartlaştırılmış regresyon katsayısı 0,31’dir. Buna göre, evliliğe yüklenen pozitif anlam boyutu puanlarındaki bir standart birimlik artış EBYETÖ işlevsellik ve kabul boyutu puanlarında 0,31 standart birimlik artışa neden olmaktadır. Belirsizliğe tahammülsüzlük ölçeği puanlarından EBYETÖ işlevsellik ve kabul boyutu puanlarına olan standartlaştırılmış regresyon katsayısı -0,18’dir. Buna göre, belirsizliğe tahammülsüzlük ölçeği puanlarındaki bir standart birimlik artış EBYETÖ işlevsellik ve kabul boyutu puanlarında 0,18 standart birimlik azalışa neden olmaktadır. Açıklanan varyans değeri incelendiğinde evliliğe yüklenen pozitif anlam ve belirsizliğe tahammülsüzlük değişkenleri birlikte EBYETÖ işlevsellik ve kabul değişkenindeki değişimin %11’ini açıklamaktadır.

Yordayıcı değişkenlerin evliliğe yüklenen negatif anlam ve belirsizliğe tahammülsüzlük, bağımlı değişkenin EBYETÖ ebeveynlik ve sosyal çevre boyutu olduğu ikinci regresyon modelinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu ($p<0,05$) belirlenmiştir. Evliliğe yüklenen negatif anlam boyutundan EBYETÖ ebeveynlik ve sosyal çevre boyutu puanlarına olan standartlaştırılmış regresyon katsayısı -0,13’tür. Buna göre evliliğe yüklenen negatif anlam boyutu puanlarındaki bir standart birimlik artış EBYETÖ ebeveynlik ve sosyal çevre boyutu puanlarında 0,13 standart birimlik

azalışa neden olmaktadır. Belirsizliğe tahammülsüzlük ölçeği puanlarından EBYETÖ ebeveynlik ve sosyal çevre boyutu puanlarına olan standartlaştırılmış regresyon katsayısı -0,20'dir. Buna göre, belirsizliğe tahammülsüzlük ölçeği puanlarındaki bir standart birimlik artış EBYETÖ ebeveynlik ve sosyal çevre boyutu puanlarında 0,20 standart birimlik azalışa neden olmaktadır. Açıklanan varyans değeri incelendiğinde evliliğe yüklenen negatif anlam ve belirsizliğe tahammülsüzlük değişkenleri birlikte EBYETÖ ebeveynlik ve sosyal çevre değişkenindeki değişimin %6'sını açıklamaktadır.

Yordayıcı değişkenlerin evliliğe yüklenen pozitif anlam, evliliğe yüklenen negatif anlam ve belirsizliğe tahammülsüzlük, bağımlı değişkenin EBYETÖ eş seçimi boyutu olduğu üçüncü regresyon modelinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu ($p<0,05$) belirlenmiştir. Evliliğe yüklenen pozitif anlam boyutundan EBYETÖ eş seçimi boyutu puanlarına olan standartlaştırılmış regresyon katsayısı 0,33'tür. Buna göre evliliğe yüklenen pozitif anlam boyutu puanlarındaki bir standart birimlik artış EBYETÖ eş seçimi boyutu puanlarında 0,33 standart birimlik artışa neden olmaktadır. Evliliğe yüklenen negatif anlam boyutundan EBYETÖ eş seçimi boyutu puanlarına olan standartlaştırılmış regresyon katsayısı -0,19'dur. Buna göre evliliğe yüklenen negatif anlam boyutu puanlarındaki bir standart birimlik artış EBYETÖ eş seçimi boyutu puanlarında 0,19 standart birimlik azalışa neden olmaktadır. Belirsizliğe tahammülsüzlük ölçeği puanlarından EBYETÖ eş seçimi boyutu puanlarına olan standartlaştırılmış regresyon katsayısı -0,10'dur. Buna göre, belirsizliğe tahammülsüzlük ölçeği puanlarındaki bir standart birimlik artış EBYETÖ eş seçimi boyutu puanlarında 0,10 standart birimlik azalışa neden olmaktadır. Açıklanan varyans değeri incelendiğinde evliliğe yüklenen pozitif anlam, evliliğe yüklenen negatif anlam ve belirsizliğe tahammülsüzlük değişkenleri birlikte EBYETÖ eş seçimi değişkenindeki değişimin %13'ünü açıklamaktadır.

Yordayıcı değişkenlerin evliliğe yüklenen pozitif anlam, evliliğe yüklenen negatif anlam ve belirsizliğe tahammülsüzlük, bağımlı değişkenin engelli bireylere yönelik evlilik tutumları (EBYETÖ) olduğu dördüncü regresyon modelinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu ($p<0,05$) belirlenmiştir. Evliliğe yüklenen pozitif anlam boyutundan engelli bireylere yönelik evlilik tutumları ölçeği (EBYETÖ) puanlarına olan standartlaştırılmış regresyon katsayısı 0,32'dir. Buna göre, evliliğe yüklenen pozitif anlam boyutu puanlarındaki bir standart birimlik artış engelli bireylere yönelik evlilik

tutumları ölçeği (EBYETÖ) puanlarında 0,32 standart birimlik artışa neden olmaktadır. Evliliğe yüklenen negatif anlam boyutundan engelli bireylere yönelik evlilik tutumları ölçeği (EBYETÖ) puanlarına olan standartlaştırılmış regresyon katsayısı -0,17'dir. Buna göre, evliliğe yüklenen negatif anlam boyutu puanlarındaki bir standart birimlik artış engelli bireylere yönelik evlilik tutumları ölçeği (EBYETÖ) puanlarında 0,17 standart birimlik azalışa neden olmaktadır. Belirsizliğe tahammülsüzlük ölçeği puanlarından engelli bireylere yönelik evlilik tutumları ölçeği (EBYETÖ) puanlarına olan standartlaştırılmış regresyon katsayısı -0,20'dir. Buna göre belirsizliğe tahammülsüzlük ölçeği puanlarındaki bir standart birimlik artış eş seçimi boyutu puanlarında 0,20 standart birimlik azalışa neden olmaktadır. Açıklanan varyans değeri incelendiğinde evliliğe yüklenen pozitif anlam, evliliğe yüklenen negatif anlam ve belirsizliğe tahammülsüzlük değişkenleri birlikte engelli bireylere yönelik evlilik tutumları (EBYETÖ) değişkenindeki değişimin %15'ini açıklamaktadır.

5. TARTIŞMA ve YORUM

Bu araştırmada engelli bireylere yönelik evlilik tutumları, evliliğe yüklenen anlam ve belirsizliğe tahammülsüzlük incelenmiştir. Bu başlık altında araştırma sonucunda elde edilen bulgular sırasıyla ilgili literatür ışığında yorumlanarak tartışılmıştır.

5.1. Araştırmaya Katılan Yetişkinlerin Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları, Evliliğe Yüklenen Anlam ve Belirsizliğe Tahammülsüzlük Düzeyleri İçin Bulguların Tartışılması ve Yorumu

Bu başlık altında “Araştırmaya katılan yetişkinlerin engelli bireylere yönelik evlilik tutumları, evliliğe yüklenen anlam ve belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri nasıldır?” sorusuna yönelik bulgular incelenmiştir.

İlk olarak katılımcıların engelli bireylere yönelik evlilik tutumları düzeyleri incelenmiştir. Katılımcıların engelli bireylere yönelik evlilik tutumlarının (EBYETÖ) yüksek düzeyde %75,42’sinin (n=454) olduğu saptanmıştır. Ayrıca engelli bireylere yönelik evlilik tutumları düşük olan katılımcı bulunmamaktadır. Mevcut çalışmanın bulgularına bakıldığında katılımcıların engelli bireylere yönelik evlilik tutumlarının olumlu olması ve engelli bireylere yönelik evlilik tutumları olumsuz katılımcıların bulunmaması olumlu değerlendirilmektedir.

Literatürde engelli bireylere yönelik evlilik tutumlarını inceleyen sınırlı sayıda çalışmanın varlığı dikkat çekmektedir. “Toplum Özürlüleri Nasıl Anlıyor” çalışmasına göre toplumun %50,3’ü engelli bireyle evlilik yapmak istemediğini belirtmiştir (Kaner vd., 2009). Bu anlamda mevcut çalışma sonuçları, toplumun engelli bireylerin evliliklerine yönelik duygu, düşünce ve davranışlarının umut verici olduğunu göstermektedir.

Yurt içinde ve yurt dışında yapılan çelişti araştırmalarda engelli bireylere yönelik evlilik tutumlarının farklılaştığı görülmektedir. Chen vd., (2002) ve Amin vd., (2019) çalışmalarında Asya kültüründeki toplumların Amerika toplumuna göre engelli

bireylerin evliliğine yönelik daha olumsuz tutumlara sahip olduğu görülmektedir. Zewude ve Hobtegiorgis (2021) çalışmasında gençlerin engelli biriyle flört veya evlilik yapmak istemediği tespit edilmiştir. Yurt içi çalışmalar arasında doğrudan engelli bireylere yönelik evlilik tutumlarını inceleyen çalışma bulunmamaktadır. Ancak ülkemizde yapılan engelli bireylere yönelik tutum çalışmalarında olumsuz tutumların yüksek olması, engelli bireylerin evlilik beklentilerini, eş seçimini olumsuz etkilemektedir (Burcu, vd., 2006; Buz ve Karabulut, 2015; Bozkurt Erdem, 2019). Algısal tasarımlarda farklılıkların değerlendirilmesinin olumlu ve olumsuz sonuçlarına maruz kalan engelli bireyler için evlilik, flört ve aile yaşantısı ön yargıyla değerlendirilmektedir. Nitekim literatürde ağırlıklı olarak engelli bireylere yönelik evlilik tutumlarının olumsuz olduğunu değerlendiren çalışmaların yaygın olması bu çıkarımı desteklemektedir (Esmail, vd., 2010; Bdour ve Shogirat 2019; Zewude ve Habtegiorgis, 2021).

Sosyal ve kişilerarası bağlamda flört ve evlilik konularında toplumun engelli bireylere yönelik olumsuz tutumlar içerisinde olması, engellilerin toplumda tam anlamıyla kabul görmediklerini gösterir (Chen vd.,2002). Bu anlamda toplumun engelli bireylere yönelik evlilik tutumlarının ne düzeyde olduğu ve bu tutumları şekillendiren faktörlerin incelenmesi engelli bireylerin topluma tam ve etkin katılımının desteklenmesi yönünden önemlidir.

İkinci olarak çalışmada katılımcıların evliliğe yükledikleri anlam düzeyleri incelenmiştir. Katılımcıların evliliğe yüklenen pozitif anlam düzeylerinin çok yüksek (%70,77) olduğu görülmektedir. Bunun yanında evliliğe yüklenen negatif anlamın da orta ve yüksek düzeyde olması (sırasıyla %46,84 ve %45,35) risk durumu olarak değerlendirilebilir. Genel olarak katılımcı grubunun evliliğe yüklenen pozitif anlamın çok yüksek olması olumlu görülmektedir. Mevcut çalışmanın bulguları, evliliğe yüklenen olumlu anlamın yüksek ve evliliğe yüklenen negatif anlamın orta düzeyde olması yönünden Yıldırım (2020) ve Yazıcı ve Demirli (2020) çalışmasıyla tutarlılık göstermektedir.

Evlilik ikili bir antlaşmanın ötesinde anlamlı ve değerli bir birliktelik olarak değerlendirilir (Baş ve Cengiz, 2018). Evliliği bağlılık, sevgi, güven ve dostluk gibi olumlu ifadelerle ilişkilendiren bireyler olduğu gibi gereksiz ve tatminsiz şeklinde olumsuz değerlendirenler de bulunmaktadır (Curran vd., 2010).

Son olarak katılımcıların belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri incelenmiştir. Katılımcıların ağırlıklı olarak orta düzeyde belirsizliğe tahammülsüzlük yaşadıkları görülmektedir. Başka bir ifadeyle katılımcıların belirsiz durumları tehdit olarak algıladıkları ve tahammül etmekte zorlandıkları yorumu yapılabilir.

Kişi tarafından yapılandırılabilir ölçüde bilgi içermeyen yeni, karmaşık veya çözümsüz her durum belirsiz olarak değerlendirilir ve belirsiz durumların tehdit edici olarak algılanması belirsizliğe tahammülsüzlük olarak adlandırılmaktadır (Stanley Budner, 1962). Literatürde belirsizliğe tahammülsüzlük ile ilgili yurt içi ve yurt dışı çalışmaların yaygın olduğu anlaşılmaktadır. Bu çalışmalarda belirsizliğe tahammülsüzlüğü yüksek olan bireylerin; sürekli kaygı ve kontrol odağı (Göç, 2017); agresyon (Özkan, 2019); olumlu-olumsuz inançlar (Karataş ve Uzun, 2018); kaygı (Lee ve Woodruff-Borden, 2018); mutsuzluk (Sarıçam vd., 2014) gibi durumları sıkça yaşadığından bahsedilmektedir.

5.2. Araştırmaya Katılan Yetişkinlerin Sosyodemografik Özelliklerine Göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumlarının Tartışılması ve Yorumu

Bu başlık altında araştırmaya katılan yetişkinlerin engelli bireylere yönelik evlilik tutumlarının (EBYETÖ) cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, yerleşim yeri, çalışma durumu, gelir durumu, medeni durum, evlilik süresi, ebeveyn olma, engelli tanıdığı olma, engelli tanıdığı yakınlar durumu şeklindeki demografik değişkenlere göre farklılaşma durumlarına ilişkin bulguların literatür ışığında tartışılması ve yorumu yer almaktadır.

5.2.1. Cinsiyet Durumuna Göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumlarının Tartışılması ve Yorumu

Cinsiyet değişkenine göre katılımcıların engelli bireylere yönelik evlilik tutumlarının farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Diğer bir deyişle katılımcıların cinsiyetleri fark etmeksizin engelli bireylere yönelik evlilik tutumlarının benzer olduğu görülmektedir. Literatürde engelli bireylere yönelik evlilik tutumlarını inceleyen sınırlı çalışma bulunmaktadır. Mevcut çalışma bulgularının literatürde engelli bireylere yönelik evlilik tutumunun cinsiyete göre farklılaşmadığını gösteren çalışmaları desteklediği görülmektedir (Mert Kastner 2019). Ancak cinsiyet faktörünün engelli bireylere yönelik evlilik tutumunu farklılaştırdığını gösteren çalışmalar da vardır. Bu bağlamda

Etiyoptalı genç erkeklerin, kadınlara göre engelli bireylerle flört ve evlilik kurmakta daha istekli olduğu görülmektedir (Zewude ve Habtegiorgis, 2021). Ayrıca Amerikalı kızların, engelli bireylere yönelik flört ve evlilik ilişkisinde daha olumlu tutuma sahip olduğu anlaşılmıştır (Chen vd., 2002). Kadınların tabiatları ve toplumsal rollerde üstlendikleri görevlere göre sosyal duyarlılıklarının yüksek olması, bakım verme rolünün baskın olması gibi nedenlerle karşısındakileri korumaya daha yatkındır (Kaner vd., 2009). Bu anlamda engelli kardeşe sahip kadınların, erkeklere göre evliliğe yönelik tutumlarda daha olumsuz olmaları (Girli ve Mutlu, 2015) cinsiyet faktöründeki anlamlı farklılığın açıklayıcısı olabilirken; bu farklılaşmanın kültüre özgü niteliklerle de açıklanabileceği düşünülmektedir.

Literatürde doğrudan engelli bireylere yönelik evlilik tutumlarını inceleyen sınırlı sayıda çalışmanın olmasına karşın engelli bireylere yönelik tutumları inceleyen çalışmaların yaygın olduğu görülmektedir. Bu kapsamda yapılan çalışmalarda cinsiyetin tutumlar üzerinde farklılaşmaya neden olmadığını gösteren çalışmalar dikkat çekmektedir (Kaner vd. 2009; Apaydın ve Barış, 2021; Pesen ve Demirhan, 2021; Ersoy Quadir, Akaroğlu ve Tıgılı, 2023).

Çalışma bulgularının güçlü bir zeminde tartışılmasını desteklemek amacıyla engelli bireylere yönelik evlilik tutumlarını, engelli bireylerin bakış açısından inceleyen çalışmaların da değerlendirilmesi anlamlı bulunmaktadır. Bu bağlamda engelli bireylerin evlilik hakkındaki görüş ve beklentilerini inceleyen Bozkurt Erdem (2019) engelli kadın bireylerin eşlerinin de kendisi gibi engelli bireylerden olmasını istedikleri ancak erkek engelli bireylerin eş tercihlerinde engel durumu olmayan bireylere yöneldikleri anlaşılmıştır. Bu anlamda engelli bireyler açısından cinsiyet faktörünün de engelli bireylere yönelik evlilik tutumunda anlamlı bir farklılık yarattığı gözlenmektedir.

Mevcut çalışma bulgularının her ne kadar engelli bireylere yönelik evlilik tutumunda cinsiyet fark etmeksizin olumlu olması umut verici olsa da mevcut literatürde genel tutumların haricinde evlilik ve flört ilişkisi konusunda kadın ve erkek bireylerin farklı yaklaşımlar sergileyebildiği görülmektedir. Evlilik, özenli bir ciddiyetle alınması gereken, sürdürülebilir olması için ortak beklentiler ve hedefler doğrultusunda çaba gösteren iki ayrı kişiliğin ortak kararıdır. Toplumda iyi bir eşin sağlık yönünden tam ve eksiksiz olması konusundaki yaygın inanış, engelli bireylerin eş adayı olarak bireyler ya da kök aileleri tarafından kabul edilmelerini zorlaştırmaktadır (Su ve Burcu

Sağlam, 2020). Bu anlamda cinsiyet faktörünün engelli bireylere yönelik evlilik tutumları üzerinde farklılaşma göstermemesi katılımcıların kişisel görüşlerinden ziyade sosyal beklentiye yönelik cevaplar verebileceği düşüncesiyle araştırmacı tarafından şüpheyle karşılanmaktadır.

5.2.2. Yaş Durumuna Göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumlarının Tartışılması ve Yorumu

Yaş değişkenine göre EBYETÖ toplam puanı ile EBYETÖ ebeveynlik ve sosyal çevre alt boyutunda anlamlı farklılaşma bulunmaktadır. Ancak yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda hem ebeveynlik ve sosyal çevre boyutu puanları hem de ölçek toplam puanlarında anlamlı farklılık oluşmamıştır. Genel olarak değerlendirildiğinde, katılımcıların yaşları fark etmeksizin engelli bireylere yönelik evlilik tutumlarının benzer olduğu söylenebilir. Yapılan çalışmanın bulguları, yurt içi ve yurt dışında yapılan çalışmalara göre karşılaştırıldığında literatürü destekler nitelikte değildir. Mevcut bulgular, yaşı daha büyük olan gençlerin engelli bireylerle evlilik ve flört kurma istekliliğinin olumlu olduğunu belirten Zewude ve Habtegiorgis (2021) çalışmasıyla farklılık göstermektedir. Başka bir çalışmada da gençler, yaşlılara göre flört ve evlilik bağlamında engelli bireylere yönelik olumlu tutumlara sahiptir (Mert Kastner, 2019). Literatürde doğrudan engelli bireylere yönelik evlilik tutumunu inceleyen sınırlı sayıda çalışmanın bulunmasıyla birlikte mevcut çalışma bulguları literatüre farklı bir bakış açısı sunmaktadır.

Engelli bireylere yönelik tutum araştırmaları incelendiğinde gençlerin engelli bireylere yönelik tutumlarının yaşlılara göre daha olumlu olduğu anlaşılmaktadır (Kaner vb., 2009; Ersoy Quadir vd., 2023). Ancak Altıparmak ve Sarı (2012) çalışmasında 45 yaş ve üzeri bireylerin engelli bireylere yönelik tutumlarının anlamlı şekilde yüksek olduğu görülmektedir. Mevcut çalışma bulgularının literatürle benzerlik göstermemesi, bir diğer ifadeyle engelli bireylere yönelik evlilik tutumunun yaş fark etmeksizin yüksek olması toplumsal duyarlılığının geniş bir kitlede gözlenmesi açısından umut ve mutluluk verici olarak değerlendirilmektedir. Yaş, faktörünün engelli bireylere yönelik evlilik tutumları üzerinde anlamlı bir farklılığa neden olmaması, engelliliğin doğuştan veya sonradan insan hayatında gerçekleşebilmesi hakkındaki farkındalık veya her yaştan bireyin kişisel tarihinde engelli bireylerle olan yaygın etkileşiminin sonucu olarak açıklanabilir.

5.2.3. Eğitim Düzeyi Durumuna Göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik

Tutumlarının Tartışılması ve Yorumu

Eğitim düzeyi durumuna göre değerlendirildiğinde katılımcıların EBYETÖ işlevsellik ve kabul, ebeveynlik ve sosyal çevre, eş seçimi boyutu puanları ve ölçek toplam puanlarında farklılaşma olmamıştır. Diğer bir deyişle, katılımcıların eğitim düzeyleri fark etmeksizin engelli bireylere yönelik evlilik tutumlarının benzer olduğu anlaşılmaktadır. Mevcut çalışma bulguları, literatürde engelli bireylere yönelik flört ve evlilik tutumlarını inceleyen çalışmalarda eğitim durumunun tutumlara herhangi bir etkisinin bulunmadığı yönündeki çalışmaları destekler niteliktedir (Mert Kastner, 2019; Zewude ve Habtegiorgis, 2021). Ancak engelli bireylere yönelik evlilik tutumlarını eğitim durumu değişkenine göre inceleyen çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Literatürdeki engelli bireylere yönelik tutum çalışmaları incelendiğinde eğitim durumu yüksek olan bireylerin engelli bireylere yönelik tutumlarının daha olumlu olduğunu gösteren çalışmalar mevcutken (Kaner vd., 2009; Avcıoğlu, Sazak-Pınar ve Öztürk, 2005) eğitim düzeyi ilköğretim ve altında olan bireylerin engelli bireylere yönelik tutumlarının daha olumlu olduğuna yönelik çalışmalar da bulunmaktadır (Altıparmak ve Sarı, 2012). Buna karşın eğitim düzeyi fark etmeksizin engelli bireylere yönelik tutumlarda anlamlı bir farklılaşma olmadığını gösteren çalışmalar da bulunmaktadır (Robinson, Martin ve Thompson 2007; Ersoy Quadir vd., 2023).

Olumlu tutumların gelişmesinde eğitim önemli bir yer tutmaktadır. Eğitim düzeyindeki azalma ön yargılı tutumların artmasına zemin oluşturmaktadır (Ersoy Quadir vd., 2023). Mevcut çalışmanın katılımcı kitlesini ağırlıklı olarak üniversite mezunlarının oluşturmasına karşılık eğitim düzeyi fark etmeksizin engelli bireylere yönelik evlilik tutumlarında benzer yaklaşımların gözlenmesi bireysel duyarlılığın eğitime bağlı olmaksızın gelişmesiyle açıklanabilir.

5.2.4. Yerleşim Yeri Durumuna Göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik

Tutumlarının Tartışılması ve Yorumu

Yerleşim Yeri durumuna göre katılımcıların EBYETÖ işlevsellik ve kabul, ebeveynlik ve sosyal çevre, eş seçimi boyutu puanlarında anlamlı farklılaşma olmamıştır. Diğer bir deyişle, katılımcıların yaşadığı yer fark etmeksizin engelli bireylere yönelik evlilik tutumlarının benzer olduğu anlaşılmıştır. Literatürde kent merkezinde yaşayanların,

kırsalda yaşayan bireylere göre engelli bireylerle kurulacak flört ve evlilik ilişkisine daha olumlu yaklaştığı görülmektedir (Zewude ve Habtegiorgis, 2021). Mekânsal farklılıklar yönünden köyde yaşayan engelli bireylerin dışlanma, küçük düşürücü sözel ifadelerle maruz kalma durumlarını daha sık yaşadığı anlaşılmıştır (Su ve Burcu Sağlam, 2020). Mevcut çalışma bulguları literatür tarafından desteklenmemektedir.

Yaşam alanları, birey üzerinde gelişimi destekleyici etkiye sahiptir. Kent merkezinde yaşayan bireylerin kişisel, sosyal, kültürel alanlarda çeşitli uyaranlara ve yaşıntılara maruz kalması sonucu bir diğerinin farklılığına duyarlılığı yüksek olabilir. Bu anlamda mevcut çalışmanın katılımcı grubunun ağırlıklı olarak il merkezinde yaşamasına rağmen engelli bireylere yönelik evlilik tutumlarının yerleşim yeri fark etmeksizin benzerlik göstermesi küreselleşmenin yaşam alanları üzerindeki etkisiyle açıklanabilir.

5.2.5. Çalışma Durumuna Göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumlarının Tartışılması ve Yorumu

Çalışma durumu değişkenine göre katılımcıların EBYETÖ işlevsellik ve kabul, eş seçimi ve ölçek toplam puanı bireylerin çalışma düzeylerine göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Ancak katılımcıların çalışma durumlarına göre EBYETÖ ebeveynlik ve sosyal çevre puanları anlamlı farklılık göstermektedir. Çalışan bireylerin, engelli bireylere yönelik evlilik tutumlarından ebeveynlik ve sosyal çevre boyutu düzeylerinin çalışmayan bireylerden daha yüksek olduğu anlaşılmıştır. Literatürde engelli bireylere yönelik evlilik tutumunu inceleyen sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Gençlerin, flört ve evlilik konusunda engelli bireylere yönelik tutumunu inceleyen Mert Kastner'in (2019) çalışmasında çalışma durumunun engellilere yönelik tutumları farklılaştırmadığı anlaşılmıştır. Benzer şekilde Altıparmak ve Sarı (2012) çalışmasında, çalışma durumu ve sosyal güvence fark etmeksizin engelli bireylere yönelik benzer tutumlar içerisinde olduğu anlaşılmıştır. Yine yurt dışında yapılan başka bir çalışmada gençlerin engelli bireyle evlilik ve aşk ilişkisi kurma isteğinde istihdam durumunun farklılaşmaya neden olmadığı anlaşılmıştır (Zewude ve Habtegiorgis, 2021). Mevcut çalışma bulgularının literatürü desteklemediği görülmektedir.

Engelli kadınların, engelleri ve toplumsal cinsiyet rollerinin baskısı nedeniyle eğitim görme, işe girme, çalışma hayatına atılma, aile ve evlilik kurma konularında sorunlar

yaşadıkları bilinmektedir (Kurnaz Özdemir, 2012). Engelli erkeklerin aksine engelli kadınların evlenemeyeceklerini hatta çocuk sahibi olamayacaklarına yönelik toplumda yaygın bir görüş bulunmaktadır (Lipson ve Rogers, 2000). Toplumda yaygın olarak engelli bir ailenin çocuk sahibi olması yadırganmakta ve çocuğa zarar vereceği yönünde kaygıların olduğu anlaşılmaktadır (Oytun, 2009). Engel durumu olmaksızın evlenme, işe girme, çocuk sahibi olma gibi konularda her yetişkin bireyin zorluk yaşayabileceği ve desteğe ihtiyaç duyabileceği söylenebilir.

Engelli bireylerin iş gücü ve iş hayatına katılımları günümüze yasal ve hukuksal zeminde desteklenmektedir (Kaner vd., 2009). Türkiye Sağlık Araştırması 2022 yılı verilerine göre çalışan engelli bireyler, Türkiye nüfusunun %15,1'ini oluşturmaktadır (TÜİK, 2023). Buna göre engelli bireylerin çalışma hayatına aktif katılabildiği düşünüldüğünde, toplumun engelli bireylerle iş ortamlarında muhtemel etkileşimlerinden söz edilebilir. Bu bağlamda çalışma hayatı içerisinde yer almanın engelli bireylere yönelik evlilik tutumlarını ebeveynlik ve sosyal çevre boyutunda farklılaşmasının nedeni, katılımcıların, engelli bireylerle sık etkileşime girebileceği alanların yaygın olması veya sosyal duyarlılık ve tutumlar üzerinde sosyalleşmenin olumlu etkisinin bulunmasıyla açıklanabilir.

5.2.6. Gelir Durumuna Göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumlarının Tartışılması ve Yorumu

Katılımcıların gelir durumuna göre EBYETÖ eş seçimi ile işlevsellik ve kabul alt boyutu puanları istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir. Ancak katılımcıların gelir durumlarına göre EBYETÖ ebeveynlik ve sosyal çevre alt boyutunda ve ölçek toplam puanlarında anlamlı farklılaşma saptanmıştır. Buna göre yüksek gelir durumuna sahip bireylerin EBYETÖ alt boyutlarında ve genel tutumlarında daha olumlu olduğu görülmüştür. Literatürde ilgili konuyla alakalı sınırlı sayıda çalışmanın bulunması nedeniyle sonuçların anlamlı karşılaştırılması zorlaşmaktadır. Konuyla ilgili yapılan bir çalışmada gençlerin engelli bireylere yönelik flört ve evlilik tutumlarında gelir durumu fark etmeksizin benzerlik gösterdiği anlaşılmıştır (Mert Kastner, 2019). Engelli bireylere yönelik tutumları inceleyen Altıparmak ve Sarı'ya göre (2012) algılanan gelir durumunun tutumları farklılaştırmadığı belirtilmiştir. Gelir düzeyi yüksek grupların engelli bireylere yönelik olumlu tutumlarının daha yüksek olduğunu gösteren çalışmalar bulunmaktadır.

Buradan hareketle gelir düzeyinin engelli bireylere yönelik tutumları farklılaştırıp farklılaştırmadığı konusunda literatürde birbiriyle çelişen sonuçlar olduğu görülmektedir (Parasuram, 2006; Robinson vd., 2007; Kaner vd., 2009).

Sosyo-ekonomik düzey, bireyin hayat standartlarına bağlı olarak zorluklar karşısındaki tutumunu şekillendirici etkidedir (Kaner vd., 2009). Mevcut çalışmanın bulguları değerlendirildiğinde gelir düzeyinin yüksek olması, refah koşullarını iyileştirmesi, sağlık, sosyal ve kültürel hizmetlere kolay erişimin sağlanması açısından bakıldığında bireyin bir başkasının dezavantajlı yaşantısına daha özenli yaklaşacağı değerlendirilebilir.

5.2.7. Medeni Duruma Göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumlarının

Tartışılması ve Yorumu

Katılımcıların medeni durumuna göre EBYETÖ ebeveynlik ve sosyal çevre alt boyutunda anlamlı farklılaşma görülmezken; EBYETÖ işlevsellik ve kabul, eş seçimi alt boyutları ve ölçek toplamında anlamlı farklılaşma tespit edilmiştir. Evli bireyler bekârlara göre eş seçiminde, işlevsellik ve kabulde ve genel olarak engellilere yönelik evlilik tutumunda daha olumludur. Mevcut çalışmada evli bireylerin, bekârlara göre engelli bireylerin evliliğine yönelik tutumunda daha olumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bir başka ifadeyle bekar bireyler, eş seçiminde engelli bireylere yönelik daha olumsuz tutumlara sahip olduğu söylenebilir. Bu yönden bakıldığında sosyal beğenirlik ve engelli bireylere yönelik tutumu inceleyen Gedik ve Toker (2018), engelli bireylere yönelik evlilik, iletişim ve dezavantajlı durumlarına üzülmeye şeklinde duyarlı olduğunu ifade eden gençlerin sosyal beğenirlik algılarının da yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bir başka ifadeyle sosyal açıdan beğenilme kaygısı yüksek olanların engelli bireylere yönelik duygusal tutumlarını gerçeklikten farklı yansıtmaya eğilimli olduğu söylenebilir. Ayrıca konuya engelli bireylerin eş seçimi açısından bakıldığında erkek engelli bireylerin engel durumu olmayan bir eşle evlenmeyi tercih etmeleri (Burcu vd., 2006) bekâr katılımcıların, engelli bireylere yönelik evlilik tutumunda daha olumsuz olmaları sonucunu destekler niteliktedir.

Daha önceki araştırma sonuçlarıyla sınırlı karşılaştırma olanağı bulunmasına rağmen medeni durum fark etmeksizin engelli bireylere yönelik tutumların benzerlik gösterdiğini belirten çalışmalar bulunmaktadır (Altıparmak ve Sarı, 2012). Buna

karşın bekârların evlilere göre engelli bireylere daha duyarlı yaklaştığını gösteren çalışmalar da bulunmaktadır (Ersoy Quadir vd., 2023; Kaner vd., 2009).

Medeni birlikteliğin psikolojik iyi oluş üzerine her iki cinsiyet özelinde olumlu etkilerinin olduğu bilinmektedir (Williams, 2003). Evliliklerinde mutlu olan çiftler, evli olmayanlara kıyasla hayatlarını daha sağlıklı ve uzun yaşarken aynı zamanda hayatı anlamlı ve doyumlu olarak değerlendirir (Cüceloğlu, 2021). Bu yönden evliliğin, bireysel ve toplumsal duyarlılığa olumlu katkıları olduğu söylenebilir. Bir diğer yandan evlilik, bir yaşam görevinin yerine getirilmesi ve istikrarlı bir beraberliğin başlangıcıdır. Bireyler için hayatı öngörülebilir kılmaktadır. Bu koşullar altında evliliğin, engelli bireylere yönelik evlilik tutumlarının eş seçimi boyutunda daha olumlu olması hayatın evli bireyler perspektifinden bekârlara kıyasla öngörülebilir olmasıyla açıklanabilir.

5.2.8. Evlilik Süresi Durumuna Göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumlarının Tartışılması ve Yorumu

Katılımcıların evlilik sürelerine göre EBYETÖ ebeveynlik ve sosyal çevre alt boyutu puanlarında anlamlı farklılık saptanmıştır. Ancak yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda ebeveynlik ve sosyal çevre boyutunda anlamlı farklılaşma görülmemiştir. Genel olarak değerlendirildiğinde, katılımcıların evlilik süreleri fark etmeksizin engelli bireylere yönelik tutumlarının benzer olduğu söylenebilir. Literatürde engelli bireylere yönelik evlilik tutumlarının katılımcıların evlilikte geçirdiği süreye göre farklılaşıp farklılaşmadığını inceleyen bir araştırmaya ulaşılamadığı için önceki araştırma bulgularıyla tartışılması mümkün görülmemektedir.

5.2.9. Ebeveyn Olma Durumuna Göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumlarının Tartışılması ve Yorumu

Katılımcıların ebeveyn olma durumlarına göre EBYETÖ işlevsellik ve kabul ile eş seçimi alt boyutunda anlamlı şekilde farklılık görülmemiştir. Ancak katılımcıların ebeveyn olma durumuna göre EBYETÖ ebeveynlik ve sosyal çevre ve ölçek toplamında anlamlı farklılaşma saptanmıştır. Bu sonuçlara göre çocuk sahibi olan katılımcıların, EBYETÖ ebeveynlik ve sosyal çevre ve genel olarak da engelli bireylere yönelik evlilik tutumlarının daha olumlu olduğu söylenebilir. Literatürde ilgili çalışmaların sınırlı olması nedeniyle anlamlı bir karşılaştırma yapılması mümkün olmasa da toplumda engelli bireyin çocuk sahibi olmasının yadırgandığı ve çocuğa

zarar vereceği yönünde yaygın bir inanış olduğu bilinmektedir (Oytun, 2009). Mevcut çalışmada çocuğu olan katılımcıların ebeveynlik ve sosyal çevre boyutunda engelli bireylere yönelik evlilik tutumlarının olumlu olduğunu görmek umut verici olarak değerlendirilebilir.

Ebeveyn olmak kendi içinde ebeveynlere birtakım zorluklar yaşatmaktadır. Literatürde ebeveynlik stresi olarak karşımıza çıkan bu kavram Dunning ve Giallo'ya göre (2012), ebeveynlikte karşılaşılan zorluklar ve ebeveynlik rollerinin yerine getirilmesi esnasında algılanan güçlük düzeyi olarak tanımlanır. Bu bağlamda ebeveynlik, görev ve sorumlulukları ciddiyet ve özenle yerine getirilmesi gereken davranışlar bütünü olmasının yanında; ebeveyn stresi, ebeveyn olmaya dair yapılması gerekenlerin bireyler özelinde algıladıkları zorluğu ifade etmektedir. Bu yönden mevcut çalışma bulguları, ebeveyn olmanın çeşitli zorluklarını deneyimleyen bireylerin, engelli bireylerin de evliliğinde benzer zorluklar yaşayabileceğini ancak bunun engel durumunun dışında her ebeveynin çeşitli şekillerde yaşayabileceği bir durum olmasıyla açıklanabilir.

Literatürde engelli bireylere yönelik evlilik tutumlarının ebeveyn olma durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını inceleyen çalışmaya rastlanmaması nedeniyle bulguların önceki araştırma sonuçlarıyla anlamlı bir zeminde tartışılması mümkün görünmemektedir. Yine de bakış açısı sunması amacıyla Altıparmak ve Sarı'ya göre (2012) annelerin, engelli bireylere yönelik tutumlarında diğer aile üyelerine göre duyarlılığı daha yüksektir. Ayrıca Ersoy Quadir vd., (2023) çalışmasında hane içindeki çocuk sayısı fazla olan bireylerin engellilere yönelik tutumlarının daha olumlu olduğu belirlenmiştir. İlgili çalışmalar mevcut çalışmada ebeveyn olmanın engelli bireylere yönelik evlilik tutumlarının ebeveyn olmayanlara göre daha yüksek olduğu bulgusunu destekler niteliktedir.

5.2.10. Engelli Tanıdığı Olma Durumuna Göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumlarının Tartışılması ve Yorumu

Katılımcıların engelli bir tanıdığı olma durumuna göre EBYETÖ işlevsellik ve kabul, eş seçimi boyutu puanları anlamlı farklılık göstermemektedir. Ancak katılımcıların engelli bir tanıdığı olma durumlarına göre EBYETÖ ebeveynlik ve sosyal çevre boyutu ile ölçek toplamında anlamlı farklılaşma saptanmıştır. Buna göre, engelli tanıdığı olan bireylerin engelli bireylere yönelik evlilik tutumlarında ve ebeveynlik ve

sosyal çevre boyutunda engelli tanıdığı olmayan bireylerden daha olumlu tutuma sahip olduğu anlaşılmıştır.

Literatürde engelli bireylere yönelik evlilik tutumlarının engelli tanıdığı olma durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını inceleyen sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Ailesinde engelli birey bulunanların engellilere yönelik tutumlarında daha duyarlı olduğunu görülmektedir (Çolak ve Çetin, 2014). Mevcut çalışma bulguları literatür tarafından desteklenmektedir. Buna karın literatürde engelli bir tanıdığı olma durumunun flört ve evlilik konularında engelli bireylere yönelik tutumlar üzerinde anlamlı bir farklılığa neden olmadığını belirten çalışmalar bulunmaktadır (Chen vd., 2002; Mert Kastner 2019). Ayrıca Zewude ve Habtegiorgis'e göre (2021) gençler engelli bireyle arkadaşlık kurulabileceğini ancak flört veya evlilik ilişkisinden uzak durduklarını belirtmişlerdir.

Daha önceki çalışma sonuçlarıyla karşılaştırmanın sınırlı olmasına karşın engelli bireylere yönelik tutum araştırmaları arasından engelli tanıdığı olmayan bireylerin, engelli bireylere yönelik tutumlarında daha olumlu olduğu (Kaner vd., 2009; Pesen ve Demirhan, 2021; Ersoy Quadir vd., 2023) veya engelli birey tanımanın engellilere yönelik tutumları farklılaştırmadığını gösteren çalışmalar da mevcuttur (Altıparmak ve Sarı, 2012).

5.2.11. Engelli Tanıdığın Yakınlık Durumuna Göre Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumlarının Tartışılması ve Yorumu

Katılımcıların engelli tanıdığının yakınlığına göre engelli bireylere yönelik evlilik tutumları düzeyleri değerlendirildiğinde EBYETÖ işlevsellik ve kabul boyutunda anlamlı farklılaşma olmamıştır. Ancak katılımcıların engelli tanıdığının yakınlığına göre EBYETÖ ebeveynlik ve sosyal çevre, eş seçimi boyutu ile ölçek toplam puanında anlamlı farklılaşma saptanmıştır. Bu farklılaşma, engelli yakın arkadaşı olma durumundan kaynaklanmaktadır. Buna göre, engelli tanıdığı arkadaşı olan bireylerin engelli bireylere yönelik evlilik tutum düzeylerinin engelli tanıdığı olmayan bireylerden ve engelli tanıdığının yakınlığı aile olan bireylerden daha yüksek olduğu söylenebilir.

Literatürde engelli bireylere yönelik evlilik tutumlarının engelli tanıdığın yakınlık derecesine göre farklılaşıp farklılaşmadığını inceleyen çalışmanın bulunmaması nedeniyle bulguların anlamlı bir zeminde tartışılması mümkün görülmemektedir.

Ancak önceki sonuçlarla sınırlı düzeyde karşılaştırma olanağı bulunsa da engelli bireylere yönelik tutumları inceleyen Altıparmak ve Sarı (2012) çalışmasında engelli bireyi tanımanın, akraba çevresinde engelli birey bulunmasının veya engelli bireyle aynı yaşam alanını paylaşmanın engelli bireylere yönelik tutumları farklılaştırmadığı görülmektedir. Bir başka çalışmada ise engelli arkadaşı bulunmayan hemşirelerin işitme engelli bireylere yönelik tutumlarının daha olumlu olduğu anlaşılmıştır (Çelik vd., 2017). Ayrıca engelli kardeşi bulunan kadınların evliliğe daha olumsuz baktıkları bilinmektedir (Girli ve Mutlu, 2015). Yapılan çalışmanın bulgularının literatürü desteklemediği görülmektedir.

Tutumları belirleyen önemli unsurlardan birinin de sosyal mesafe olduğu söylenebilir. “Toplum Özürlüleri Nasıl Anlıyor” araştırmasında katılımcıların %46,7’si tüm engel gruplarıyla arkadaşlık kurabileceğini belirtirken %56,3’ü engelli bireyle komşuluk yapabileceklerini ve %43,5’i aynı iş yerinde çalışabileceklerini belirtmiştir. Buna karşın aynı katılımcı grubunun %50,3’ü evlilikte engelli bireyi eş olarak seçmekten kaçındıkları anlaşılmıştır (Kaner vd., 2009).

Araştırmanın sonuçlarına dayanarak engelli bir arkadaşına sahip olmanın, hiç engelli tanıdığı olmayanlara göre engelli bireylere yönelik evlilik tutumlarının daha olumlu olması engelli bireylerle olumlu yaşantı fırsatları arttıkça tutumların duyarlı hale gelmesiyle açıklanabilir. Ayrıca daha fazla ve kontrollü bir sosyal mesafeden kurulan ilişkilerin yakın ilişkilere göre engelli bireylere yönelik evlilik tutumlarında tercih edildiği anlaşılmaktadır.

5.3. Araştırmaya Katılan Yetişkinlerin Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları, Evliliğe Yüklenen Anlam Düzeyleri ve Belirsizliğe Tahammülsüzlük Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesine Yönelik Bulguların Tartışılması ve Yorumu

“Araştırmaya katılan yetişkinlerin engelli bireylere yönelik evlilik tutumları, evliliğe yüklenen anlam düzeyleri ve belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” sorusuna ilişkin yapılan analiz sonucunda katılımcıların engelli bireylere yönelik evlilik tutum düzeyi arttıkça evliliğe yüklenen pozitif anlam artmakta ve evliliğe yüklenen negatif anlamın azalmakta olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca katılımcıların EBYETÖ eş seçimi, ile işlevsellik ve kabul düzeyleri arttıkça evliliğe

yüklenen pozitif anlam artmakta ancak EBYETÖ eş seçimi ile ebeveynlik ve sosyal çevre düzeyleri arttıkça evliliğe yüklenen negatif anlam azalmaktadır.

Literatür incelendiğinde engelli bireylere yönelik evlilik tutumu ile evliliğe yüklenen anlam arasındaki ilişkiyi inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Engellilik hem bir sağlık problemi hem de toplumsal etkileşimden kaynaklanan karmaşık bir durumdur (Öztabak, 2017). Bu karmaşık durumun etkilerini evlilik içerisinde görmek mümkündür. Engelli çocuğun dünyaya gelmesiyle birlikte evlilik doyumunda azalma yaşanmaktadır (Kanbir ve Akşit, 2020). Engelli çocuğun aileye katılımı ebeveynlerde yetersizlik, suçluluk ve utanç hissinin artmasına bağlı olarak evlilik doyumunun azalmasına neden olmaktadır (Şahin, 2022). Bu yönden bakıldığında aile ve sosyal bağlamlarda engellilik durumunu doğrudan ya da dolaylı olarak deneyimleyen bireylerin evliliğe yönelik bakış açılarının da olumlu ya da olumsuz şekillenmesi beklenmektedir.

Birey doğası gereği çevresindeki tehlikelerden korunma, stresini azaltma, sevmeye ve sevilme, ilgi görme, bakım gibi ihtiyaçları doğrultusunda yakın ilişkiler kurmayı ister (Sarıçam, 2019). Bu noktada evliliğin uyumunu destekleyen faktörler olarak eşlerin evliliğe yükledikleri anlamın örtüşmesi, değer yargıları, bakış açıları ve beklentilerinin uyumlu olması gerekmektedir (Tarhan, 2022). Evliliği düzen, sorumluluk, hayatı paylaşma, sevgi, koşulsuz destek şeklinde olumlu ifade eden gençlerin (Baş ve Cengiz, 2018) eş seçimi ve aileyi değerlendirme algılarını kök aile ve kültürel özelliklerin biçimlendirdiği anlaşılmıştır (Türkarlan ve Süleymanov, 2010). Toplumda özellikle iyi bir eş tanımlamasının sağlık yönünden tam olmakla ilişkilendirilmesi engelli bireylerin eş adayları veya eş adayların aileleri tarafından kabul edilmelerini zorlaştırmaktadır (Su ve Burcu Sağlam, 2020). Buna karşın bir ile beş yıllık evli bireylerin evliliklerinde birbirine hissettiği yakınlık, birbirine duyduğu sevgi gibi pozitif durumlar öne çıkmaktadır. Aynı katılımcı grubu, evliliğin zorlayıcı anlarını yaşarken en çok eş desteği, anlayış ve birbirine zaman ayırmaya ihtiyaç duyduğunu ifade etmektedir (Terzi İlhan ve Işık, 2019). Bu bağlamda eş seçiminde bireylerin öncelikleri iki ayrı insanın birbirine sunabileceği bağlılık, şefkat ve fiziksel yakınlıktır. Engel durumunun eş seçiminde bir engel oluşturmaması umut verici olarak değerlendirilebilir. Mevcut çalışmada engelli bireylere yönelik evlilik tutumlarında eş seçimi boyutunun arttıkça evliliğe yüklenen pozitif anlamın artması ve evliliğe yüklenen negatif anlamın azalma göstermesi literatür tarafından desteklenmektedir.

Aile, topluma olan kültürel görevini değer yargıları vasıtasıyla toplumsal değişime katkıda bulunarak ya da tutucu nitelikte değişimi yavaşlatarak yerine getirir (Burç, 2018). Literatürde aile ve kültür tarafından sergilenen olumsuz tutumların engelli ve engelli olmayan bireylere yönelik evlilik tutumlarını olumsuz etkilediği yönünde çalışmalar mevcuttur (Chen vd., 2002; Amin vd., 2019; Bdour ve Shogirat, 2019; Zewude ve Habtegiorgis, 2021). İlgili çalışmaların, mevcut çalışmanın bulgularını kısmi şekilde desteklediği söylenebilir.

“Araştırmaya katılan yetişkinlerin engelli bireylere yönelik evlilik tutumları, evliliğe yüklenen anlam düzeyleri ve belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” sorusuna ilişkin yapılan analiz sonucunda bir diğer araştırma sonucu katılımcıların engelli bireylere yönelik evlilik tutum (EBYETÖ) düzeyi artıkça belirsizliğe tahammülsüzlük (BTÖ-12) düzeylerinin azaldığı şeklindedir.

Literatürde engelli bireylere yönelik evlilik tutumları (EBYETÖ) ile belirsizliğe tahammülsüzlük (BTÖ-12) arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Engel oranı, niteliği ve zamanlaması ailede yaşanan stres düzeyinde anlamlı farklılıklar yaratmaktadır (Rolland, 2017). Tehdit ya da risk olarak anlamlandırılan engellilik durumu, aile yaşantısında başa çıkılması zor anlar yaşatabilir. Bununla beraber çiftlerden birinin ya da her ikisinin de engelli olması evlilik kurumunun kendine has zorluklarını bağlam ve koşullara göre farklılaştırabilir. Engel durumunun doğal sonucu olan belirsizliğe, bağışıklık geliştirebilen ailelerin tükenmişliği daha az gözlenmiştir (Rolland, 2017). Engelli çocuğa sahip aileler değerlendirildiğinde çocuğunda otizm spektrum bozukluğu olan ailelerde kaygı düzeyi çok yüksek olduğundan eşler arasındaki doyum gözle görülür oranda düşmektedir (Dalkılıç, 2013). Tıp fakültesi öğrencilerinin belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri azaldıkça engelli bireylere yönelik tutumlarının arttığı saptanmıştır (Ogle vd., 2023). Mevcut çalışmanın bulgusunu destekler nitelikte olduğu değerlendirilmektedir.

“Araştırmaya katılan yetişkinlerin engelli bireylere yönelik evlilik tutumları, evliliğe yüklenen anlam düzeyleri ve belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” sorusuna ilişkin yapılan analiz sonucunda ulaşılan sonuca göre katılımcıların evliliğe yüklenen pozitif anlam düzeyi artıkça belirsizliğe tahammülsüzlük (BTÖ-12) düzeyi çok az da olsa artmaktadır. Bununla beraber katılımcıların evliliğe yüklenen negatif anlam düzeyindeki artışa bağlı olarak belirsizliğe tahammülsüzlük (BTÖ-12) düzeyi de artmaktadır.

Literatürde evliliğe yüklenen anlam ile belirsizliğe tahammülsüzlük ilişkisini inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Evlilik kendi içinde belirsizlik ve stres yükleri taşıyan bir yaşantıdır. Bu yaşantıda eşler birbirlerine karşı anlayışlı ve hoşgörülü olması durumunda eşlerin evliliğe olan tutumları olumlu yönde değişir (Balkaya Çetin, 2019). Genç yaştaki bireylerin evlilikte iş birliğini önemsemeleri (Tekin ve İpek, 2020) bu bilgiyi destekler niteliktedir.

Belirsizliğe tahammülsüzlük süregelen kaygı ve kaygının neden olduğu diğer sorunlarla ilişkilidir (Tantan Ulu ve Yaka, 2020). Evlilik kaygısı yaşayan bireylerde evliliğe yüklenen pozitif anlam düzeyinde azalma gözlenirken evliliğe yüklenen negatif anlamda artış olduğu belirlenmiştir (Öz, 2022). Aile işlevselliğini sağlıklı olarak algılayan bireylerin belirsizliği tehdit olarak değerlendirdikleri saptanmıştır (Öztürk, 2013). Ayrıca belirsizlikten kaçınma oranı yüksek olan kültürlerde ailenin görüş farklılıklarına kapalı olması, aile dinamiklerinde sorunlar yaşanmasına neden olmaktadır (Keven Aklıman ve Avcı, 2019). Göç yaşayan kadınların evlilik doyumlarını inceleyen bir çalışmada belirsizliğe tahammülsüzlüğü yüksek kadınların evlilik doyumunun düşük olduğu saptanmıştır (Damar ve Öz, 2023). Mevcut çalışma bulgusunda belirsizliğe tahammülsüzlüğün yükselmesiyle evliliğe yüklenen negatif anlamın artması literatür tarafından desteklendiği söylenebilir.

Çiftler, eş seçiminde saygı, anlayış, güven, sorumluluk, ilgi ve sevecenlik beklemektedir. Bunun yanında evlilik sorumluluklarına ve olası problemlerine karşı hazırlıksız hisseden bireylerin endişe düzeyinin de yüksek olduğu anlaşılmıştır (Süzer, 2003). Bir başka ifadeyle evlilikteki sorumluluk bilinci ve beklentiler endişe düzeyinde artışa neden olmaktadır. Bireylerin evliliğe yükledikleri olumlu anlamdaki atıflar, iyimser beklentiler ve çift olma sorumluluğun bilincinde hareket etme özeni, aynı zamanda kaygı da hissettirmektedir. Bu anlamda mevcut çalışma bulgusunda evliliğe yüklenen pozitif anlam arttıkça belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyinin çok az da olsa artması literatür tarafından desteklenmektedir.

5.4. Araştırmaya Katılan Yetişkinlerin Evliliğe Yüklenen Anlam ve Belirsizliğe Tahammülsüzlük Düzeylerinin Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumlarını Yordamasına İlişkin Bulguların Tartışılması ve Yorumu

Bu başlık altında “Araştırmaya katılan yetişkinlerin evliliğe yüklenen anlam ve belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri, engelli bireylere yönelik evlilik tutumlarını yordamakta mıdır?” sorusuna yönelik yapılan analize göre katılımcıların evliliğe yüklenen anlam ve belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerinin engelli bireylere yönelik evlilik tutumlarını (EBYETÖ) yordama düzeyleri incelenmesi amacıyla dört regresyon modeli incelenmiştir. Evliliğe yüklenen pozitif anlam, evliliğe yüklenen negatif anlam ve belirsizliğe tahammülsüzlük (BTÖ-12) değişkenleri birlikte engelli bireylere yönelik evlilik tutumu (EBYETÖ) alt boyutlarından işlevsellik ve kabul puanlarındaki değişimin %11’ini, ebeveynlik ve sosyal çevre puanlarındaki değişimin %6’sını, eş seçimi puanlarındaki değişimin %13’ünü ve ölçek toplam puanlarındaki değişimin %15’ini açıklamaktadır. Buna göre evliliğe yüklenen pozitif anlam, evliliğe yüklenen negatif anlam ve belirsizliğe tahammülsüzlük (BTÖ-12) engelli bireylere yönelik evlilik tutumlarının (EBYETÖ) anlamlı birer yordayıcısı olduğu saptanmıştır.

Literatürde evliliğe yüklenen anlam ve belirsizliğe tahammülsüzlük değişkenlerinin engelli bireylere yönelik evlilik tutumlarını yordayıp yordamadığını inceleyen çalışmaya rastlanmamıştır. Diğer araştırma sonuçlarıyla karşılaştırma fırsatının sınırlı olmasına rağmen Öz’e göre (2022) evliliğe yüklenen anlamın, evlilik kaygısının anlamlı bir yordayıcısı olduğunu saptanmıştır. Kaçınmacı bağlanma tarzının, evlilik uyumunun anlamlı bir yordayıcı olduğunu değerlendiren Karabacak Çelik ve Çiftçi (2020) çiftler arasında yaşanan kaçınma davranışındaki azalmanın evlilik doyumunu olumlu etkileyeceğini belirtmektedir. Benzer bir çalışmada ise evliliğinde sorunları olduğunu belirten kadınların yakın ilişkilerinde de kaçınma davranışında bulundukları ve kaygı düzeylerinin yüksek olduğu saptanmıştır (Erdoğan Taycan ve Çepik Kuruoğlu, 2014).

Mevcut çalışmanın bulgularında evliliğe yüklenen anlamın ve belirsizliğe tahammülsüzlüğün (BTÖ-12) engelli bireylere yönelik evlilik tutumlarını (EBYETÖ) anlamlı şekilde yordadığı saptanmıştır. Değişkenlerin %15 ile en güçlü yordama etkisi engelli bireylere yönelik evlilik tutumları ölçeği üzerinde olmuştur. Bireylerin evliliği

olumlu veya olumsuz anlamlandırma şekillerinin, evlilikten beklentileri ve geleceğe ilişkin beklentilerinde yaşadıkları muğlaklığın engelli bireylerin evlilik yaşantılarına yönelik algısal tasarımları ve davranışları üzerinde etkili olmuştur. Bir başka ifadeyle katılımcıların engelli bir bireyin eş olma, evlilik sorumluluklarını yerine getirebilme, çocuk doğurma veya engelli bireyle evlenmenin utanmaya neden olup olmayacağı hakkındaki tutumlarının bireylerin evliliğe dair öznel tasarımları ve belirsizliğe tahammül düzeyleriyle açıklanabilir.

Engellilik, bireyin engelli olmayan insanlarla etkileşimi ve iletişimiyle şekillenen engelli bireye atfedilen bir kimliktir. Engel durumuna sahip olmak işlev kısıtlılığına işaret ederken, bu durumu engellilik haline dönüştüren toplum tarafından devre dışı bırakılmaktadır (Burcu, 2023). Engelli bireylerin eğitim, politika, sanat, spor, kültür, çalışma hayatı gibi toplumun her alanında başarıyla yer aldığı gibi yine toplumun en küçük yapı taşı oluşturarak aile ve evlilik kurumlarının içerisinde de bulunabilmesi mümkündür.

6. SONUÇLAR ve ÖNERİLER

Bu çalışmanın amacı kapsamında yetişkinlerin engelli bireylere yönelik evlilik tutumlarında (EBYETÖ) evliliğe yüklenen anlam ve belirsizliğe tahammülsüzlük (BTÖ-12) ilişkisi incelenmiştir. Çalışmada katılımcıların engelli bireylere yönelik evlilik tutumlarının (EBYETÖ) çeşitli sosyo-demografik değişkenlere göre farklılaşma durumu ortaya konmuştur. Ayrıca evliliğe yüklenen anlam ve belirsizliğe tahammülsüzlüğün (BTÖ-12) engelli bireylere yönelik evlilik tutumlarını (EBYETÖ) yordama durumu değerlendirilmiştir. Çalışma bulguları tartışma bölümünde alt başlıklar halinde tartışılmıştır. Bu bölümde çalışmadan elde edilen sonuçlar bir bütün olarak değerlendirilmiştir ve ileriye yönelik çalışmalar için araştırmacılara, uygulayıcılara, karar alıcılar ve politika geliştiricilere yol gösterici öneriler sunulmuştur.

6.1. Araştırmanın Sonuçları

- Katılımcıların engelli bireylere yönelik evlilik tutumlarının (EBYETÖ) olumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanında katılımcıların evliliğe yüklenen pozitif anlam (EYAÖ) düzeyi çok yüksek iken evliliğe yüklenen negatif anlam düzeyi ortadır. Son olarak katılımcıların belirsizliğe tahammülsüzlük (BTÖ-12) düzeyleri alt boyutlarıyla beraber genel olarak orta düzeydedir.
- Katılımcıların engelli bireylere yönelik evlilik tutumları (EBYETÖ) cinsiyet, eğitim düzeyi, yerleşim yeri değişkenlerine göre anlamlı farklılık göstermemektedir.
- Katılımcıların engelli bireylere yönelik evlilik tutumları (EBYETÖ) yaş, çalışma durumu, gelir durumu, medeni durum, evlilik süreleri, ebeveyn olma, engelli bir tanıdığı olma, engelli tanıdığının yakınlığı değişkenlerine göre anlamlı farklılık göstermektedir.

- Engelli bireylere yönelik evlilik tutumları (EBYETÖ) ile evliliğe yüklenen pozitif anlam arasında pozitif yönlü düşük düzeyde ve evliliğe yüklenen negatif anlam arasında negatif yönlü düşük düzeyde anlamlı ilişki tespit edilmiştir.
- EBYETÖ eş seçimi ile evliliğe yüklenen pozitif anlam arasında pozitif yönlü düşük düzeyde ve evliliğe yüklenen negatif anlam arasında negatif yönlü düşük düzeyde anlamlı ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- EBYETÖ işlevsellik ve kabul ile evliliğe yüklenen pozitif anlam arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.
- EBYETÖ ile Belirsizliğe Tahammülsüzlük (BTÖ-12) arasında negatif yönlü düşük düzeyde anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.
- EBYETÖ eş seçimi ile Belirsizliğe Tahammülsüzlük (BTÖ-12) engelleyici kaygı alt boyutu puanı ve ölçek toplam puanı arasında negatif yönlü düşük düzeyde anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.
- EBYETÖ ebeveynlik ve sosyal çevre ile Belirsizliğe Tahammülsüzlük (BTÖ-12) ileriye yönelik kaygı, engelleyici kaygı alt boyutu puanları ve ölçek toplam puanı arasında negatif yönlü düşük düzeyde anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.
- EBYETÖ işlevsellik ve kabul boyutu puanları ile Belirsizliğe Tahammülsüzlük (BTÖ-12) ileriye yönelik kaygı, engelleyici kaygı alt boyutu puanları ve ölçek toplam puanı arasında negatif yönlü düşük düzeyde anlamlı ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- Evliliğe yüklenen pozitif anlam ve evliliğe yüklenen negatif anlam ile belirsizliğe tahammülsüzlük (BTÖ-12) arasında pozitif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.
- Evliliğe yüklenen pozitif anlam ve belirsizliğe tahammülsüzlük (BTÖ-12) değişkenleri birlikte EBYETÖ işlevsellik ve kabul değişkenindeki değişimin %11'ini açıklamaktadır.
- Evliliğe yüklenen negatif anlam ve belirsizliğe tahammülsüzlük değişkenleri birlikte EBYETÖ ebeveynlik ve sosyal çevre değişkenindeki değişimin %6'sını açıklamaktadır.

- Evliliğe yüklenen pozitif anlam, evliliğe yüklenen negatif anlam ve belirsizliğe tahammülsüzlük değişkenleri birlikte EBYETÖ eş seçimi değişkenindeki değişimin %13'ünü açıklamaktadır.
- Evliliğe yüklenen pozitif anlam, evliliğe yüklenen negatif anlam ve belirsizliğe tahammülsüzlük (BTÖ-12) değişkenleri birlikte engelli bireylere yönelik evlilik tutumları (EBYETÖ) değişkenindeki değişimin %15'ini açıklamaktadır.

6.2. Araştırmanın Önerileri

Bu başlık altında araştırma sonuçları doğrultusunda engelli bireylere yönelik evlilik tutumları konusunda gelecek çalışmalar için araştırmacılara, engelli bireylere yönelik evlilik tutumlarında nitelikli ve kalıcı tutum değişimlerinin sağlanması için uygulayıcılara, karar alıcılara ve politika geliştiricilere uygulanabilir önerilerde bulunulmuştur.

6.2.1. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

- Bu araştırma Türkiye'de yaşayan 602 yetişkin breyim katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların %61,63'ü kadın ve %38,37'si erkek bireylerden oluşmaktadır. Katılımcı grubunun ağırlıklı olarak kadınlardan oluşması bu araştırmanın sınırlı yönünü göstermektedir. Bu kapsamda ileriye yönelik yapılacak çalışmalar için araştırmacıların cinsiyet dağılımındaki eşitliği gözetmeleri önerilebilir.
- Bu çalışma Türkiye genelinde yaşayan yetişkin bireylerin engelli bireylere yönelik evlilik tutumlarını incelemektedir. Yeni çalışmaların kapsamı daraltılarak ülkemiz coğrafi bölgelerinde yaşayan bireylerin engelli bireylere yönelik evlilik tutumlarının incelenmesi önerilebilir.
- Engelli bireylere yönelik evlilik tutumlarını inceleyen sınırlı sayıda çalışmanın olması nedeniyle literatüre katkı sağlaması amacıyla aynı konu toplumsal cinsiyet rolleri, evlilik rol beklentileri, evlilik kaygısı, eş desteği gibi değişkenlerle yeniden incelenebilir. Engelli bireylere yönelik evlilik tutumlarının engelli bireyin engel türüne ve engel düzeyine göre değişkenlik

gösterip göstermediği araştırılabilir. Bu sayede engelli bireylere yönelik evlilik tutumları konusunda daha kapsamlı açıklamalar yapılabilir.

6.2.2. Uygulayıcılara Yönelik Öneriler

- Mevcut çalışma sonuçlarının alan uzmanlarının çalışmalarına ışık tutması amaçlanmıştır. Bu kapsamda engelli bireylerin aile ve evlilik konularında topluma tam ve etkin katılımını desteklemek amacıyla engelli veya engelli olmayan, heterojen veya homojen gruplarla psikoeğitim programları veya grupla psikolojik danışma programları uygulanabilir. Geliştirilecek programlarda engelli bireylerin evliliği, cinsel yaşamı ve evlilik aile sorumlulukları, çocuk bakımı gibi konularda ön yargı ve yanlış bilgileri düzenleyici içerikler oluşturulabilir.
- Alan uzmanları uygulayıcı konumunda oldukları sahada engelli bireyler ve ailelerine yönelik evlilik ve eş seçimi konularında danışmanlık çalışmaları yaparak bireylerin gerçekçi evlilik beklentileri oluşturmalarını destekleyebilirler.
- Alan uzmanlarının evlilik öncesi ilişki geliştirme programlarında mevcut çalışma bulgularından faydalananarak engellilik ve engelli bireylerle olan evlilik hakkında evlilik öncesindeki bireylerin farkındalıklarının artırılması desteklenebilir.

6.2.3. Karar Alıcılara ve Politika Geliştiricilere Yönelik Öneriler

- Karar alıcılar ve politika geliştiriciler mevcut çalışma bulgularından faydalananarak toplumun engelli bireylere yönelik evlilik tutumlarının hangi alt boyutlarda farklılaştığını gözeterek dezavantajlı bireylerin evlilik ve aile hayatına katılımlarını destekleyici eğitim, sağlık ve sosyal hizmet politikalarını bu konularda güncelleyebilir ya da yeni politikalar geliştirebilir.

KAYNAKLAR

Acar, H. ve Kılınç, M. (2017). Orta yetişkinlik döneminde uyum ve psikopatoloji. İçinde F. Saviçakar (Edt.) *Yaşam dönemleri ve uyum sorunları* (ss. 368-398). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Akbaş, M., Gökyıldız Sürücü, Ş., Onat Köroğlu, C. ve Öztürk, M. (2019). Üniversite öğrencilerinin evlilik tutumlarını etkileyen faktörler. *Çukurova Tıp Dergisi*, 44 (1), 93-100. DOI: 10.17826

Akgün, R. ve Çifçi- Gökçearslan, E. (2010). Engelli çocuğa sahip ailelerde güçlendirme yaklaşımı ve sosyal destek sistemi, *Ufku Ötesi Bilim Dergisi*, 10 (1-2), 23-36.

Akyazı, K. G., Çıtak, Ş. ve Tosun, C., (2022). “Evlilik tutumunun bir yordayıcısı olarak evlilik rol beklentileri”. *ODÜ Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 12 (2), 931-948, Doi: 10.48146/odusobiad.1107960

Altıparmak, S. ve Sarı, H. Y. (2012). Manisa ilinde engelli bireylere karşı toplumsal tutum. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 13(2), 110-116.

Altun Kobul, F., Özyazıcı-Kuzur, Ö., Özgöl, M., Eyüboğlu Yılmaz, S., Özaydın, B. B. ve Coğalan, Y. (2022). Belirsizliğe tahammülsüzlüğün açıklanmasında benmerkezcilik ve duygusal zekânın rolü nedir? *Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 9, 699-711. doi: 10.30900/kafkasegt.963549

Amin, A. S., Shaari, A. H. ve Khairuddin, K. F. (2019). Barriers to marriage and motherhood: the experiences of disabled women in Malaysia. *The History of the Family*, 1–19. doi:10.1080/1081602x.2019.166354

Anderson, S. A. ve Sabatelli, R. M. (2011). *Family interaction: a multigenerational developmental perspective*. USA: Pearson Education.

Apaydın, R. ve Barış, İ. (2021). Toplumda engelli bireylere yönelik tutumun sağlık çalışanları bağlamında değerlendirilmesi. *Ufku Ötesi Bilim Dergisi*, 21(1), 22-39.

Arıkan, Ç. (2001). *Türkiye’de görme özürlü kadınlar: sorunlar, beklentiler, çözüm*

önerileri. Ankara: Körler Federasyonu Yayını.

Arslan, S. (2019). Öğretmen Adaylarında Kişiler Arası Tarz, Affetme ve Evlilik Tutumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. *Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Bursa.

Atalan, G. ve Kabasakal, H. Z. (2022). Özel gereksinimli çocuk sahibi ebeveynlerde psikolojik yardım almaya ilişkin tutum, psikolojik sağlamlık ve eş desteği ilişkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi–Electronic Journal of Social Sciences*, 21(84), 173-187.

Avcıoğlu, H., Sazak Pınar, E. ve Öztürk, T. (2005). Kaynaştırma uygulamaları okul öncesi eğitim kurumlarında uygulanan kaynaştırmaya yönelik öğretmen ve anne-baba tutumlarının incelenmesi. *XIV. Ulusal Özel Eğitim Kongresi Bildiri Kitabı*, 69-89.

Axinn, W. G., ve Thornton, A. (1996). The influence of parents' marital dissolutions on children's attitudes toward family formation. *Demography*, 33(1), 66–81.

Aydoğan, D. (2019). Aile travmaları ve travma sonrası aile gelişimi: aile yılmazlığı. İçinde T. Akbaş ve N. S. Özabacı (Edt.), *Kuram ve uygulamaları ile aile danışmanlığı* (ss. 155-183). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Babunzer, D. L. ve West J. D. (1993). *Counselling Couples*. London: Sage.

Bacanlı, H. (2001). Eş Tercihleri. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 2 (15), 7-16.

Bakioğlu, F. ve Türküm, A. S. (2019). Toplumsal cinsiyet rolleri ölçeği'nin Türkçe'ye uyarlaması: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Kastamonu Eğitim Dergisi*. 27(2), 717-725.

Balkaya Çetin, A. (2019). Aile dinamikleri. İçinde T. Akbaş ve N. Ş. Özabacı (Edt.), *Kuram ve uygulamaları ile aile danışmanlığı* (ss. 44-64). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Barahmand, U. ve Haji, A. (2014). The impact of intolerance of uncertainty, worry and irritability on quality of life in persons with epilepsy: *Irritability as mediator*. *Epilepsy Research*, 108(8), 1335–1344. doi:10.1016/j.epilepsyres.2014.07.002

Baş, E. ve Cengiz, E. (2018). Üniversite öğrencilerinin evlilik ve aileyi anlamlandırma biçimleri: Karadeniz Teknik Üniversitesi örneği. *İmgelem*, 2(2), 5-27.

Bdour, N. T. A. ve Shogirat, F. M. A. (2019). Disabled people marriage; an overview for different perspectives. *14th Conference on Literature, Education, Humanities & Social Sciences (PLEHSS-19)*, Paris, France, 5-7 September.

Berger, P. ve Keller, H. (1964). Marriage and the construction of reality: an exercise in the microsociology of knowledge. *The Psychosocial Interior of the Family*.

Bilen, M. (2009). *Sağlıklı insan ilişkileri*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Blagojevic, M. (1989). The attitudes of young people towards marriage: from the change of substance to the change of form. *Marriage & Family Review*, 14(1-2), 217–238. https://doi.org/10.1300/J002v14n01_12

Blumer, H. (1984). *Symbolic interactionism perspective and method*. California: University of California Press.

Boyacıoğlu Ögün, A. (2023). Önsöz. İçinde E. Burcu (Edt.), *Engellilik sosyolojisi araştırma yazıları* (ss. 11-15). Ankara: Siyasal.

Bozkurt Erdem, S. (2019). Engellilerin evlilikle ilgili görüş ve beklentileri (Sakarya örneği). Yüksek Lisans Tezi. *Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Sakarya.

Bramlett, M. D. ve Mosher, W. D. (2002.) Cohabitation, marriage, divorce and remarriage in the United States. *National Center for Health Statistics Vital Health Stat*, 23(22), 1-103.

Burchfield, J. L. (2012). The Gender and Cultural Difference Effect of Family Communication Patterns on Self Esteem and Relationship Satisfaction of Women. Unpublished MA Thesis. Texas University Department of Psychology and Philosophy, Texas.

Burcu Sağlam, E., Kamanlıoğlu, M. ve Şahin Kütük, B. (2006). Özürlü bireylerin eş seçiminde yaşadıkları sorunların cinsiyete göre karşılaştırılması. *Kadın/Woman 2000: Kadın Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 1–30.

Burcu, E. (2011). Türkiye’deki engelli bireylere ilişkin kültürel tanımlamalar: Ankara örneği. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 28(1), 37–54.

Burcu, E. (2020). *Engellilik sosyolojisi* (2. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.

Burcu, E. (2023). Engellilik sosyolojisi. İçinde E. Burcu (Edt.), *Engellilik sosyolojisi araştırma yazıları* (ss. 21-62). Ankara: Siyasal Kitabevi.

- Burç, P. E. (2018). Evlilik ve aile olguları üzerinden gündelik hayata sosyo-kültürel bir bakış. *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(13), 135-141.
- Buz, S. ve Karabulut, A. (2015). Ortopedik engelli kadınlar: toplumsal cinsiyet çerçevesinde bir çalışma. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (7), 25-45.
- Büke, B. (2021). Engelli bireylerin kendilerine yönelik ayrımcı ve mikro saldırgan uygulamaları ifade etmeleri: Twitter'daki #Engellenmekİstemiyoruz ve #SağlamcılarDışarı etiketleri. *Nitel Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2), 164-190.
- Büyüköztürk, Ş. (2020). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı istatistik, araştırma deseni spss uygulamaları ve yorum* (28. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel F. (2018). *Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (24. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Carleton, R. N., Norton, M. A. P. J. ve Asmundson, G. J. G. (2007). Fearing the unknown: a short version of the Intolerance of Uncertainty Scale. *Journal of Anxiety Disorders*, 21(1), 105–117. doi:10.1016/j.janxdis.2006.03.014
- Carroll, J. S.; Willoughby, B.; Badger, S.; Nelson, L. J.; McNamara Barry, C.; Madsen, S. D. (2007). So close, yet so far away: the impact of varying marital horizons on emerging adulthood. *Journal of Adolescent Research*, 22(3), 219–247. doi:10.1177/0743558407299697
- Chen, R. K., Brodwin, M. G., Cardoso, E. ve Chan, F. (2002). Attitudes toward people with disabilities in the social context of dating and marriage: a comparison of American, Taiwanese, and Singaporean college students. *Journal Of Rehabilitation*, 68(4), 5-11.
- Curran, M. A., Utley, E. A. ve Muraco, J. A. (2010). An exploratory study of the meaning of marriage for African Americans. *Marriage & Family Review*, 46(5), 346–365. doi:10.1080/01494929.2010.528314
- Cüceloğlu, D. (2021). *Evlenmeden önce*. İstanbul: Kronik Kitap.
- Çelik, E. (2019). Evlilik doyumu. İçinde A. Akın ve E. Çelik (Edt.), *Psikolojide Güncel Kavramlar Aile ve Evlilik* (ss. 24-33). Ankara: Nobel.
- Çelik, E. ve Erkilet, G. (2019). Evlilik kaygısı ölçeğinin geliştirilmesi: geçerlik ve

güvenirlilik çalışması. *Ege Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 2(1), 47-57.

Çelik, F., Terkeş, N., Uslular, E., Şahin, Ö., Savaş, L., Karateke, A., Duygun, G. ve Kahraman, H. (2017). Hemşirelerin işitme engelli bireylere yönelik tutumlarının belirlenmesi. *Journal of Anatolia Nursing and Health Sciences*, 20(4), 244.

Çolak, M. ve Çetin, C. (2014). Öğretmenlerin engelliliğe yönelik tutumları üzerine bir araştırma. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 29(1), 191-211.

Damar P. ve Öz F. (2023). Göç yapan kadınlarda belirsizliğe tahammülsüzlük, stresle başetme ve evlilik doyumu: KKTC örneği. *Genel Sağlık Bilimleri Dergisi*, 5(3), 385-401.

Doğru, D. (2017). Algılanan Anne Baba Tutumlarının Eş Seçme Stratejileri ve Evlilik Tutumu ile İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.

Dombak, K. (2023). Evliliğe Yüklenen Anlam İle Yalnızlık Arasındaki İlişkide Umutsuzluğun Aracı Rolü. Yüksek Lisans Tezi. *Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Düzce.

Driver, J., Tabares, A., Shapiro, A. F., Gottman, J. M. (2017). Mutlu ve mutsuz çiftlerde çiftlerin etkileşimleri gottman laboratuvarı çalışmaları. İçinde F. Walsh (Edt.), *Normal aile süreçleri büyüyen çeşitlilik ve karmaşıklık* (ss.65-114). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Dunning, M. J. ve Giallo, R. (2012). Fatigue, parenting stress, self-efficacy and satisfaction in mothers of infants and young children. *Journal of Reproductive and Infant Psychology*, 30(2), 145–159. doi:10.1080/02646838.2012.693910

Efe, E. (2013). Üniversite Öğrencilerinin Eş Seçme Eğilimleri. Yüksel Lisans Tezi. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara.

Engelliler Hakkında Kanun. (2005, 7 Temmuz). Resmi Gazete. (Sayı: 5378). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/07/20050707-2.htm>

Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme. (2009, 14 Temmuz). Resmi Gazete. (Sayı: 5825). Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/07/20090714-1.htm>

Ercan, M. (2022). Sosyal dışlanmanın nesneleri olarak engelliler. İçinde R. Aydın ve İ. Keskin (Edt.), *Engellilik araştırmaları yazıları*. (ss. 481-201). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınevi. DOI: 10.26650/B/SS46.2022.013

Erdoğan Taycan, S., Çepik Kuruoğlu, A. (2014). Evlilik uyumu ile bağlanma stilleri ve mizaç ve karakter özellikleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 25(1), 9–18.

Eripek, S. (1998). Duygu ve davranış bozukluğu olanlar. İçinde S. Eripek (Edt.), *Özel eğitim* (ss. 127-152). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

Ersor Quadir, S., Akaroğlu, G. ve Tıgılı, E. (2023). Toplumumuzun engelli bireylere yönelik duyarlılık düzeylerinin incelenmesi. *EKEV Akademi Dergisi* (96), 229-246.

Esmail, S., Darry, K., Walter, A. ve Knupp, H. (2010). Attitudes and perceptions towards disability and sexuality. *Disability and Rehabilitation*, 32(14), 1148–1155. doi:10.3109/09638280903419277

Gallagher, N. G., South, S. C. ve Oltmanns, T. F. (2003). Attentional coping style in obsessive compulsive personality disorder: a test of the intolerance of uncertainty hypothesis. *Personality and Individual Differences*, 34(1), 41–57.

Geçgin, F. M. ve Sahranç, Ü. (2017). Belirsizliğe tahammülsüzlük ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişki. *Sakarya University Journal of Education*, 7(4-özel sayı), 739-755.

Gedik, Z., ve Toker, H. (2018). Üniversite öğrencilerinin engelli bireylere yönelik tutumları ve sosyal beğenirlik düzeyleri. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, (1), 111-116.

Gencer, M. (2020). Engellilik durumu ve engellilere yönelik toplumsal algı: Kütahya örneği. Yüksek Lisans Tezi. *Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Kütahya.

Girli, A. ve Mutlu, H. (2015). Engelli kardeşi olan 18-30 yaş arasındaki bireylerin evliliğe yönelik tutumlarının incelenmesi. *Journal of Human Sciences*, 12(1), 192–205.

Goff, J. M. L. ve Ryser, V. A. (2010). Meaning of Marriage for Men During Their Transition to Fatherhood: The Swiss Context. *Marriage & Family Review*, 46(1-2), 107–125. doi:10.1080/01494921003648654

Goleman, D. (2018). Duygusal zekâ (Çev: B. S. Yüksel). İstanbul: Varlık Yayınları A.Ş.

Gonzales, L., Davidoff, K. C., Nadal, K. L. ve Yanos, P. T. (2015). Microaggressions experienced by persons with mental illnesses: an exploratory study. *Psychiatric Rehabilitation Journal*, 38(3), 234-241.

Göç, E. (2017). Sürekli Kaygının Yordayıcıları Olarak Belirsizliğe Tahammülsüzlük, Endişe İle İlgili İnançlar Ve Kontrol Odağının İncelenmesi İle Yaşam Doyumunun Araştırılması. *Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*. İstanbul.

Grenier, S., Barrette, A. M. ve Ladouceur, R. (2005). Intolerance of unncertainty and intolerance of ambiguity: Similarities and differences. *Personality and Individual Differences*, 39(3), 593–600. doi:10.1016/j.paid.2005.02.014

Grupe, D. W. ve Nitschke, J. B. (2013). Uncertainty and anticipation in anxiety: an integrated neurobiological and psychological perspective. *Nature Reviews Neuroscience*, 14(7), 488.

Güler, K. (2021). Evli Olmayan Bireylerin Evlilik Kaygısı İle Evliliğe Yükledikleri Anlam Ve Evlilik Beklentileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. *İstanbul Kent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü*, İstanbul.

Gürler, S. (2016). *Engelli kadınların insan hakları*. Ankara: Astana Yayınları.

Güvenç, F. (2019). Üniversite Öğrencilerinde Bilişsel Esneklik Ve Belirsizliğe Tahammülsüzlük İle Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Konya.

Hacıoğlu, N. ve Akbaş Baysal, E. (2019). Nicel araştırma modelleri-desenleri. İçinde G. Ocak (Edt.), *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri* (ss. 66-119). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Hadley, T. R., Jacob, T., Milliones, J., Caplan, J. ve Spitz, D. (1974). The relationship between family developmental crisis and the appearance of symptoms in a family member, *Family Process*, 13(2), 207–214.

Halford, W. K., & Snyder, D. K. (2012). Universal processes and common factors in couple therapy and relationship education. *Behavior Therapy*, 43(1), 1–12.

Harris, R. (2019). Özgüven boşluğu (Çev: Ç. Balkanlı). İstanbul: Diyojen Yayıncılık.

- Harris, R. (2020). Mutluluk tuzağı (Çev: Ç. Şaher). İstanbul: Litera Yayıncılık.
- Hodges, M. I. ve Logan, C. D. (Edt.) (2012). *Psychology of attitudes*. New York: Nova Science Publishers.
- İnceoğlu, M. (2011). *Tutum algı iletişim* (6. baskı). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- İşler, Y. S. (2019). Engelli bireylere yönelik evlilik tutumları ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. Yüksek Lisans Tezi. *Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Gaziantep.
- Kalkan, M. (2023). Evlilik öncesi psikolojik danışmada ele alınan konular. İçinde M. Kalkan ve Z. Hamamcı (Edt.), *Evlilik öncesi psikolojik danışma* (ss. 69-87). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kanbir, A. ve Akşit, G. (2020). Engelli çocuğun evlilik doyumuna etkisi. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 10(3), 791-812. Doi:10.48146/odusobiad.664131
- Kaner, S. (2004). Engelli çocukları olan anababaların algıladıkları stres, sosyal destek ve yaşam doyumlarının incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Bilimsel Araştırma Raporu*. Ankara.
- Kaner, S., Öğülmüş, S., Büyüköztürk, Ş., ve Dökmen, Z. (2009). *Toplum özürüllüğü nasıl anlıyor*. Ankara: T.C. Başbakanlık Özürüllüler İdaresi Başkanlığı.
- Karabacak Çelik, A. ve Çiftçi, M. (2020). Evli bireylerin bağlanma stilleri ve psikolojik iyi oluşlarının evlilik uyumlarını yordayıcı rolü. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 9(2), 898-918.
- Karataş, K. ve Gökçearslan Çifci, E. (2010). Türkiye’de engelli kadın olmak deneyimler ve çözüm önerileri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi The Journal of International Social Research*, 3(13), 147-153.
- Karataş, Z., ve Uzun, K. (2018). Belirsizliğe tahammülsüzlüğün yordayıcısı olarak endişe ile ilgili olumlu ve olumsuz inançlar. *Kastamonu Education Journal*, 26(4), 1267-1276. doi:10.24106/kefdergi.434169
- Kasap, M. (2020). Yakın ilişkilerde belirsizliğe tahammülsüzlüğün irrasyonel inanışlar ve temel psikolojik ihtiyaçlarla ilişkisi. Yüksek Lisans Tezi. *Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü*, İstanbul.

Keldal, G. (2021). Evliliğe bakış açısı ve evlilikten beklentiler. *Journal of the Çukurova University Institute of Social Sciences*, 30(1), 1–10.

Keven Aklıman, Ç. ve Avcı, M. (2019). Kültüre duyarlı aile danışmanlığı. İçinde T. Akbaş ve N.Ş. Özabacı (Edt.), *Kuram ve uygulamaları ile aile danışmanlığı* (ss. 121-149). Ankara; Pegem Akademi yayıncılık.

Khodarahimi, S. ve Fathi, R. (2017). Mate selection, meaning of marriage and positive cognitive constructs on younger and older married individuals. *Contemporary Family Therapy*, 39(2), 132–139. doi:10.1007/s10591-017-9411-4

Kırcaali-İftar, G. (1998). Özel gereksinimli bireyler ve özel eğitim. İçinde S. Eripek (Edt.), *Özel eğitim* (ss. 3-4). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

Kilit, Z, Dönmezler, S., Erensoy, H. ve Berkol, T. D. (2020). Üniversite öğrencilerinde belirsizliğe tahammülsüzlük, endişe ve bilişsel sınav kaygısı ilişkisi. *Ortadoğu Tıp Dergisi*, 12(2), 262-268. doi:10.21601/ortadogutipdergisi.741156

Kim, Y. J., Aslam, M. S., Deng, R., Leghari, Q. A., Naseem, S., Ul Hassan, M. M., Nadeem, E., Qian, L. ve Lkhagvasuren, D. (2023). Intolerance of uncertainty across stress, anxiety, and depression among university students in Pakistan: a descriptive cross-sectional study. *Heliyon*, 9(6), e16636.

King, L. A., King, D. W., Carter, D. B., Surface, C. R. ve Stepanski, K. (1994). Validity of the sex-role egalitarianism scale: two replication studies. *sex roles: A Journal of Research*, 31(5-6), 339–348.

Koçyigit Özyigit, M. (2017). The meaning of marriage according to university students: a phenomenological study. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 17(2), 679–711.

Korunur, R. ve Taştan, N. (2020). Üniversite öğrencilerinin eş seçimi kriterlerinin kişilik özellikleri ile ilişkisinin incelenmesi. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 10(2), 313-322.

Körük, S. (2019). Evlilik ve çift ilişkisi. İçinde N. Özabacı (Edt.), *Evlilik ve yakın ilişkiler* (ss. 38-55). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Kring, A. M., Johnson, S. L., Davison, G. ve Neale, J., (2017). Kaygı bozuklukları. İçinde M. Şahin (Edt.) *Anormal Psikolojisi* (ss. 172-198). Ankara: Nobel Akademik

Yayıncılık.

Kurnaz Özdemir, D. (2012). Ortopedik engelli kadınların sorun ve beklentileri üzerine bir araştırma: Tuzla ilçesi örneği. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 23(1), 52/72.

Larson, J. H. ve Holman, T. B. (1994). Premarital predictors of marital quality and stability. *Family Relations*, 43(2), 228–237. doi:10.2307/585327

Lavner, J. A. ve Bradbury, T. N. (2010). Patterns of change in marital satisfaction over the newlywed years. *Journal of Marriage and Family*, 72(5), 1171–1187. doi:10.1111/j.1741-3737.2010.00757.x

Lee, A. H. Ve Woodruff Borden, J. (2018). Roles of emotional reactivity, intolerance of uncertainty, and negative problem orientation on developing childhood worry. *Personality and Individual Differences*, 135, 25–30. doi:10.1016/j.paid.2018.06.048

Lipson, J. G. ve Rogers, J. (2000). Cultural Aspects of Disability, *Journal of Transcultural Nursing*; 11: 212-219.

Mcgoldrick, M. ve Sibusawa, T. (2017). Aile yaşam döngüsü. İçinde F. Walsh (Edt.), *Normal aile süreçleri büyüyen çeşitlilik ve karmaşıklık* (ss.385-408). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Mert Kastner, M. (2019). Attitudes Toward Disabled People in the Social Context Of Dating, Marriage and Work: Religiosity, Religious Orientation, Conservatism and Ambivalent Sexism. Master's thesis. *The Graduate School of Social Sciences of Middle East Technical University*, Ankara.

Mohammadi, B. ve Soleymani, A. (2017). Early Maladaptive Schemas and Marital Satisfaction as Predictors of Marital Commitment. *International Journal of Behavioral Sciences*, 11, 16-22.

Morriss, J., Goh, K., Hirsch, C. R. ve Dodd, H. F. (2023). Intolerance of uncertainty heightens negative emotional states and dampens positive emotional states. *Frontiers in Psychiatry*, 14, 1147970.

Nadaf, H., Toozandehjani, H. Ve Bagherzadeh, G. Z. (2021). The Effects of Imago Therapy-Based Education on Anxiety Sensitivity, Intolerance of Uncertainty, Mental Health, and Physical Health Indicators in Couples on the Verge of Divorce. *MEJDS*, 11-159.

- Nazlı, S. (2021). *Aile danışmanlığı*, (16. baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ogle, M., Papanagnou, D., Reopelle, K., Rusnack, F., Feingold-Link, J., Poluch, M. ve Ankam, N. (2023). Intolerance of uncertainty and attitudes towards persons living with disabilities in medical students: Is there a correlation? *Frontiers in Public Health*, 11, 1149725.
- Oppong, C. ve Abu, K. (1987). *Seven roles of women: impact of education, migration and employment on ghanaian mothers*. Cenevre: International Labour Office Geneva.
- Oytun, F. (2009). Engelli kadınların sağlık sorunları ve beklentileri, *Engelli Kadın ve Sağlık Sempozyumu*, Ankara.
- Öz, F. (2022). Evlilik Kaygısının Evliliğe Yüklenen Anlam, Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tututmu ve Psikolojik Esneklik ile İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi. *İbn Haldun Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü*, İstanbul.
- Özabacı, N., Körük, S. ve Kara, A. (2018). Evliliğe yüklenen anlam ölçeğinin (eyaö) geliştirilmesi: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 8(50), 235-259.
- Özabacı, N., Körük, S. ve Kara, A. (2019). A metaphoric examination of the meaning of marriage. *Cukurova University Faculty of Education Journal*, 48(1), 693-736.
- Özgüven, İ. E. (2000). *Evlilik ve aile terapisi*. Ankara: PDR Derneği Yayınları.
- Özkan, Ö. S. (2019). Obsesif Kompulsif Bozukluk (Okb) Tanısı Almış Hastalarda Belirsizliğe Tahammülsüzlük ve Agresyon Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.
- Öztabak, M. Ü. (2017). Engelli bireylerin yaşamdan beklentilerinin incelenmesi. *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, (9), 355-375.
- Öztürk, M. (2011). Engelli Gerçeği. İçinde A. Serenli. *Türkiye’de engelli gerçeği* (ss. 15-39). İstanbul: MÜSİAD.
- Öztürk, Ö. (2013). İntihar Olasılığı ve Aile İşlevselliği Arasındaki İlişkide Bilişsel Esneklik ve Belirsizliğe Tahammülsüzlük Değişkenlerinin Aracı Rolü. Yüksek Lisans Tezi. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara.
- Öztürk, Ş. (2027). Zihinsel Engelli ve Yaygın Gelişimsel Bozukluk Tanılı Çocuk ve Ergenlerin Ebeveynlerinde Stresle Başa Çıkma Tutumları ve Evlilik Uyumuna Etkisi.

- Yüksek Lisans Tezi. *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.
- Özyürek, M. (1998). Bedensel yetersizliği olanlar. İçinde S. Eripek (Edt.), *Özel eğitim* (ss. 127-152). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Özyürek, M. (1998). Görme engelliler. İçinde S. Eripek (Edt.), *Özel eğitim* (ss. 127-152). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Özyürek, M. (2005). *Bireysel farklılıkları inceleme yaklaşımları* (2. baskı). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Özyürek, M. (2013). *Engellilere yönelik tutumların değiştirilmesi* (4. baskı). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Parasuram, K. (2006). Variables that effect teachers' attitudes toward disability and inclusive education in Mumbai, India. *Disability and Society*, 21 (3), 232-242.
- Parmaksız, İ. (2021). Erişkin dönemde belirsizliğe tahammülsüzlük üzerinde otomatik düşünceler ve stresle başa çıkma mekanizmalarının etkisi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*. 13(Ek 1):1-11.
- Pesen, A. ve Demirhan, M. (2021). Öğretmenlerin özel gereksinimli bireylere yönelik tutumlarının incelenmesi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(1), 141-158.
- Pınar, D. G. (2008). Üniversite son sınıf öğrencilerinin evliliğe bakış açısı. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 14(14), 49-60.
- Rembis, M. (2019). *Disability: A Reference Handbook*. California: ABC-CLIO.
- Riggio, H. R. ve Fite, J. E. (2006). Attitudes toward divorce: embeddedness and outcomes in personal relationships. *Journal of Applied Social Psychology*, 36(12), 2935–2962. doi:10.1111/j.0021-9029.2006.00136.x
- Robinson, C., Martin, J. & Thompson, K. (2007). Attitudes towards and perceptions of disabled persons – Findings from a module included in the 2005 British Social Attitudes Survey. Disability Rights Commission
- Rolland, J. S. (2017). Ciddi hastalıklar ve engellerde aile mücadelelerinde uzmanlaşma. İçinde F. Walsh (Edt.), *Normal aile süreçleri büyüyen çeşitlilik ve karmaşıklık* (ss.465-499). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Sarıçam, H. (2015). Belirsizliğe tahammülsüzlüğün mutluluğa etkisi. *Kilis 7 Aralık*

Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 4(8), 1-12.

Sarıçam, H. (2019). Romantik bağlanma. İçinde A. Akın ve E. Çelik (Edt.), *Psikolojide güncel kavramlar aile ve evlilik* (ss. 92-106). Nobel, Ankara.

Sarıçam, H., Erguvan, F. M., Akın, A. ve Akça, M. Ş. (2014). Belirsizliğe tahammülsüzlük ölçeği (BTÖ-12) türkçe formu: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Route Educational and Social Science Journal*, 1(3), 148-157.

Sayar, K. (2020). Salgın bize ne öğretiyor? İçinde K. Sayar (Edt.), *Kaygı çağı salgın zamanlarında ruh sağlığı* (ss. 163-202). İstanbul: Kapı Yayınları.

Sayiner, B. (2023). Pandemi sonrası toplumda belirsizliğe tahammülsüzlüğün psikolojik etkileri. *İnsan&İnsan Bilim Kültür Sanat ve Düşünce Dergisi*, 10(35), 47–64.

Seçgin, F. ve Tural, A. (2011). Sınıf öğretmenliği bölümü öğretmen adaylarının toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları. *Education Sciences*, 6 (4), 2446-2458.

Shurts, W. M. ve Myers, J. E. (2012). Relationships among young adults' marital messages received, marital attitudes, and relationship self-efficacy. *Adultspan Journal*, 11(2), 97-111. doi:10.1002/j.2161-0029.2012.00009.x

Sönmez, N. ve Coşkuner Aktaş, S., (2023). The relationships between attitudes towards gender roles, marriage and marriage anxiety of single youth individuals. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 58(2), 1118-1136.

Stanley Budner, N. Y. (1962). Intolerance of ambiguity as a personality variable1. *Journal of Personality*, 30(1), 29–50. doi:10.1111/j.1467-6494.1962.tb02303.x

Stutzer, A. ve Frey, B. S. (2006). Does marriage make people happy, or do happy people get married? *The Journal of Socie-Economics*, 35(2),326-347.

Su, G., ve Burcu Sağlam, E. (2020). Köy yaşamında engelli birey olma deneyimi: nitel bir araştırma örneği. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 37(1), 96-115. <https://doi.org/10.32600/huefd.623627>

Sullivan, B. F. ve Schwebel, A. I. (1995). Relationship beliefs and expectations of satisfaction in marital relationships: implications for family practitioners. *The Family Journal*, 3(4), 298–305. doi:10.1177/1066480795034003

Sungur, M. A., Duyar, N., Yıkılmaz, H., Boyacı, R., vd. (2017). Evlilik ve eş seçme

tutumuna kuşakların etkisi: x ve y kuşaklarının karşılaştırması. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 28(1), 69-92.

Süzer, F. (2003). Evlenmek Üzere Olan Çiftlerin Kaygı Durumu Ve Danışmanlık Gereksinimi. Yüksek Lisans Tezi. *Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü*. İstanbul.

Şahin, B. (2022). Özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerde suçluluk-utanç düzeyi, yılmazlık ve evlilik doyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü*, İstanbul.

Tantan Ulu, Ş. ve Yaka, B. (2020). Kaygı, belirsizliğe tahammülsüzlük ve karar verme arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi*, 21(1), 89-100.

Tarhan, N. (2018). *Duyguların psikolojisi ve duygusal zekâ* (22. baskı). İstanbul: Timaş Yayınları.

Tarhan, N. (2022). Mutlu evlilik psikolojisi (32. baskı). İstanbul: Timaş Yayınları.

Tarhan, N. (2023). Bilinçli aile olmak (11. baskı). İstanbul: Timaş Yayınları.

Taylor, G. R. ve Harrington, F. T. (2003). *Educating the disabled: Enabling Learners in Inclusive Settings*. Lanham Maryland: Rowman & Littlefield Education.

Tekin, S. ve İpek, M. (2020). Evlenmemiş ve evlenip boşanmış bireylerin evliliğe yükledikleri anlam. *Aydın Sağlık Dergisi*, 6(2), 91-121.

Terzi İlhan, S. ve Işık, Ş. (2019). Evliliğin ilk yıllarında evlilik yaşamı deneyimi ve evliliğe ilişkin algılar: sorunlar, zorluklar ve ihtiyaçlar. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi–Journal of Qualitative Research in Education*, 7(4), 1430-1448.

Thornton, A. (1989). Changing attitudes toward family issues in the United States. *Journal of Marriage and the Family*, 51(4), 873–893. doi:10.2307/353202

Thornton, A. ve Freedman, D. (1982). changing attitudes toward marriage and single life. *Family Planning Perspectives*, 14(6), 297–303. doi:10.2307/2134600

Tire, O. ve Öztürk, M. (2023). Evlilik tutumunun bir yordayıcısı olarak çocukluk çağı ruhsal travmaları. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (57), 255-266.

TÜİK (2023). Evlenme ve boşanma istatistikleri. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Evlenme-ve-Bosanma-Istatistikleri-2023->

53707 İndirilme Tarihi: 26.04.2024.

TÜİK (2023). Türkiye Sağlık Araştırması, Engelli bireylerin işteki durumu, çalışma durumu ve cinsiyete göre dağılımı, 2012, 2014, 2016, 2019, 2022. <https://data.tuik.gov.tr/Search/Search?text=engelli> İndirilme Tarihi: 20.05.2024.

TÜİK, (2011). *Özürlülerin Sorun ve Beklentileri Araştırması 2010*, Yayın No: 3636. Ankara.

Türk Dil Kurumu (2024). *Türkçe sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayını.

Türk Medeni Kanunu. (2001, 12 Ağustos). *Resmi Gazete* (Sayı:24607). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=4721&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>

Türkarıslan, N. ve Suleymanov, A. (2010). Üniversite son sınıf öğrencilerinin evlilik konusundaki görüş ve düşünceleri -Azerbaycan ve Türkiye karşılaştırması. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi* (5), 1-11.

Türkçapar, M.H. (2020). Covid-19 kaygısı ve travması. İçinde K. Sayar (Edt.), *Kaygı çağı salgın zamanlarında ruh sağlığı* (ss.17-44). İstanbul: Kapı yayınları.

Ünlü, E. (2023). Özel eğitime gereksinimi olan öğrenciler ve özel eğitim. İçinde İ. H. Diken (Edt.), *Özel eğitime gereksinimi olan öğrenciler ve özel eğitim* (ss. 5). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Üre, Ö. (2008). Özel eğitim ve rehberlik. İçinde G. Can (Edt.), *Psikolojik danışma ve rehberlik* (ss. 207-239). Ankara: Pegem Akademi.

Walsh, F. (2017). Yeni normal: 21. Yüzyıl ailelerinin çeşitliliği ve karmaşıklığı. İçinde F. Walsh (Edt.), *Normal aile süreçleri büyüyen çeşitlilik ve karmaşıklık* (ss.3-31). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Waters, A. M., Groth, T. A., Purkis, H., & Alston-knox, C. (2017). Predicting outcomes for anxious children receiving group cognitive-behavioural therapy: Does the type of anxiety diagnosis make a difference? *Clinical Psychologist*. doi:10.1111/cp.12128

WHO. (2011). World report on disability. Retrieved from <https://www.who.int/teams/noncommunicable-diseases/sensory-functions-disability-and-rehabilitation/world-report-on-disability>.

- Williams, K. (2003). Has the future of marriage arrived? a contemporary examination of gender, marriage, and psychological well-being. *Journal of Health and Social Behavior*, 44(4), 470–487. doi:10.2307/1519794
- Willoughby, B. J. (2009). Marital attitude trajectories across adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 39(11), 1305–1317. doi:10.1007/s10964-009-9477-x
- Willoughby, B. J.; Carroll, J. S.; Vitas, J. M. ve Hill, L. M. (2012). "When are you getting married?" the intergenerational transmission of attitudes regarding marital timing and marital importance. *Journal of Family Issues*, 33(2), 223–245. doi:10.1177/0192513x11408695
- Wilson, C. M. ve Oswald, A.J. (2002). How does marriage affect physical and psychological health? A survey of the longitudinal evidence. Mimeo, Warwick University.
- Wood, E. R. G. ve Wood, S. E. (2010). *The world of psychology*. Massachusetts: Allyn and Bacon.
- Yalçın, H., Arslan Kılıçoğlu, E. ve Acar, A. (2017). Gençlerin evlilik ve toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları. *The Journal of International Social Research*, 10(52), 858-865.
- Yazbeck, M., McVilly, K. ve Parmenter, T. R. (2004). Attitudes toward people with intellectual disabilities. *Journal of Disability Policy Studies*, 15(2), 97–111. <https://doi.org/10.1177/10442073040150020401>
- Yazıcı, B. Ve Demirli, C. (2020). Evlilik kararı alan bireylerin evliliğe yükledikleri anlam ile evlilik öncesi ilişkilerin incelenmesi. *Avrasya Sosyal Ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(7), 295-326.
- Yıldırım, N. H. (2020). Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Medya Bağımlılığı Düzeyleri ile Evliliğe Yükledikleri Anlam ve Eş Seçme Kriterleri Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi. *İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.
- Yılıgör, S. (2021). Üniversite Öğrencilerinin Evlilik Tutumlarının Ve Psikolojik Belirtilerinin Romantik İlişkilerde Akılcı Olmayan İnançlara Göre İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Kırıkkale.
- Yılmaz Bingöl, T. (2019). Evlilik Öz-Yeterliği. İçinde A. Akın, E. Çelik (Edt.), Psikolojide güncel kuramlar aile ve evlilik (ss. 66-72). Ankara: Nobel.

Yılmaz, C. ve Yalçın, H. (2021). Tek ebeveynli ergenlerin evliliğe yönelik tutumları ile gelecek beklentileri. *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (6), 51-72.

Zewude, B. ve Habtegiorgis, T. (2021). Willingness of youth without disabilities to have romantic love and marital relationships with persons with disabilities. *Life Sciences, Society and Policy*, 17(1), 1-17. doi:10.1186/s40504-021-00114-w

Zimmermann, R. (2011). Marriage, sexuality, and holiness: aspects of marital ethics in the corpus paulinum. *Acta Theologica*, 31(2), 363-393. doi:10.4314/actat.v31i2.19

EKLER

EK-1 KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Değerli katılımcılar,

Bu çalışma Psikolojik Danışman Beyza ÇELİK'in yüksek lisans tezi olarak Dr. Öğr. Üyesi Naciye Güven danışmanlığında, yürütülmektedir. Bu araştırmada bir dizi ifade ve sorular yer almaktadır. Cevaplandırma süresi yaklaşık 10 dakika sürmektedir. Soruların doğru ya da yanlış cevapları yoktur. Yanıtlarınız, araştırmacı tarafından toplu olarak değerlendirilecek ve yalnızca bilimsel çalışmada kullanılacaktır. Sizlerden istenen kişisel bilgileriniz ve vereceğiniz yanıtlar gizli tutulacaktır. Bu sebeple lütfen soruları içtenlikle ve size en uygun olan ifadeyi seçerek yanıtlayınız. Katılım sırasında ölçek maddelerinden ya da başka bir nedenden dolayı rahatsızlık hissederseniz hiçbir açıklama yapmanıza gerek kalmadan çalışmayı yarıda bırakabilirsiniz. Çalışmadan çekilmeniz durumunda verdiğiniz yanıtlar bu araştırmada kullanılmayacaktır.

Çalışma ve çalışmanın sonucu hakkında daha fazla bilgi almak için mail adresinden Beyza ÇELİK ile iletişime geçebilirsiniz.

Zaman ayırıp araştırmaya yapmış olduğunuz katkı için teşekkürler.

Psikolojik Danışman Beyza ÇELİK

Lütfen ☐ işaretinin içine size uygun olan tanımlamaya X işareti koyunuz.

Katkılarınız için teşekkür ederim.

***Çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul ediyorum.**

Evet ☐ Hayır ☐

1. Cinsiyetiniz: Kadın ☐ Erkek ☐

2. Yaşınız: 18-30 ☐ 31-40 ☐ 41-50 ☐ 51-60 ☐ 61 ve Üstü ☐

3. Eğitim Düzeyiniz: İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Üniversite ☐ Lisansüstü ☐

4. Yaşadığınız Yerleşim Yeri: İl merkezi ☐ İlçe ☐ Kasaba ☐ Köy ☐

5. Çalışma Durumunuz: Çalışmıyor ☐ Çalışıyor ☐

6. **Gelir Düzeyiniz (Siz/Ailenizin toplamı):** 0-12.000TL ☐ 12.001TL-22.000TL ☐
22.001TL-33.000 TL ☐ 33.001TL ve üstü ☐

7. **Medeni Durumunuz?** Bekar ☐ Evli ☐ Boşanmış ☐

8. **Ne kadar süredir evlisiniz?** Evli Değilim ☐ 0-11 aylık ☐ 1-5 yıl ☐ 5.-15 yıl ☐
15-25yıl ☐ 25 yıl ve üstü ☐

9. **Çocuğunuz var mı?** Evet ☐ Hayır ☐

10. **Engel durumu olan bir tanıdığınız var mı?**

Evet ☐ Hayır ☐

11. **Engel durumu olan bir tanıdığınız var ise yakınlık durumunuz nedir?**

Engel durumu olan yakınım yok ☐ Annem ☐ Babam ☐ Kardeşim ☐
Çocuğum ☐ Eşim ☐ Diğer ☐

EK-2 ENGELLİ BİREYLERE YÖNELİK EVLİLİK TUTUMLARI ÖLÇEĞİ

	MADDELER	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
4	Oğlumun/Kızımın bir engelliyle evlenmek istemesine karşı çıkmam.					
7	Görme Engelli bireyler evliliği devam ettirebilecek maddi kazancı elde edebilirler.					
10	İşitme engelli biriyle evlenebilirim					
18	Çocuğum engelli doğarsa, engelli eşimi suçlamam .					
22	Görme engelli biriyle evlenirsem sosyal çevrem bizimle vakit geçirmek istemez .					

EK-3 EVLİLİĞE YÜKLENEN ANLAM ÖLÇEĞİ (EYAÖ)

Evliliğe Yüklenen Anlam Ölçeği

Bu ölçek bireylerin evliliğe yükledikleri anlamları belirlemek için hazırlanmıştır. 5’li derecelendirme üzerinde 1 ilgili ifadeye kesinlikle katılmadığınızı, 5 ise kesinlikle katıldığınızı göstermektedir. Lütfen maddeleri dikkatlice okuyarak size en yakın gelen seçeneği işaretleyiniz.

1-----2-----3-----4-----5					
Kesinlikle katılmıyorum	Kararsızım				Tamamen katılıyorum
1. Evlilik yaşamı kolaylaştırır	1	2	3	4	5
2. Evlilik sevgi, güven ve bağlılıkla kurulan bir birlikteliktir	1	2	3	4	5
3. Evlilik hayatı paylaşmaktır	1	2	3	4	5
4. Evlilik aşk ve sevgiyle beslenen bir süreçtir	1	2	3	4	5

EK-4 BELİRSİZLİĞE TAHAMMÜLSÜZLÜK ÖLÇEĞİ (BTÖ-12)

Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği (BTÖ-12)-maddeler

Lütfen aşağıdaki maddelerin karşısında bulunan ve maddelere ne kadar katıldığınızı gösteren sayılardan size en uygun olanını işaretleyiniz. (1) Bana hiç uygun değil, (2) Bana çok az uygun, (3) Bana biraz uygun, (4) Bana çok uygun ve (5) Bana tamamen uygun anlamına gelmektedir.					
2. Bir durumda ihtiyacım olan tüm bilgilere sahip değilsem sınırlarım bozulur.	1	2	3	4	5
4. En iyi planlamayı yapsam bile beklenmedik küçük bir olay her şeyi mahvedebilir.	1	2	3	4	5
9. Harekete geçme zamanı geldiğinde, belirsizlik elimi kolumu bağlar.	1	2	3	4	5
11. En küçük bir şüphe bile hareket etmemi engeller.	1	2	3	4	5

EK-5 ÖLÇEK İZİNLERİ

Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Ölçeği (EBYETÖ) Ölçek İzni

Ölçek İzni

Gelen Kutusu

Beyza Çelik

Alici:

Değerli Hocam Merhaba,

6 Temmuz Per 18:48 (8 gün önce)

☆ ↻ ⋮

Beyza Çelik ben, Kırıkkale Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalında Yüksek Lisans eğitime devam ediyorum. Tez çalışmamda **"Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumları Ölçeği"** ni siz de uygun görürseniz kullanmak istiyorum. Ölçeği kullanmamı uygun görürseniz ölçeğin tam formunu ve değerlendirme bilgilerini de gönderebilirseniz çok mutlu olurum. Şimdiden teşekkür eder, çalışmalarınızda kolaylıklar ve iyi günler dilerim.

Beyza Çelik

Alici:

Değerli Hocam Merhaba,

7 Temmuz Cum 19:31 (7 gün önce)

☆ ↻ ⋮

Değerli Hocam Merhaba, Sizi tekrardan rahatsız ediyorum. Kusura bakmayın. Yoğunluğunuzu göz önünde alarak ölçek iznini hatırlatmak istedim. Kolaylıklar dilerim.

6 Tem 2023 Per, saat 18:48 tarihinde Beyza Çelik

şunu yazdı:

...

Yasir Sinan İşLER

Alici: ben

Merhaba. Ölçeğin bilimsel çalışmalarda kullanılmasından memnuniyet duyarım. Siz de ölçeği kullanabilirsiniz.

5.6.14.16.17.22.23.24 numaralı sorular ters puanlanmaktadır.

Ölçekten en yüksek 120, en düşük 24 puan alınabilir. 24-40 puan düşük, 41-80 orta-81-120 puan alımıg demektir. Puan yükseldiğce olumlu tutumun arttığı söylenebilir.

Kolaylıklar dilerim.

Uzman Klinik Psikolog Yasir Sinan İşler

Deva Psikoloji

13 Temmuz Per 16:10 (1 gün önce)

☆ ↻ ⋮

Evliliğe Yüklenen Anlam Ölçeği (EYAÖ) Ölçek İzni

Ölçek İzni

Gelen Kutusu

Beyza Çelik

Alici:

Değerli hocam merhaba,

6 Temmuz Per 14:25 (3 gün önce)

☆ ↻ ⋮

Beyza Çelik ben, Kırıkkale Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalında Yüksek Lisans eğitime devam ediyorum. Tez çalışmamda Özbacı, N. ve Kara, A. (2018). ile birlikte çalışmasını yaptığınız **"Evliliğe Yüklenen Anlam Ölçeği (EYAÖ)"** ni siz de uygun görürseniz kullanmak istiyorum. Ölçeği kullanmamı uygun görürseniz ölçeğin tam formunu ve değerlendirme bilgilerini de gönderebilirseniz çok mutlu olurum. Şimdiden teşekkür eder, çalışmalarınızda kolaylıklar ve iyi günler dilerim.

Beyza Çelik

Alici:

Değerli Hocam Merhaba, Sizi tekrardan rahatsız ediyorum. Kusura bakmayın. Yoğunluğunuzu göz önünde alarak ölçek iznini hatırlatmak istedim. Kolaylıklar dilerim.

7 Temmuz Cum 19:29 (2 gün önce)

☆

2

Serdar Körük

Alici: ben

Dr. Öğr. Üyesi / Assist. Prof. Serdar Körük

Yeditepe University

Psychological Counseling and Guidance Department

Atasehir/Istanbul

8 Temmuz Cmt 12:12 (1 gün önce)

☆ ↻ ⋮

Beyza Çelik

7 Tem 2023 Cum, 19:29 tarihinde şunu yazdı:

...

3 Ek

Gmail tarafından tarandı

📎

Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği (BTÖ-12) Ölçek İzni

Ölçek İzni

Gelen Kutusu

Beyza Çelik

Alici:

Değerli Hocam Merhaba,

14:31 (4 saat önce)

☆ ↻ ⋮

Beyza Çelik ben, Kırıkkale Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalında Yüksek Lisans eğitime devam ediyorum. Tez çalışmamda Erguvan, F. M., Akın, A. & Akça, M. Ş. (2014). ile birlikte çalışmasını yaptığınız **"Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği (BTÖ-12)"** ni siz de uygun görürseniz kullanmak istiyorum. Ölçeği kullanmamı uygun görürseniz ölçeğin tam formunu ve değerlendirme bilgilerini de gönderebilirseniz çok mutlu olurum. Şimdiden teşekkür eder, çalışmalarınızda kolaylıklar ve iyi günler dilerim.

Hakan Sarıçam

Alici: ben

Beyza Merhabalar,

Ölçeğin maddeleri ve puanlama bilgileri ektedir.

Tez çalışması kapsamında memnuniyetle kullanabilirsiniz.

Kolaylıklar ve sağlıklı günler dilerim.

15:53 (3 saat önce)

☆ ↻ ⋮

Not: Ölçek maddeleri ticari kazanç sağlayan çalışmalarda kullanılamaz ve ölçek maddelerinin tamamı sanal ortamda (tezin sonu, web siteleri vb.) paylaşılamaz.

Beyza Çelik

Alici:

Değerli Hocam Merhaba,

6 Tem 2023 Per, 14:31 tarihinde şunu yazdı:

...

Beyza Çelik ben, Kırıkkale Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalında Yüksek Lisans eğitime devam ediyorum. Tez çalışmamda Erguvan, F. M., Akın, A. & Akça, M. Ş. (2014). ile birlikte çalışmasını yaptığınız **"Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği (BTÖ-12)"** ni siz de uygun görürseniz kullanmak istiyorum. Ölçeği kullanmamı uygun görürseniz ölçeğin tam formunu ve değerlendirme bilgilerini de gönderebilirseniz çok mutlu olurum. Şimdiden teşekkür eder, çalışmalarınızda kolaylıklar ve iyi günler dilerim.

126

EK-6 NORMALLİK ANALİZİ SONUÇLARI

Ek-6. Normallik Analizi Sonuçları

	N	Skewness		Kurtosis	
	Statistic	Statistic	Std. Error	Statistic	Std. Error
İşlevsellik ve Kabul	602	,044	,100	-,373	,199
Ebeveynlik ve Sosyal Çevre	602	-,665	,100	,450	,199
Eş Seçimi	602	-1,229	,100	1,662	,199
Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumu	602	-,347	,100	-,023	,199
Evliliğe Yüklenen Pozitif Anlam	602	-1,390	,100	4,780	,199
Evliliğe Yüklenen Negatif Anlam	602	,158	,100	,245	,199
İleriye Yönelik Kaygı	602	-,107	,100	,090	,199
Engelleyici Kaygı	602	-,085	,100	-,424	,199
Belirsizliğe Tahammülsüzlük	602	-,114	,100	,115	,199

1. Cinsiyetiniz?		N	Skewness		Kurtosis	
		Statistic	Statistic	Std. Error	Statistic	Std. Error
Kadın	İşlevsellik ve Kabul	371	,001	,127	-,396	,253
	Ebeveynlik ve Sosyal Çevre	371	-,697	,127	,632	,253
	Eş Seçimi	371	-,995	,127	,789	,253
	Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumu	371	-,447	,127	,162	,253
	İşlevsellik ve Kabul	231	,057	,160	-,419	,319
Erkek	Ebeveynlik ve Sosyal Çevre	231	-,635	,160	,207	,319
	Eş Seçimi	231	-1,502	,160	2,549	,319
	Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumu	231	-,217	,160	-,318	,319

2. Yaşınız?		N	Skewness		Kurtosis	
		Statistic	Statistic	Std. Error	Statistic	Std. Error
18-30 yaş	İşlevsellik ve Kabul	286	,048	,144	-,419	,287
	Ebeveynlik ve Sosyal Çevre	286	-,609	,144	,555	,287
	Eş Seçimi	286	-,994	,144	1,204	,287
	Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumu	286	-,413	,144	,081	,287
	İşlevsellik ve Kabul	82	,057	,266	-,325	,526
31-40 yaş	Ebeveynlik ve Sosyal Çevre	82	-,917	,266	,659	,526
	Eş Seçimi	82	-1,754	,266	2,476	,526
	Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumu	82	-,636	,266	,405	,526
	İşlevsellik ve Kabul	106	-,140	,235	-,281	,465
	Ebeveynlik ve Sosyal Çevre	106	-,947	,235	1,240	,465
41-50 yaş	Eş Seçimi	106	-,827	,235	,167	,465
	Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumu	106	-,121	,235	-,339	,465
	İşlevsellik ve Kabul	128	,114	,214	-,255	,425

51 yaş ve üstü	Ebeveynlik ve Sosyal Çevre	128	-,522	,214	-,442	,425
	Eş Seçimi	128	-1,414	,214	2,289	,425
	Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumu	128	-,204	,214	-,459	,425

3. Eğitim Düzeyiniz?		N	Skewness		Kurtosis	
		Statistic	Statistic	Std. Error	Statistic	Std. Error
İlkokul-Ortaokul-Lise	İşlevsellik ve Kabul	42	,189	,365	-,992	,717
	Ebeveynlik ve Sosyal Çevre	42	-,664	,365	-,590	,717
	Eş Seçimi	42	-1,377	,365	1,474	,717
	Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumu	42	-,185	,365	-,686	,717
Üniversite	İşlevsellik ve Kabul	437	,023	,117	-,333	,233
	Ebeveynlik ve Sosyal Çevre	437	-,716	,117	,781	,233
	Eş Seçimi	437	-1,148	,117	1,242	,233
	Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumu	437	-,372	,117	,024	,233
Lisansüstü	İşlevsellik ve Kabul	123	,054	,218	-,147	,433
	Ebeveynlik ve Sosyal Çevre	123	-,480	,218	-,418	,433
	Eş Seçimi	123	-1,243	,218	2,197	,433
	Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumu	123	-,334	,218	,123	,433

4. Yaşadığınız Yerleşim Yeri?		N	Skewness		Kurtosis	
		Statistic	Statistic	Std. Error	Statistic	Std. Error
Köy-Kasaba-İlçe	İşlevsellik ve Kabul	147	,152	,200	-,499	,397
	Ebeveynlik ve Sosyal Çevre	147	-,527	,200	-,002	,397
	Eş Seçimi	147	-1,089	,200	,925	,397
	Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumu	147	-,381	,200	,004	,397
İl merkezi	İşlevsellik ve Kabul	455	-,001	,114	-,327	,228
	Ebeveynlik ve Sosyal Çevre	455	-,711	,114	,657	,228
	Eş Seçimi	455	-1,281	,114	1,956	,228
	Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumu	455	-,320	,114	-,070	,228

5. Çalışma Durumunuz?		N	Skewness		Kurtosis	
		Statistic	Statistic	Std. Error	Statistic	Std. Error
Çalışıyor	İşlevsellik ve Kabul	422	,020	,119	-,392	,237
	Ebeveynlik ve Sosyal Çevre	422	-,785	,119	,597	,237
	Eş Seçimi	422	-1,338	,119	1,941	,237
	Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumu	422	-,448	,119	,039	,237
Çalışmıyor	İşlevsellik ve Kabul	180	,101	,181	-,312	,360
	Ebeveynlik ve Sosyal Çevre	180	-,437	,181	,451	,360
	Eş Seçimi	180	-,840	,181	,371	,360
	Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumu	180	-,104	,181	-,043	,360

6. Gelir Düzeyiniz? (Siz/Ailenizin toplamı)		N	Skewness		Kurtosis	
		Statistic	Statistic	Std. Error	Statistic	Std. Error
0-12.000 TL	İşlevsellik ve Kabul	82	,115	,266	-,155	,526
	Ebeveynlik ve Sosyal Çevre	82	-,143	,266	-,371	,526
	Eş Seçimi	82	-,616	,266	,033	,526
	Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumu	82	,176	,266	-,158	,526
12.001-22.000 TL	İşlevsellik ve Kabul	106	,001	,235	-,405	,465
	Ebeveynlik ve Sosyal Çevre	106	-,725	,235	,822	,465
	Eş Seçimi	106	-1,173	,235	2,116	,465
	Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumu	106	-,546	,235	,553	,465
22.001-33.000 TL	İşlevsellik ve Kabul	197	,051	,173	-,466	,345
	Ebeveynlik ve Sosyal Çevre	197	-,956	,173	1,597	,345
	Eş Seçimi	197	-1,530	,173	2,632	,345
	Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumu	197	-,580	,173	,355	,345
33.001 TL ve üstü	İşlevsellik ve Kabul	217	,024	,165	-,294	,329
	Ebeveynlik ve Sosyal Çevre	217	-,661	,165	,054	,329
	Eş Seçimi	217	-1,201	,165	1,335	,329
	Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumu	217	-,264	,165	-,245	,329
7. Medeni Durumunuz?		N	Skewness		Kurtosis	
		Statistic	Statistic	Std. Error	Statistic	Std. Error
Bekar-Boşanmış	İşlevsellik ve Kabul	262	,049	,150	-,372	,300
	Ebeveynlik ve Sosyal Çevre	262	-,564	,150	,267	,300
	Eş Seçimi	262	-1,007	,150	,985	,300
	Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumu	262	-,379	,150	,028	,300
Evli	İşlevsellik ve Kabul	340	,026	,132	-,372	,264
	Ebeveynlik ve Sosyal Çevre	340	-,763	,132	,656	,264
	Eş Seçimi	340	-1,434	,132	2,463	,264
	Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumu	340	-,296	,132	-,129	,264
8. Ne kadar süredir evlisiniz?		N	Skewness		Kurtosis	
		Statistic	Statistic	Std. Error	Statistic	Std. Error
Evli değilim	İşlevsellik ve Kabul	258	,039	,152	-,386	,302
	Ebeveynlik ve Sosyal Çevre	258	-,573	,152	,316	,302
	Eş Seçimi	258	-1,015	,152	1,010	,302
	Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumu	258	-,381	,152	,040	,302
0-5 yıl	İşlevsellik ve Kabul	69	,178	,289	-,588	,570
	Ebeveynlik ve Sosyal Çevre	69	-1,089	,289	1,350	,570
	Eş Seçimi	69	-1,439	,289	2,310	,570

	Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumu	69	-,830	,289	,687	,570
5-15 yıl	İşlevsellik ve Kabul	68	-,182	,291	-,041	,574
	Ebeveynlik ve Sosyal Çevre	68	-,601	,291	-,317	,574
	Eş Seçimi	68	-2,037	,291	5,482	,574
	Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumu	68	-,127	,291	-,763	,574
15-25 yıl	İşlevsellik ve Kabul	86	-,016	,260	-,350	,514
	Ebeveynlik ve Sosyal Çevre	86	-,849	,260	1,139	,514
	Eş Seçimi	86	-,832	,260	,615	,514
	Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumu	86	-,156	,260	-,394	,514
25 yıl ve üstü	İşlevsellik ve Kabul	121	,128	,220	-,296	,437
	Ebeveynlik ve Sosyal Çevre	121	-,711	,220	,400	,437
	Eş Seçimi	121	-1,383	,220	1,927	,437
	Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumu	121	-,147	,220	-,344	,437

9. Çocuğunuz var mı?		N	Skewness		Kurtosis	
		Statistic	Statistic	Std. Error	Statistic	Std. Error
Evet	İşlevsellik ve Kabul	293	,012	,142	-,295	,284
	Ebeveynlik ve Sosyal Çevre	293	-,766	,142	,581	,284
	Eş Seçimi	293	-1,377	,142	2,194	,284
	Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumu	293	-,195	,142	-,438	,284
Hayır	İşlevsellik ve Kabul	309	,070	,139	-,437	,276
	Ebeveynlik ve Sosyal Çevre	309	-,615	,139	,470	,276
	Eş Seçimi	309	-1,109	,139	1,323	,276
	Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumu	309	-,438	,139	,161	,276

14. Engel durumu olan bir tanıdığınız var mı?		N	Skewness		Kurtosis	
		Statistic	Statistic	Std. Error	Statistic	Std. Error
Evet	İşlevsellik ve Kabul	343	-,044	,132	-,297	,263
	Ebeveynlik ve Sosyal Çevre	343	-,619	,132	,198	,263
	Eş Seçimi	343	-1,245	,132	1,854	,263
	Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumu	343	-,348	,132	,087	,263
Hayır	İşlevsellik ve Kabul	259	,158	,151	-,404	,302
	Ebeveynlik ve Sosyal Çevre	259	-,720	,151	,715	,302
	Eş Seçimi	259	-1,190	,151	1,405	,302
	Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumu	259	-,355	,151	-,151	,302

15. Engel durumu olan bir tanıdığınız var ise yakınlık durumunuz nedir?		N	Skewness		Kurtosis	
		Statistic	Statistic	Std. Error	Statistic	Std. Error
Engel durumu olan	İşlevsellik ve Kabul	269	,144	,149	-,431	,296
	Ebeveynlik ve Sosyal Çevre	269	-,725	,149	,730	,296
	Eş Seçimi	269	-1,066	,149	,786	,296

yakınım yok	Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumu	269	-,332	,149	-,144	,296
Akraba	İşlevsellik ve Kabul	152	,032	,197	-,103	,391
	Ebeveynlik ve Sosyal Çevre	152	-,168	,197	-,711	,391
	Eş Seçimi	152	-1,024	,197	1,259	,391
	Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumu	152	-,177	,197	,035	,391
Aile (Anne- Baba-Eş- Çocuk- Kardeş)	İşlevsellik ve Kabul	71	,067	,285	-,545	,563
	Ebeveynlik ve Sosyal Çevre	71	-,804	,285	,443	,563
	Eş Seçimi	71	-1,153	,285	1,810	,563
	Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumu	71	-,173	,285	-,391	,563
Arkadaş	İşlevsellik ve Kabul	65	-,038	,297	-,550	,586
	Ebeveynlik ve Sosyal Çevre	65	-,707	,297	-,021	,586
	Eş Seçimi	65	-1,267	,297	,907	,586
	Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumu	65	-,540	,297	,085	,586
Diğer	İşlevsellik ve Kabul	45	-,214	,354	,059	,695
	Ebeveynlik ve Sosyal Çevre	45	-,596	,354	-,440	,695
	Eş Seçimi	45	-1,961	,354	4,920	,695
	Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumu	45	-,530	,354	,887	,695

EK-7 ETİK KURUL İZNİ

Evrak Tarih ve Sayısı: 23.08.2023 - 186467

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ARAŞTIRMALARI
ETİK KURULU TOPLANTISI

KARAR TARİHİ : 18/07/2023
OTURUM NO : 07
TOPLANTI SAATİ : 12,30

Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu, Kurul Başkanı Prof. Dr. Şahin AHMETOĞLU başkanlığında gündemdeki maddeleri görüşmek üzere toplanarak aşağıdaki kararları almıştır.

- GÜNDEM** 6-Kırıkkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dr. Öğr. Üyesi Naciye GÜVEN'in danışmanı olduğu Beyza ÇELİK tarafından yürütülen "Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumu ile Evliliğe Yüklenen Anlam ve Belirsizliğe Tahammülsüzlüğün İncelenmesi" konulu proje başvurusunun görüşülmesi,
- KARAR** 6-Kırıkkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dr. Öğr. Üyesi Naciye GÜVEN'in danışmanı olduğu Beyza ÇELİK tarafından yürütülen "Engelli Bireylere Yönelik Evlilik Tutumu ile Evliliğe Yüklenen Anlam ve Belirsizliğe Tahammülsüzlüğün İncelenmesi" konulu proje incelenmiş olup, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmalar Etik Kurulu Yönergesinde belirtilmiş olan Etik İlkelerine uygun olduğuna karar verildi.

BAŞKAN

Prof. Dr. Şahin AHMETOĞLU

ÜYE

Prof. Dr. Mehmet DİKKAYA

ÜYE

Prof. Dr. Oğuz ÖCAL

ÜYE

Prof. Dr. Sevgi YURT ÖNCEL

ÜYE

Prof. Dr. İbrahim MAZMAN

ÜYE

Doç. Dr. Neslin İHTİYAROĞLU

ÜYE

Doç. Dr. Kamil ŞAHİN

ÜYE

Prof. Dr. Emre AKSOY

ÜYE

Dr. Öğr. Üyesi Fatma HIZIR ASRAV

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Evrak sorgulaması <http://dogrulama.kku.edu.tr/envision.sorgula/belgedogrulama.aspx?eD=BSR5PCDMYS&eS=186467> adresinden yapılabilir.